

2 SOIHTU

1977 Sosialistisen Opiskelijaliiton julkaisu • 41. vuosikerta

Suurpääoman EVA

**Taistelu
koulutuspolitiikasta**

**Kaupunkien
keskikerrokset**

Freudilaisuus

Devalvaatio

2 SOIHTU

1977 Perustettu 1931

JULKAISIJA SOSIALISTINEN OPISKELIJALIITTO

SISÄLLYS

Lukijalle	1
Suurpääoman EVA, Urho Jokinen	4
Taistelu koulutuspolitiikan suunnasta, Juhani Lehto	12
Monopolien vastainen rintama ja kaupunkien keskikerrokset, Toivo Autiosaari	32
Freudilaisuuden arviointia, Jukka Heiskanen	50

RAPORTEJA

Devalvaatio ja kilpailukyky talouspolitiisessa keskustelussa, Pekka Kosonen ...	60
"Toisinajattelevat"-kampanja suomalaisissa sanomalehdissä, Reijo Aholainen ...	67
Asukasliikkeen kokemuksista, Marjut Helminen	71

KOMMENTTEJA

KOJ:n periaatteellista teeseistä, Matti Hyvärinen, Pertti Rovamo	75
--	----

KIRJOJA

Suomalaisen yleisradiotoiminnan historian erittelyä, Juhani Artto	80
Ekologismien pauhua, Yrjö Haila	84
Neuvostoliitto ja Pohjola, Christian Blom	89
Oppikirja tieteellisestä kommunismista, Timo Linsiö	91

Toimitus

Raimo Lovio (vastaava), Pertti Rovamo (toimitussihteeri), Petteri Baer, Christian Blom, Asko Helminen, Marjut Helminen, Paavo Joensuu, Timo Kytäjä, Jorma Lindfors, Kiti Luostarinen, Reijo Miettinen, Kalevi Rantanen, Kimmo Sarje, Jukka-Pekka Takala, Kari Toikka.

Graafinen asiantuntija: Mika Launis.

Levikki: Erkki Metsälampi.

Toimitus ja konttori

3. linja 7 b 37 00530 Helsinki 53 puh. (90) 736 112

Tilaushinnat

Vuosikerta 1977 (6 numeroa)

- kotimaahan 42.—
- ulkomaille 60.—
- tukitilaus 100.—

Tilaukset ps-tilille 762 69—4, korttiin nimi, osoite ja merkintä "Soihdun tilaus"

Osoitteenmuutoksen

pyydämme lähettämään lehden konttoriin. Se astuu voimaan kahden viikon kuluttua. Emme vastaa väärään osoitettuun tilatun lehden jälleenlähettämisestä.

Lukijain kannanotot

ja toivomukset lehden sisällön suhteen ovat tervetulleita. Lähettäkää toimituksen osoitteeseen. Pyydämme lähettämään myös lehden ulkoasua ja mahdollisia painoteknisiä puutteita koskevat huomautukset.

Kirjapaino Sanan Tie, Tampere

Lukijalle

Suomen monopoliporvaristo organisoituu ja kehittää yhä tietoisemmin ja tieteellisemmin strategiaansa ja taktiikkaansa. Se valmistautuu huolellisesti luokkataistelun kiristymiseen, jonka se näkee olevan edessä. Kehittyvistä porvaristolle epäedullisista tekijöistä huolimatta se pyrkii edelleen lujittamaan asemiaan yhteiskunnan johdossa. Elinkeinoelämän Valtuuskunnan seminaariaineisto paljastaa monopolistien voimakkaan suuntautumisen tulevaisuuteen. Seminaarin avaus-sanoissa EVA:n puheenjohtaja Mika Tiivola totesi: "... on toistuvasti eri tahoilta esitetty toivomus siitä, että elinkeinoelämän tulisi hahmotella yhteinen strateginen toimintaohjelma niistä peruslinjoista, joita olisi seurattava siirryttäessä 1980-luvulle. Tällaisen ohjelmatyön jatkamiseksi olemme nyt aloittaneet projektin, jonka teemana on 'Minne menet markkinatalous?'".

Monet objektiiviset ja subjektiiviset tekijät muuttavat koko ajan yhteiskuntaa suurpääomalle epäedulliseen suuntaan. Myös suurpääoman huipulla nähdään kehityksen huolestuttavuus sen itsensä kannalta. Tiivola toteaa avaus-sanoissaan: "Elinkeinoelämän piirissä tunnetaan laajasti huolestumista kehityksen suunnan johdosta ja tarvetta uusien toimintalinjojen kehittämiseen. Tästä ongelmakentästä lähtee Elinkeinoelämän Valtuuskunnan toimeksianto." EVA:n toimitusjohtaja Max Jakobson toteaa alkupuheenvuorossaan saman suuntaisesti: "Yhteiskunnassamme lyhyessä ajassa tapahtuneiden syvällisten muutosten johdosta vallitsee tänä päivänä laajalti pessimismiä, jopa eräänlaista tappiomielialaa. Maamme pelätään luisuvan auttamattomasti ja hyvää vauhtia sosialismiin ja sitä tietä menettävän itsenäisyytensä. Erityisesti kohtaa tällaisia mielialoja yritysmaailmassa."

Kysymys ei tietenkään ole siitä, että suurpääoma tuntisi olonsa toivottomaksi. Kysymys on vain siitä, että suurpääoma näkee tilanteen ongelmallisuuden. Jakobson toteaa, että "Elinkeino- ja väestörakenteessa tapahtuneet muutokset merkitsevät peruuttamatonta voimasuhteiden muuttumista yhteiskunnassa." Suurpääoma näkee objektiivisen voimasuhteen muuttuvan demokraattisille voimille edulliseksi. Se pyrkii sopeutumaan muutoksiin ja löytämään uusiin olosuhteisiin soveltu-
van strategian.

Suurpääoma pyrkii torjumaan tappiomielialat omissa riveissään. Tiivola toteaa: "Elinkeinoelämän henkinen lama on kuitenkin voitettava. Tehtävä on haasteellinen, mutta edessämme on mahdollisuuksia ja niihin voidaan vaikuttaa . . .", ja edelleen: "Elinkeinoelämällä on kestävänsään pitkä aineellinen lama. Mutta henkisten ja ideologisten resurssien ei voida sallia loppuvan, sillä tällä alalla lama olisi maallamme kohtalokas."

Toisin kuin suurpääomalla, demokraattisella liikkeellä on kaikista vaikeuksista huolimatta aihetta aitoon ja tieteellisesti perusteltuun historialliseen optimismiin. Nykyisestä oikeistohyökkäyksestä huolimatta on nähtävissä selvästi myös niiden yhteiskunnallisten voimien kasvu, jotka pystyvät tekemään lopun suurpääoman vallasta. Demokraattisen liikkeen tulevien voittojen takomisessa ovat mitä keskeisimpiä kehitystendenssejä: Ensinnäkin Suomen työväenluokan etujoukon, SKP:n yhtenäisyyden ja taistelukyvyn voimistuminen. Toiseksi työväenluokan luokkataistelun huomattava voimistuminen tulopolitiikan kaudella ja työväenluokan taisteluyhtenäisyyden kasvu perustasolla, työpaikoilla. Työväenluokka on hankkinut monivuotisen taistelukokemuksen, joka luo lujaa pohjaa tuleville suurtaisteluille. Kolmanneksi työväenluokan ja muiden työtätekevien väestökerrosten liittolaisuus on kehittynyt uusille alueille, erityisen merkittävä on ollut työväenluokan ja kaupunkien keskikerrosten taisteluyhtenäisyyden kehittyminen. Erityisesti taisteluliitto on kehittynyt työväenluokan, sivistyneistön, opiskelijoiden ja koululaisten kesken. Samalla nämä — ja monet muut, esim. toimihenkilöt — väestöryhmät ovat saaneet ensimmäiset joukkomittaiset taistelukokemuksensa.

Jos tarkastelemme erityisesti sivistyneistön ja opiskelijoiden piirissä tapahtunutta kehitystä, on muutoksen valtavuus ilmiselvä. Sivistyneistön ja opiskelijoiden laajojen joukkojen pyrkimykset liittoutua työväenluokan kanssa murtautuivat esiin vasta 1960-luvulla. Liikkeessä toki esiintyi tuolloin voimakkaita pikkuporvarillisia piirteitä ja virheellisiä käsityksiä, mutta historiallisesti laajakantoisimman tendenssin muodostivat sivistyneistön ja opiskelijoiden sekä työväenliikkeen välisen liiton etsiminen ja yritykset sen käytännölliseen organisoimiseen. Lopuillaan oleva 1970-luku on paljolti ollut 1960-luvulla syntyneen liittolaisuuden laajentamisen ja syventämisen kautta. Prosessin keskeinen osa ja liikkeelle paneva voima on ollut marxilais-leniniläisen sivistyneistöliikkeen syntyminen ja ennen näkemätön laajeneminen. Tapahtuneen kehityksen perusteella suurpääomalla on todella syytä huoleen, onhan sivistyneistöllä ollut aina melkoinen merkitys porvariston liittolaisena ja porvarillisen ideologian levittäjänä

ja uusintajana. Tällä hetkellä sivistyneistö alkaa olla epäluotettava liittolainen. Tänä vuonna ensimmäistä kertaa koko opiskelijoiden enemmistö on osallistunut aktiiviseen taisteluun etujen puolesta, taisteluun joka on suuntautunut suurpääomaa vastaan. Ja mikä tärkeintä kommunistien ja kansandemokraattien kokonaiskannatus opiskelijaliikkeessä noussut kymmenessä vuodessa huomattaviin lukuihin. Syksyn ylioppilaskuntavaaleissa 25,1 % opiskelijoista antoi kannatuksensa kommunisteille ja kansandemokraateille. Eräissä ylioppilaskunnissa luvut olivat vielä suurempia: Helsingin yliopistossa 26,9 %, Jyväskylän yliopistossa 32,9 % ja Tampereen yliopistossa niinkin huomattava kuin 36,9 % äänestäneistä. Ei ihme, että suurpääoma huolestuu. Ei ihme, että suurpääoman keskeiseksi tavoitteeksi on noussut opiskelijaliikkeen tukahduttaminen, ei ihme, että hyökkäys kove-
nee.

Voimakkaan hyökkäyksen torjumiseksi on suurpääoman strategian lisäksi huolellisesti analysoitava opiskelijaliikkeen kokemusta, jotta tuleva taistelu voitaisiin järjestää paremmin, ja viedä voittoon. Keskustelu tulee suunnata oikein. Ydin ei ole 1960-luvun ihannoinnissa eikä siinä, että ennennäkemättömä opiskelijoiden taistelun vuotta voitotellaan ennennäkemättömäksi kriisiksi, kuten eräät tahot ovat voimistuneen hyökkäyksen edessä taipuvaisia tekemään, vaan hankitun taistelukokemuksen analysoinnissa ja tämän päivän tilanneanalyysissä. Pääasia ei ole 1960-luvun "keskustelu-idyllin" etsimisessä ja sen rikoutumisen voivottelussa, sillä historian liike menee eteenpäin. Pääasia on taisteluperinnön jatkamisessa ja sen kysymyksen asettamisessa, mikä on edessä olevan 1980-luvun sisältö. Tehkäämme siitä Suomessa suurpääoman vallan kaventamisen ja lopettamisen vuosikymmen.

Tässä numerossa julkaisemme Tiedonantajan päätoimittajan Urho Jokisen arvion Elinkeinoelämän Valtuuskunnan merkityksestä ja sen marraskuissa seminaarissa hahmotetun suurpääoman strategian yleispiirteistä.

SOL:n pääsihteeri Juhani Lehto arvioi koulutuspolitiikan kehitystä 1960-luvulta nykypäivään ja pyrkii hahmottelemaan keskeiset taistelitehtävät.

Toivo Autiosaari tarkastelee kaupunkien keskikerrosten merkitystä työväenluokan liittolaisina Suomessa.

Jukka Heiskanen analysoi Freudin neuroositeoriaa ja psykoanalyysia sekä Erich Frommin freedomarxismia.

Suurpääoman EVA

Urho Jokinen

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA tuli laajalti julkisuuteen viime vuoden marraskuussa pitämänsä seminaarin aineiston vuoksi. Tiedonantaja julkisti seminaarin aineiston tammikuun 6. päivänä. Aineistoa ei ollut tarkoitettu julkisuuteen. Aineiston alkuun oli painettu asiaa koskeva kielto. Toisaalta monistetta oli otettu siksi monta kappaletta — puhutaan 2000 kappaleesta — että se viittaa siihen, ettei aineistoa pidetty huipusalaisena. Luultavasti katsottiin, että aineiston ”vuotaminen” ei tuo ilmi mitään, joka vaarantaisi EVA:n mainetta.

Ilmeisesti EVA:ssa laskettiin väärin. Aineisto sellaisenaankin on paljastava. Erityisesti jos sen johtopäätöksiä ja asettamia tehtäviä verrataan politiikan tapahtumiin, paljastuu niin paljon poliittista oikeistoa kompromentoivaa, että EVA:n toimitusjohtaja Jakobsonkin katsoi tarpeelliseksi selitellä asiaa.

Aineistosta voidaan vetää johtopäätöksiä suurpääoman uuden ja jatkuvasti uudistettavan strategian suuntaviivoista, yhteyksistä ja menettelytavoista ja todeta, että niillä kaikilla on epädemokraattinen luonne.

Mikä on EVA?

Aineistosta voidaan vetää johtopäätöksiä myös EVA:n luonteesta. Se ei ole välittömän taistelun organisaattori. Se ei ole suurpääoman propagandalaitos. Täsmällisesti ottaen se ei ole edes elinkeinoelämän yhteiskunnalle esittämien vaatimusten esittäjä ja niiden puolestapuhuja. Seminaariaineiston johtava ajatus ei puolla mitään noista kolmesta päätelmästä. Aineiston johtava ajatus pitää sisällään aivan uudenlaisen tehtävän.

EVA:ssa pyritään yhteiskunnallisten ilmiöiden kaikinpuoliseen tutkimiseen. Uusien ilmiöiden tiedostamiseen, jotta valtiomonopolistisen kapitalismin suurpääomalle asettamat uudet yhteiskunnalliset, taloudelliset ja poliittiset tehtävät voitaisiin ratkaista. Lisäksi tällä tutkimuksella pyritään suurpääoman liittolaispolitiikan hahmottamiseen, suurpääoman poliittisen vallan sosiaalisen perustan laajentamiseen. Pyritään hahmottamaan erilaiset kanavat ja tehtävät, joita hyväksi käyttäen voitaisiin mobilisoida suurpääoman hyväksi kaikki mahdolliset julkisen sektorin, erilaisten poliittisten reservien ja talouselämän pienyrittäjien reservit. Lyhyesti sanottuna pyrkimyksenä on valmistaa yhteiskunnallisteoreettista, propagandistista ja tiedotusaineistoa, että voitaisiin saada aikaan sisäpoliittisella, taloudellisella ja ulkopoliittisella alueella kansallinen eheytyminen yli luokkarajojen työväenluokan vallankumouksellisten voimien kahlitsemiseksi.

EVA valmistaakin organisatorisia malleja, joita toteutetaan samalla kun koko ajan kehitetään uusia. Keskeisimpänä tavoitteena on yhteiskuntasopimus. Se voitaisiin toteuttaa joko niin, että sellainen on sitovasti eri osapuolten sopima, tai niin että se on eri tahojen samaan suuntaan kohdistuvan propagandan yhteinen sisältö. Yhteiskuntasopimuksen ytimenä on sitoa kaikki poliittiset voimat porvarillisen järjestelmän puitteisiin ja sen mukaisiin menettelytapoihin. Kysymys on siis luokkataistelun näköalan poistamisesta ja suurpääoman ehdoilla toteutettavasta kansallisen yhtenäisyyden politiikasta.

Kehittelemänsä strategian EVA luovuttaa porvarillisten puolueiden, eri alojen talousmiesten, tieteen, tutkimuksen, kulttuurin sekä tiedotusvälineiden käyttöön ja opastaa elinkeinoelämän ja porvariston poliittisia voimia. Näin alkaa pelaamaan suuri yhtye, joka mitä erilaisimmilla instrumenteilla soittaa suurpääoman säveltä.

EVA on myös laitos, jonka tehtävänä on koordinoida eri tasoilla ja eri muodoissa tapahtuva porvariston poliittinen ja talouspoliittinen toiminta niin, että sen omalla puolella estetään aisojen yli potkimiset taikka ne suoritetaan tavalla, josta on porvariston strategialle mahdollisimman vähän vahinkoa. Voidaankin päätellä että äärioikeiston mahdollisuudet edetä edes hetkellisesti samalla tavoin ja samoin menetelmin kuin Vennamon aikoinaan onnistui edetä, pyritään pitämään tiukasti kurissa. Kaikenlaiset fasistiset ilmiöt pyritään salaamaan.

Tämä kehitys merkitsee oikeiston poliittisen voiman ja tehon huomattavaa lisääntymistä ja samalla oikeistovaaran kasvua. Sillä yhteiskuntasopimukseen perustuvan koneiston rakentamisen ja sen ideologian levittäminen on porvariston tehokkain tapa turvata valtansa säilyminen. Se on porva-

riston vastaus voimasuhteen muuttumiseen sille epäedulliseksi maailmanmitassa ja vastaus suomalaisen yhteiskunnan luokkarakenteen objektiivisiin prosesseihin, jotka kaventavat suurpääoman sosiaalista pohjaa ja kärjistävät monopoliin ja kansan välistä ristiriitaa.

EVA onkin määritellyt huolellisesti elinkeinoelämän — siis suurpääoman — suhteet kaikkiin porvarillisiin kerrostumiin, valtiokoneistoon ja virkamieskuntaan, eri puolueisiin ja tiedotusvälineistöön. EVA opastaa elinkeinoelämää ja porvarillisia puolueita, etenkin Kokoomusta, ottamaan johtavan aseman ennakkoluulottomasti kaikissa tärkeissä, jopa vastenmielisissäkin asioissa, kuten esimerkiksi yritysdemokratiassa. Aloitteellisuudella nämä asiat pyritään tekemään vaarattomiksi ja kääntämään työväestöä vastaan kohdistuviksi ja luokkasovun rakentamista palveleviksi. Samaa ennakkoluulotonta asennoitumista EVA opettaa elinkeinoelämän välittömille edustajille.

Seminaarissa Jakobson osoitti yhteiskunnallisen päätöksentekosysteemin eri osat, joihin EVA keskittää vaikutusvoimansa: "Hallitusmuodon mukaan eduskunnalle kuuluva valta siirtyy osin puoluetoimistoille, osin julkiselle hallinnolle. Poliittista päätöksentekoa voidaan tarkastella neljän valtapoolin — poliitikkojen, ammattiyhdistysjohtajien, elinkeinoelämän etujärjestöjen ja julkisen hallinnon johtavien virkamiesten välisenä neuvottelumekanismina — parhaassa tapauksessa yhteistyömekanismina". Tätä mekanismia ohjaavina menetelminä voisivat Jakobsonin mukaan olla:

- talouspolitiikan johtamisharjoitukset,
- vuosittain järjestettävät talous- ja yhteiskuntapoliittiset neuvottelut, joissa ei välttämättä tarvitsisi syntyä yhteiskuntasopimuksia, mutta joissa voitaisiin sopia tällaisten yhteiskuntasopimusten yleiset yhteiset tekijät yhteisen propaganda- ja informaatiotoiminnan perustaksi,
- elinkeinoelämän edustajien kurssittaminen poliittista toimintaa varten,
- elinkeinoelämän johtamiskoulutuksen järjestäminen uudella tavalla niin, että markkinatalouden politisoitumisen vaatimukset tulevat otetuiksi huomioon,
- elinkeinoelämän yhteiskuntapoliittisen neuvottelukunnan perustaminen sellaisella kokoonpanolla, joka kattaa yhteiskuntaelämän kaikkien alojen huippuhenkilöt (yhteensä 15—20 henkilöä).

Ehkä kaikkein mielenkiintoisin osa EVA:n marraskuun seminaarin aineistossa on tilaisuuden yhteenveto. Elinkeinoelämää opastetaan propagoimaan omaa rooliaan yhteiskunnassa sekä tukemaan lehdistöä ja yleisradiota tämän teh-

tävän täyttämisessä. Elinkeinoelämän edustajia kehoitettiin myös osallistumaan politiikkaan aktiivisesti vaihtelevin muodoin. Eduskuntaehdokkaiksi ei välttämättä tarvitse ryhtyä. Tämä osallistumiskanava katsottiin jopa yleensä epäsuotavaksi. "Mutta puolueiden toimintaan voi vaikuttaa myös toisella tavalla". Näitä tapoja ovat puolueiden työryhmiin vaikuttaminen, julkisen hallinnon virkamiesten informoiminen ja asiantuntija-avun antaminen.

Kaikkiaan EVA:n aineisto kattaa yhteiskuntaelämän ja politiikan lähes täydellisesti. Tietenkin on kokonaan toinen asia missä tärkeysjärjestyksessä asiat nähdään. Tätä asiakirja ei täsmällisesti paljasta. Kuitenkin on ilmeistä, että työn alla ovat kaikki tehtävät yhtä aikaa ja tavoitteena yhteiskuntasopimuksen aikaansaaminen ja toteuttaminen yhtä aikaa.

Tehtävän suorittamisessa on suuri merkitys elinkeinoelämän ehdoin suoritettulla julkisen vallan ja elinkeinoelämän roolijaolla, julkisten palvelujen ja kansalaisten käytettävissä olevien tulojen jakamiselle elinkeinoelämää hyödyttävästi jne. Mutta elämisen laatuakaan ei saa unohtaa. Siksi astuvat esille sellaiset tehtävät kuin yritysdemokratian toteuttaminen, työn viihtyvyyden lisääminen ja ympäristönsuojelu. Niinikään korkeakouluopetuksen muotouttaminen on aineiston mukaan asetettava elinkeinoelämän ja toiminnan vaikutuksen kohteeksi.

Luonnollisesti EVA:n tehtävä ei rajoitu vain rauhanomaisen strategian laatimiseen. Esillä on myös kättä pitämät työkalut ja -menetelmät. Tästäkin näkyy aineistossa viitteitä, mutta vain viitteitä. Ne asiat eivät ole näin laajassa painoksessa.

Kyseessä on siis laitos, joka suunnittelee suurpääoman pitkän aikavälin strategiaa ja taktiikkaa. Asian ilmaisi myös EVA:n puheenjohtaja Mika Tiivola marraskuisen seminaarin avajaissanoissa: "... on toistuvasti eri tahoilta esitetty toivomus siitä, että elinkeinoelämän tulisi hahmotella yhteinen strateginen toimintaohjelma niistä peruslinjoista, joita olisi seurattava siirryttäessä 1980-luvulle. Tällaisen ohjelmatyön jatkamiseksi olemme nyt aloittaneet projektin, jonka teemana on 'Minne menet markkinatalous?'".

EVA:n vaikutuksista ja syntytilanteesta

Vaikka EVA perustettiin vasta vuoden 1974 toukokuussa, se on saanut huomattavan paljon aikaan. Tosin sitä ovat auttaneet samalla kehityslinjalla edenneet liikkeet, mm. työväestön johtotason, etenkin ammatillisen liikkeen ja sen kautta poliittisenkin liikkeen integroinnin kehittyminen vuodesta 1968 lähtien. EVA on siis saanut alkaa valmiiksi kynnetyssä ja kylvetyssä pellossa.

EVA:n syntyminen oli merkki siitä, että integroituminen oli kehittynyt niin pitkälle, että entisin keinoin, asentein ja

tiedoin tilannetta ei olisi voitu pitää käsissä. Arvostelu ylä-tason systeemiä vastaan alkoi muodostua uhkaavaksi. Työ-väen johtotason ja sen kautta mahdollisimman laajojen joukkojen pitäminen kurissa ja niiden tyytymättömyyden kanavoimien vaarattomiin uomiin alkoi olla vuosi toisen-sa jälkeen itsensä kuluttaneelle tulopoliittiselle systeemille yksinään ylivoimainen tehtävä. Oli pakko perustaa jokin elin kehittämään kaikin mahdollisin keinoin, tieteellisin pe-rustein, kansainvälisin kokemuksiin ja integroinnissa jo kou-lutuksensa saaneiden suomalaisin voimin systeemiä, jotta se vastaisi paremmin uusia tehtäviä.

Niin sai alkunsa yhteiskuntasopimuksen rakentaminen, jonka kenties kaikkein ominaisimpana piirteenä on nyt elinkeinoelämän osallistuminen "poliittisen ympäristönsä" muokkaamiseen.

EVA:n tehtäväkuvaa voidaankin nyt täydentää: EVA luo toimintalinjaa, strategiaa, elinkeinoelämää — siis suurpää-omaa — johtavia porvarillia poliitikkoja ja muita tulopoli-tiikan alalla toimivia, koko tulopoliittista koneistoa sekä Kokoomuspuoluetta varten.

EVA:n syntyminen oli siis merkki epädemokraattisen suuntauksen voimistumisesta. On huomattava, että EVA edustaa linjaa, joka sopii paremmin kuin äärioikeiston paukkupäiset toiminnot nykyiseen suomalaiseen poliittiseen maisemaan.

Tällä hetkellä onkin olemassa selviä merkkejä yhteiskun-tasopimuksen — kansallisen eheyden — etenemisestä. Niinpä johtava porvaristo on ilmaissut tyytyväisyytensä sii-tä, että vaikka Suomessa on pula, maassa ei ole poliitti-sesti hälyyttävää tilannetta. Vaikka työtaistelujen määrä on Suomessa ennätysmäinen, ei porvariston ja oikeiston tar-vitse olla erityisemmin huolissaan, sillä integroitumisen as-te, yhteiskuntasopimuksen laajuus ja pitävyys, on jo sitä luokkaa ylätasolla, että se kykenee tehokkaasti toimimaan lakkotaistelujen torjumiseksi ja ennen kaikkea estämään taistelujen politisoivan merkityksen. Niinpä laajankin työ-taistelumäärän oloissa porvariston ei tarvitse tuntea huolta poliittisen järjestelmänsä kohtalosta.

EVA:n merkitystä kuvaa se, että hyvin nopeassa tah-dissa EVA:n perustamisen jälkeen alkoi demokraattisten voimien toiminnan ajojahti erityisesti voimistua. Edistyk-sellisiin toimihenkilöihin, opettajiin, tutkijoihin, luottamus-miehiin, työsuojeluvaltuutettuihin ja järjestöihin kohdistu-va vaino lisääntyy. Kulttuuritaantumus voimistuu. Tyypil-listä kehitykselle oli ja on, että lähes kaikki suoritetaan "puhtain käsin", laillisuuden muodossa ja välttämättömyy-teen vedoten. Oikeistovaaran lisääntyminen sai EVA:n ohjeiden mukaisen yhteiskuntakelpoisen asun.

Yhteiskuntasopimuksen etenemisestä

Yhteiskuntarauhan rakentaminen etenee nyt lähinnä kolmella alueella. Ensinnäkin ulkopoliittisella alueella on sikäli päästy pisimmälle, että hyvinkin vastakkaiset puolueet ovat yhtyneet vetoomukseen, vaikka kaikille on hyvin tunnettua, että Kekkosen valintaa lukuunottamatta esimerkiksi kokoomuspuolue ja SKP eivät ole samanlaisen ulkopoliittisen linjan kannalla.

Kokoomuksessa on epäilemättä voimia, jotka tajuavat rauhanomaisen rinnakkainolon politiikan välttämättömyyden, oikeammin sanottuna, pakottavuuden, mutta myös sen edullisuuden. Puolueena Kokoomus kuitenkin edustaa perin juurin toista linjaa kuin SKP. Se että Kokoomus koko puolueen nimissä on julistautunut maamme virallisen ulkopoliittikan kannattajaksi, on julistautumista sanoissa ja toisarvoisissa teoissa. Kekkosen valintakysymyksessä Kokoomus tähtää sisäpoliittisiin päämääriin.

Sisäpolitiikan alueella hallituskysymys on vaikea yhteiskuntarauhan rakentamisen kohde. Mutta kaikkien puolueiden — äärioikeistolaiset puolueet pois lukien — yhteinen hallitus on tullut askeleen lähemmäksi yhteisen ulkopoliittisen vetoomuksen avulla. Tämän askeleen tulevaa merkitystä on vaikea arvioida. Toistaiseksi sillä ei ole suurta sisäpoliittista käytännöllistä merkitystä. Mutta se ei vähennä asian yleistä merkitystä. Kokoomus on siirtonsa harkinnut.

Talouspolitiikan alueella yhteiskuntarauha on edennyt pisimmälle. Voi olla, että Kokoomus on tästä tehnyt pitkälle meneviä johtopäätöksiä muita politiikan aloja, esim. hallituskooaliotiota, ajatellen. Mutta ainakaan tässä vaiheessa se ei ole saavuttanut tavoitettaan.

Talouspoliittisella alueella yhteiskuntasopimus on yhtä kuin tulopoliittinen sopimus ja tulopoliittinen mekanismi. Kuten edellä todettiin, se toimii niin tehokkaasti, että lakoliikkeitenkään huimaava lisääntyminen ei sanottavammin johtavaa porvaristoa häiritse.

Tulopoliittiseen mekanismiin kuuluu työnantajien ja työntekijöiden järjestöjen johdon edustajia, lähes kaikkien poliittisten järjestöjen edustajia — virallisesti puolueet eivät ole edustettuina — ja valtiovallan eli hallituksen sekä yleisradion edustajia. Eräässä vaiheessa tulopoliittiseen ratkaisuun kytkeytyi jopa korkein ulkopoliittinen johto. Aika ajoittain tulopoliittisen mekanismin täydellisyyden asteessa ei ole ollut paljoakaan toivomisen varaa.

Tässä vaiheessa yhteiskuntarauhan kehittämisen eräinä ensivuoroisina tehtävinä näyttävät olevan puoluerajojen kaikinpuolinen madaltaminen politiikassa. Tämän operaation ulkopuolelle jäävät vain äärioikeistolaiset poliittiset ryhmittymät.

Pyrkimyksenä on puoluerauhan aikaansaaminen siten, että väliaikaiset tai myös pysyvät puolueliittoutumat käyvät mahdollisiksi mitä erilaisimmissa asioissa. Perusongelmana on nyt sellaisten sisäpoliittisia linjoja koskevien liittoutumien aikaansaaminen, joissa Kokoomus tai Kokoomukseen kuuluva ryhmä on yhtenä osapuolena. EVA:n strategiassa tämä on tärkeä puoluepoliittinen tavoite. Tarkoituksena on vähin erin valmistaa sellaista suomalaista hallitusmallia, "historiallista kompromissia", jossa kaikki "vastuuntuntoiset" puolueet ovat mukana. Sanonta "vastuuntuntoiset" on peräisin UKK-vetoamuksesta. Tavoite on asetettu kauas, mutta totta tarkoittaen.

Kansallisen eheyttämisen toisena tavoitteena on äärioikeiston pitäminen kurissa, taustalla, jotta se ei pääse häiritsemään välittömiä poliittisia tehtäviä. Kysymys ei kuitenkaan ole äärioikeistolaisien voimien nujertamisesta, vaan niiden voimien kanavoiminen sellaiseen muotoon, etteivät ne häiritse EVA:n kokonaisstrategian toteuttamista, kansallisen luokkasovun rakentamista.

Kansallisen eheyden kolmantena tavoitteena on kommunistisen puolueen tekeminen reformistiseksi puolueeksi, sen luokkakantaisen linjan nujertamisen avulla. Tämä tehtävä voitaisiin asettaa ensimmäiseksi EVA:n tehtäväksi. Kommunistien luokkakantainen politiikka ja sen edustajat pyritään erilaisin voimin ja liittoutumin poistamaan poliittisesta kuvasta kaikilta valtiollisen politiikan, kunnallisen toiminnan, joukkojärjestöjen, luottamusmiestoiminnan jne. alueelta. Kysymys on siitä — se toistettakoon — että kommunistisen puolueen iskuvoima pyritään eliminoimaan niin täydellisesti kuin mahdollista.

Tehtävänsä toteuttaessaan EVA tarjoaa kommunisteille uusia teorioita "vanhentuneitten" marxilaisten teorioitten tilalle. Nämä "uudet" ja "paremmin ajan vaatimuksia vastaavat" teorit koskevat valtioteoriaa, puolue teoriaa, talouspoliittisia teorioita sekä internationalismia.

Uudistetun teorian mukaan valtio ei luonnollisestikaan enää edusta luokkavastakohtaisuuksia eikä ole ilmaus niistä. Sen vuoksi myöskään valtiovaltaan ja valtion hallintaan osallistuvat mitkä tahansa puolueet eivät edusta vastakkaisuutta, vaan ne voivat solmia liittoja kaikista asioista ja kaikilla tasoilla, väliaikaisesti tai pysyvästi. Luonnollisesti tämä koskee muutamaa äärioikeistolaisinta ryhmää lukuunottamatta kaikkia puolueita.

Talouspoliittisten teorioiden alalla ovat saaneet jalansijaa erilaiset rahateoriat. Teorioiden mukaan työttömyyden syynä on rahan kireys. Rahan laskeminen vapaasti tai ainakin nykyistä huomattavasti enemmän liikkeelle loisi uusia työpaikkoja ja vähentäisi työttömyyttä huomattavasti. Kos-

ka aivan ilmeisesti tästä olisi seurauksena inflaation nopeutuminen, on kiirehditty esittämään, että inflaatio on sittenkin pienempi paha kuin työttömyys. Työttömyyttä voitaisiin ja pitäisi siis torjua inflaation avulla.

Internationalismia koskevien ongelmien alalla on viime aikoina pyritty kansallisten erikoisuuksien ylikorostamiseen, yksityisen maan kehityksen perusteiden ainutlaatuisuuden painottamiseen. Tätä kautta pyritään luomaan Suomen poliittisessa kentässä tilaa olemassaolevan sosialismin arvostelulle. EVA pyrkiikin vaihtamaan sosialismin propagoinnisen vapauden sosialismin arvostelun vapaudeksi; vapauden saada myös Suomessa edes jossain määrin vapaasti estotta arvostella ja mustamaalata sosialismia myös kouluissa. Aivan kuten ennen vanhaan.

* * *

Eräs keskusteluhaarauma, joka EVA:n aineiston paljastumisesta kehkeytyi ja joka sisältää erilaisia harhaanjohtavia näkemyksiä, on kysymys EVA:n roolista. Järjestön asemasta ja paikasta on esitetty mm. seuraavia arvioita:

1. EVA ei edusta erityistä ilmiötä yhteiskuntapolitiikassa, vaan se on elinkeinoelämän politisoitumisen harmiton tuote.

2. EVA:n roolia on liioiteltu. Se ei kykene astumaan porvarillisten puolueiden johtoon; se kohtaa vastustusta porvarillisissa puolueissa.

3. EVA ei voi asettua porvarillisen politiikan johtoon, koska sitä vastustavat porvarillisten puolueiden lisäksi useat talouselämän vaikutusvaltaiset piirit.

Lähtemättä yksityiskohtaisesti tarkastelemaan esitettyjä väittämiä on todettava niiden yhteiseksi virheeksi aliarvioiva suhtautuminen EVA:an.

Kun EVA:n roolia arvioidaan esimerkiksi seminaariaineiston perusteella, huomataan helposti, ettei ole mitään vastakkaisuutta EVA:n ja porvarillisten puolueiden (en nyt ota huomioon porvarillisia demokraattisia voimia), EVA:n ja talousmiesten sekä EVA:n ja valtiokoneiston välillä. Mikäli ristiriitoja ilmenee, ne eivät nouse EVA:n tehtävästä sinänsä, vaan huonosti suoritetusta tehtävästä.

Edellä on esitetty vain eräitä piirteitä EVA:n ja sen toiminnasta. Mutta pikainenkin silmäys vakuuttaa siitä, että olemme tekemisissä järjestön kanssa, joka muodostaa erityisen vaaran työväenliikkeelle ja kaikille edistyksellisille voimille. EVA on luokkataistelun, edistyksen ja taantumuksen välisen taistelun voimakkaan kiristymisen ilmaus, se on taistelun voimistumisen merkki. Se on vaarallinen laitos, jonka edesottamuksia on syytä tarkkaan seurata. Aliarvioiminen ja vähättely eivät ole tässä asiassa paikallaan.

Taistelu koulutuspolitiikan suunnasta

Juhani Lehto

Nykyinen koulutuspoliittinen keskustelu poikkeaa erittäin jyrkästi siitä keskustelusta, jota käytiin 1960-luvun loppupuolella ja 1970-luvun alussa. Muutos on niin suuri, että se panee kysymään: mitä koululaitoksessa tapahtui ja tapahtuu 1960—70-lukujen vaihteessa, mikä on muuttunut, mitkä ovat demokraattisen ja vallankumouksellisen liikkeen mahdollisuudet ja tehtävät koulutuspolitiikan alueella 1970-luvun loppupuolella.

1960-luvun lopulla koulutuspoliittisessa keskustelussa hyvin usein esitettiin, että koulutuksen laajentaminen, koulutukseen investoiminen on edullista "koko kansantaloudelle", että se tuottaa pitkällä tähtäyksellä monin verroin enemmän kuin investoiminen tuotantokoneiston laajentamiseen. Tällainen "koulutuskasvuoptimismi" oli hyvin yleinen näkemys porvarillisten ja erityisesti reformististen talous- ja koulutussuunnittelijoiden keskuudessa demokraattisen liikkeen lisäksi. Nyt esittävät samat henkilöt, että koulutukseen investoidaan liikaa, että pitää säästää. Esimerkiksi keskiasteen koulutusuudistusta mainostetaan 700 miljoonan markan säästönä. Ylioppilaslehtien kokoomuslaiset ja keskustalaiset vaativat "realismia", "suun paneamista säkkiä myöten" — jotta teollisuuden investointeihin jäisi enemmän varoja!

1960—70-lukujen vaihteessa laadittiin suuria — jopa "vuosikymmenen suurimmiksi" mainittuja — koulutusesityksiä ja komiteanmietintöjä. Oli näkymiä demokraattisen hallinnonuudistuksen toteuttamisesta. Vuoden 1971 koulutuskomitea esitti peruskoulun pidentämistä ja keskiasteen koulutuksen demokraattista uudistamista. Oli FYTT-toimikunnan esitys tutkinnon uudistuksesta, VOTK:n johtokunnan esitys opintorahan nopeasta lisäämisestä (VOTK:n johtokunnan mietintö 1973). Johdonmukaisimman demokraattisen ohjelman esitti luonnollisesti SOL vuonna 1973 hyväksymässään Taisteluohjelmassa, mutta myös paljon laajemmin, SYL:ssa ja jopa valtion komiteoissa hyväksyttiin demokraattisia ohjelmia ja suunnitelmia. Nyt perustetaan toimikuntia vain heikentä-

mään opintotukea, ajamaan tutkinnonuudistus läpi opiskelijoiden ja opettajien vastustuksesta huolimatta. Uudistuksia toteutetaan nimeltään samanlaisina kuin 1970-luvun alun demokraattisissa suunnitelmissa, mutta sisällöltään suurelta osin päinvastaisena.

1960—70-lukujen vaihteessa käydyssä keskustelussa näytti siltä, että korkeakoulujen taantumusvoimat olivat pahasti puolustuskannalla, että SDP ja Keskustapuolue johtaan myöten olisivat painostamassa korkeakoulutaantumusta uudistuksiin. Näytti siltä kuin taantumus vain vaivoin olisi onnistunut torjumaan demokraattisten voimien offensiivin — esimerkiksi jarruttamalla hallinnonuudistuksen käsittelyä eduskunnassa keväällä 1970. Nyt taas taantumuksellisia ratkaisuja ovat usein ajamassa samojen puolueiden johtohenkilöt, joskus jopa korkeakoulujen oikeistolaisten johtomiesten vastustaessa — Ulf Sundqvist hyökkäämässä tutkinnonuudistuksen yhteydessä korkeakoulujen autonomiaa vastaan, Marjatta Väänänen tuhoamassa opintotukea ja taidekoulutusta, molemmat yhdessä ja vielä Kalevi Kivistön tukemana ajamassa läpi lukion supistamista ja toteuttamassa (Miettusen 2. hallituksen ohjelman mukaan) keskiasteen uudistusta "ottamalla... ensisijaisesti huomioon työelämän asettamat vaatimukset ja niissä tapahtuvat muutokset".

Räikeimmillään muutos keskusteluilmapiirissä näkyy Korkeakoulu- ja Tiedepoliittisen Tutkimussäätiön (KTTS) Pirkkala-, Meteli- ja Tandem-kampanjoissa, ex-rehtori Pystysen tunnuksena "kumouksellisille sulkuihin", EVA:n puuttumisena tiedotusopin opetukseen tai STK:n puuttumisena suoraan ja avoimesti yksittäiseen opetusmonisteeseen. Laukaan aapistaus on oikeistohyökkäyksen surkuhupaisin mutta samalla karmaisevin esimerkki.

Mitä tapahtunut muutos keskustelussa heijastaa? Mitä on tapahtunut ja tapahtumassa korkeakouluissa ja oppilaitoksissa? Miten torjutaan taantumukselliset esitykset ja ratkaisut ja kasvatetaan voimia demokraattisen koulutuspolitiikan puolesta? Tähän on tarkoitus vastata SOL:n 11. liittokokouksen koulutuspoliittisessa asiakirjassa. Asiakirjan tehtävä on antaa marxilais-leniniläinen arvio koulutuspolitiikan kehityksestä ja tilanteesta. Opiskelijaliikkeelle ja erityisesti SOL:lle tällainen arvio on aivan erityisen tärkeä. Koulutuspolitiikka ei ole vain yksi SOL:n poliittinen "toimintalohko": on otettava huomioon että koulutuspoliittiset ratkaisut vaikuttavat SOL:n ja koko opiskelijaliikkeen toimintaolosuhteisiin kokonaisuudessaan, opiskelijoiden asemaan, taistelumahdollisuuksiin ja tietoisuuden kehittymiseen.

Tämän artikkelin tarkoituksena on palvella SOL:n 11. liittokokouksessa hyväksyttävän koulutuspoliittisen asiakir-

jan, jonka luonnos on julkaistu, mahdollisimman laajaa ja perusteellista käsittelyä.

KOULUTUS-
POLI-
TIikka

Koulutuspolitiikan kehitys 1960—70-lukujen vaihteessa

Koulutuslaitos — ja erityisesti keskiaste ja korkeampi koulutus — muuttui voimakkaasti 1960-luvulla. Korkeakoulujen opiskelijamäärä nousi vuodesta 1960 vuoteen 1970 noin 23 000 opiskelijasta yli 57 000 opiskelijaan. Keskiasteen, esimerkiksi teknisten ja kaupallisten oppilaitosten opiskelijamäärä kasvoi vieläkin nopeammin. Keskiasteen oppilaitoksissa muodostettiin ylioppilashuokkia, perustettiin kieli-instituutteja, ammattikurssikoulutus laajeni. Keskeinen uudistus oli päätös peruskouluun siirtymisestä, joka saatiin aikaan työväenluokan ja demokraattisen liikkeen pitkäaikaisen taistelun tuloksena, mutta jonka merkitystä vähennettiin mm. tasoryhmityksellä peruskoulun yläasteella ja estämällä opetussisältöjen uudistus.

Yleisesti voidaan todeta, että tämän valtavan koulutuslaitoksen paisumisen aiheutti Suomen talouden rakenneuudistus (laaja muutto maataloudesta teollisuus- ja palvelu-ammatteihin), tieteellis-teknisen kumouksen saavutusten käytön lisääntymisen aiheuttama tarve työvoiman koulutustason parantamiseen sekä työtätekevien taistelu sivistyksellisten oikeuksiensa puolesta.

Koulutuslaitoksen laajeneminen ei tietenkään ollut ongelmaton. SOL:n liittokokousasiakirjaluonnoksessa arvioidaan, että keskeisiksi nousivat seuraavat ongelmat:

- Miten koulutuspolitiikka vastaa koulutetun työvoiman määrällisiin ja laadullisiin tarpeisiin?
- Kuka maksaa koulutuspolitiikan räjähdysmäisesti kasvavat kustannukset?
- Kykeneekö koulutushallinto vastaamaan laajentuneen koulutuksen suunnittelusta ja johtamisesta?
- Miten vastataan kriittisyyden heräämiseen, opiskelijaliikkeen radikalisoitumiseen ja ideologisen keskustelun voimistumiseen opetuksen ja tutkimuksen alueella?

Näiden ongelmien ratkaisemiseksi kehitettiin 1960-luvun puolivälissä suurpääoman uudentyyppinen koulutuspoliittinen linja. Uutuutta osoittaa hyvin se, että korkeakoulupoliitikassa hylättiin vuosikausia toimineen ns. Suomalaisen komitean jo julkisuuteen tulleiden kolmen ensimmäisen osamietinnön ajatukset ja neljäs osa hylättiin jo ennen sen ilmestymistä. Muutamassa viikossa laati presidentti Kekkonen aloitteesta ns. Oiva Ketosen työryhmä uudet esitykset korkeamman koulutuksen sääntelystä. Uuden koulutuspoliittisen linjan kehittäminen alkoi samaan aikaan kun yleensä valtiomonopolistista sääntelyä maassamme kehitettiin voi-

2/1977
SOIHTU

makkaasti ja sääntelyn kohdealuetta laajennettiin. Uusia suunnitelmia alettiin toteuttaa seuraavasti:

- Vuonna 1966 säädettiin Korkeakoulujen kehittämislaki, jonka avulla suuntauduttiin korkeakouluopetuksen tarkempaan sääntelyyn akateemisen työvoiman tarpeen mukaan (lähinnä oli kysymys teknisen, luonnontieteellisen ja kaupallishallinnollisen koulutuksen aseman parantamisesta). Hieman myöhemmin valmistui Koulutus-rakenne komitean mietintö, joka suuntautui koko koulutuspolitiikan sääntelyyn monopolien välittömän työvoimatarpeen mukaan.
- Toteutettiin Akatemian uudistus ja laajennettiin valtion tiedesuunnitteluorganisaatiota.
- Pyrittiin kehittämään koulutushallintoa: Keskushallinto paisui nopeasti kymmenkertaiseksi, muodostettiin komiteoita ja neuvottelukuntia, joihin otettiin mukaan suurpääoman esikunnat ja tarvittaessa myös ammattiyhdistysliikkeen johdon edustus. Korkeakoulut ja oppilaitokset sidottiin tiukemmin valtionhallintoon Valtionvarainministeriön ja Opetusministeriön ohjaukseen, autonomia alkoi käytännössä vähentyä. Oppilaitosten sisäisen hallinnon uudistusesityksillä — kouluneuvostot, oppilaitosneuvot, korkeakoulujen hallinnonuudistusesitykset — pyrittiin vastaamaan kehittyvään vaatimusliikkeeseen demokratian puolesta toisaalta myönnetyksin, toisaalta ratkaisuin jotka tehostaisivat oppilaitosten valtiollista sääntelyä ja edistyksellisen liikkeen hillitsemistä.
- Kehittämislain pohjalta annetun asetuksen säätämisen yhteydessä valtioneuvosto asetti kuuluisissa "että-lauseissaan" lisäksi seuraavia tehtäviä: (1) hallinnon tehostaminen ja demokratisoiminen, (2) opiskeluajan lyhentäminen, opiskelun tehostaminen, keskeyttämisen vähentäminen ja tutkintovaatimusten jatkuva tarkkailu, (3) suorituspistejärjestelmään siirtyminen kaikissa tutkinnoissa, (4) opetusmetodien tehostaminen, (5) korkeakoulujen ympärivuotinen käyttö ja (6) että "yliopistot ja korkeakoulut muissakin suhteissa kiinnittävät huomiota uusiin ja uusiutuviin tehtäviin ja vaatimuksiin, joiden täyttämistä yhteiskunta niiltä aiheellisesti odottaa".

1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa harjoitetussa koulutuspolitiikassa alkoi myös näkyä suurpääoman reaktio opiskelijaliikkeen nousuun. Realistisimmat porvariston piirit näkivät — varsinkin vuonna 1968 tapahtuneen Vanhan Ylioppilastalon valtauksen jälkeen — ettei arkkitaantumuksellisten professoreiden toiminta tai ylipäänsä opiskelijoiden ja korkeakoulujen alemman opettaja- ja tutkijakunnan huo-

miotta jättäminen ole mahdollista koulutuspolitiikassa ilman räjähdytilan syntymistä koulutuslaitoksessa. Kokeemukset muista kehittyneistä kapitalistisista maista — erityisesti Ranskan 1968 toukokuun tapahtumat, jossa opiskelijain kamppailu toimi herätteenä yleiskansalliselle luokkavoimien kärkeväälle yhteenotolle — olivat varoituksena siitä, miten suuriin vaikeuksiin arkkitaantumuksellinen oikeistolainen politiikka saattaa johtaa paitsi koulutuslaitoksessa myös koko yhteiskunnassa.

Näin tulee ymmärrettäväksi opintotukilakien nopea säätäminen 1969 ja laajentaminen 1972: niiden perusteluna esitettiin avoimesti ylioppilaslevottomuuksien estämistä. Samoin rakennettiin nopeasti opiskelija-asuntolasäätiöt ja suostuttiin myönnetyksiin hallinnonuudistuksessa. Ensimmäiset hallinnonuudistusesityksethän lähtivät vain muutamasta opiskelijaedustajasta hallintoelimiin. Valtion komiteoissa saatettiin antaa varsin pitkällekin periksi — kuten esimerkiksi vuoden 1971 koulutuskomiteassa, FYTT-toimikunnassa, tai VOTK:n johtokunnan mietinnössä vuodelta 1973. Kaiken kaikkiaan reformismin merkitys koulutuspolitiikassa kasvoi.

Näiden reformien suunnittelussa erityisesti SDP mutta myös Keskuspuolue saivat keskeisen roolin. Enää ei oikeistolaisia ratkaisuja pyritty toteuttamaan ”epäpoliittisella” virkamiestyöllä (Ketosen toimikunta). Reformistiset ratkaisut pyrittiin viemään läpi SDP:n ja Keskustapuolueen johdon myötävaikutuksella.

SOL:n 10. liittokokouksessa hallituksen toimintaselos-
tuksessa arvioitiin 1960-luvun lopun koulutuspoliittista tilannetta seuraavasti: ”1960-luvun lopulla suurpääoman koulutuspolitiikka oli verrattain kehittymätöntä ja valmistautumatonta käsistä ryöstäytyvän tilanteen hallitsemiseen. Niin ikään kehiteltiin integrointipolitiikalle tyypillisiä ajatuksia opiskelijoiden sopeuttamisesta kapitalistiseen yhteiskuntaan. Tässä valossa voidaan arvioida osittain myös hallinnonuudistus- ja tutkinnonuudistuskeskustelu.” SOL:n 11. liittokokouksen koulutuspoliittisen asiakirjan luonnoksessa puhutaan koulutuksen valtiomonopolistisen sääntelyn kehittymisestä ja reformistisen koulutuspolitiikan omaksumisesta, jolle oli luomassa edellytyksiä suhteellisen nopea taloudellinen kasvu ja luokkataistelun suhteellisen hiljaisuuden kausi Suomessa. Tästä arviosta on varmasti syytä jatkaa keskustelua.

**Käännösoikeiston asemien vahvistamiseen
koulutuspolitiikassa**

Valtiomonopolistisen sääntelyn kehittäminen ja reformit eivät kuitenkaan — luonnollisestikaan — kyenneet ratkai-

2/1977
SOIHU

semaan korkeamman koulutuksen alueella syvenevää kriisiä. Kriisi ilmeni ja ilmenee mm. työvoimapulana (esimerkiksi lääkiripula, metalliteollisuuden ammattitaitoisen työvoiman pula) ja samanaikaisena kasvavana akateemisena työttömyytenä, opiskelun keskeyttämisen yleisyytenä ja opiskelun tehostomuutena, tutkintojen vanhentuneisuutena ja koulutus- ja tutkimusresurssien vähäisyytenä.

Valtiomonopolistisen sääntelyn kehittäminen ja reformit eivät tuoneet suurpääomalle myöskään sen toivomaa aatteellispoliittista tulosta. Päinvastoin, demokraattinen opiskelijaliike kasvoi purkauksenomaisesti ja muodostui pysyväksi voimaksi SOL:n 7. liittokokouksen 1971 jälkeen. SOL:n ja koko opiskelijaliikkeen voimistumista tuki työväenluokan taistelun kasvu ja SKP:n eheytymiskehitys ylimääräisestä edustajakokouksesta lähtien. Opiskelijaliikkeen voiman ja suurpääoman tietyn epäyhtenäisyyden ilmauksia olivat hallinnonuudistustaistelussa 1970 syntynyt ja pitkälle 1970-lukua vaikuttanut erittäin edullinen rintamajako eduskunnassa (SDP ja Keskustapuolue saatiin tukemaan mm. yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta) ja ylipäänsä demokraattisen liikkeen ohjelmallisten vaatimusten kehittäminen ja niiden saama laajapohjainen hyväksyminen 1970-luvun alkupuolella. "Tässä tilanteessa demokraattiset voimat saivat voimakkaan aloitteen koulutuspolitiikan alueella. Joitakin tuloksia saatiin myös valtion hallinnossa ja eduskunnan ja hallituksen päätöksissä", arvioitiin noita tapahtumia SOL:n 10. liittokokouksessa.

Torjuntavoitot suurpääoman politiikasta ja voimakas aloitteellisuus eivät kuitenkaan liene osoituksia siitä, että demokraattinen liike olisi koulutuspolitiikan alueella tuolloin ollut todella voimakkaassa suurpääomanvastaisessa ofensiivissa. Ilmeisesti tällaiset tilannearviot — joita tehtiin myös SOL:ssa — pohjautuivat demokraattisen liikkeen voiman yliarvioimiseen sekä tiettyihin illuusioihin, joita edistykselliset komiteamietinnöt ja suunnitelmat olivat synnyttäneet. Monopoliporvaristo järjestäytyi koulutuspolitiikan alalla samoihin aikoihin ja ryhtyi voimistamaan otettaan koulutuspolitiikasta.

Yleiset edellytykset oikeiston hyökkäykselle koulutuspolitiikassa oli luonut suurpääoman ja oikeistovoimien suuresi lujittunut yleispoliittinen asema. Koulutuspolitiikka yhdistyi yhä tiiviimmin yleispoliittiseen taisteluun ja siinä muodostuneisiin voimasuhteisiin. Polttavan tarpeen oikeistolle politiikkansa voimistamiseen oli luonut paitsi demokraattisen liikkeen eteneminen ja aloitteellisuus, myös Suomessa harjoitetun valtiomonopolistisen politiikan kriisin kärjistyminen, mikä tuli silmiinpistävästi esiin taloudellisen kriisin kärjistymisenä vuosina 1974—75. Samaan aikaan oikeistovoimien erilaisia koulutuspoliittisia näkemyksiä

edustaneet piirit yhtenäistyivät suurpääoman ohjelmien pohjalla.

Hyvin keskeisenä on aivan ilmeisesti pidettävä Korkea-koulu- ja Tiedepoliittisen Tutkimussäätiön (KTTS) perustamista (1972), samoin kuin Vapaan Koulutuksen Tukisäätiön perustamista. Nämä järjestöt kykenivät luomaan tarvittavat yhteydet oikeistopuolueisiin ja myös Keskustapuolueen ja SDP:n johtoon, saamaan tiukat yhteydet valtiokoneistoon ja korkeakoulujen taantumusjohtoon. KTTS:n toimintaa tukee EVA:n aktiivisuus koulutus- ja tiedepoliittikan alalla sekä Teollisuuden Keskusliiton voimistunut toiminta. OECD:hen liittyminen ja EEC-vapaakauppasopimuksen solmiminen lujittivat myös osaltaan suurpääoman asemaa koulutuksenkin alueella ovathan nämä organisaatiot varsin aktiivisesti kehittäneet koulutuspoliittisia ohjelmia ja strategioita.

SOL:n 11. liittokokoukselle esitettävässä asiakirjaluonnoksessa arvioidaan, että näin käynnistyneen ja käynnissä olevan oikeiston koulutuspoliittisen hyökkäyksen keskeisimmät tunnusmerkit ovat: ensinnäkin suurpääoman välitön intressi koulutuskustannusten minimoimiseen ja myös tulevien palkkakustannusten minimoimiseen työtekevien koulutustasoa madaltamalla; toiseksi suurpääoman pyrkimys tehostaa opiskelijoiden — tulevien toimihenkilöiden ja sivistyneistön jäsenten — aatteellis-poliittista valvontaa, asettaa sulkua heidän laajenevalle osallistumiselle demokraattiseen taisteluun. Molempiin tavoitteisiin pyritään monin erilaisin menetelmin.

Suurpääoman koulutuspoliittisessa hyökkäyksessä yhdistyy saumattomasti myöntyminen osaan demokraattisten liikkeen vaatimuksista vähemmän tärkeissä kysymyksissä, reformismi ja avoin oikeistolainen pyrkimys opiskelijajärjestöjen poliittisen toiminnan rajoittamiseen ja edistykselisten tutkijoiden ja opettajien syrjintä.

Sekä opintotuen että koulutuspolitiikan alalla suurpääoman, hallituksen ja koulutusbyrokratian — onpa mukana opiskelijabyrokratejakin — pyrkimykset merkitsevät tilanteen heikkenemistä nykyisestään.

Oikeistohyökkäyksen ilmentymisestä koulutuspolitiikassa 1970-luvulla

Suurpääoman kasvavaa vaikutusta koulutuspolitiikassa osoittavat erittäin monet seikat lähes kaikilla koulutuspolitiikan sektoreilla. Seuraavassa todetaan lyhyesti tärkeimmät.

Keskiasteen koulutusuudistus uhkaa heikentää hyvin voimakkaasti työtekevien sivistyksellisiä oikeuksia. Mieltymys hallituksen — ja jo sen edeltäjien Miet-

tusen 2. hallituksen ja Sorsan hallituksen — linja on määritelty Valtioneuvoston periaatepäätöksessä vuodelta 1975. Siinä asetetaan tehtäviksi ensinnäkin lukion opiskelijamäärän supistaminen ja toiseksi tutkintojen kehittäminen "ensisijaisesti työelämän tarpeiden mukaisesti". Mieltymyksen hallituksen 15. 2. 1977 eduskunnalle antaman selonteon mukaan ei aiota ratkaista keskiasteen koulutuksen todellisia ongelmia, kuten tutkintojen kapea-alaisuus, yleissivistävän opetuksen vähyys, opintomateriaalien vanhentuneisuus ja jopa täydellinen puuttuminen, opettajakoulutuksen vanhentuneisuus tai olemattomuus. Tavoitteeksi asetetaan vain 700 miljoonan markan säästäminen ja keskimääräisen opiskeluaian lyhentäminen. Esimerkiksi sairaanhoitajilla vähennettäisiin keskimäärin 1.5—2 vuotta yleissivistävää koulutusta. Tätä sitten kaunistellaan lupauksella "teiden avautumisesta ammatillisen opiskelun kautta korkeakouluun", mikä ilman opetustason nostamista jää tyhjäksi lupaukseksi.

Korkeakoulujen tutkinno uudistuksen pohjana on Valtioneuvoston vuonna 1974 tekemä periaatepäätös. Tämä periaatepäätös korostaa tutkintojen "amatillisuutta", "monitieteellisyttä" ja "ongelmakeskeisyyttä" — joiden korostaminen käytännössä on merkinnyt tutkintojen tieteellisen tason heikentämistä. Yhä ajankohtaisessa kirjassa Johdatus uuteen yliopistoon kuvataan tällaista ilmiötä: "Vanhan koulutustavoitteen sijasta pyritään opiskelijalle antamaan ennalta suunniteltu ja ohjelmoitu määrä informaatiota, jonka nojalla he saavat jonkinlaisen teknisen valmiuden omalla alallaan. Tyypillinen ilmiö on ns. textbook: tavallisesti USA:ssa laadittu kirja, jossa opintojen alkuvaiheessa olevalle annetaan systemaattisessa ja helppotajuudessa muodossa kyseisen tieteenalan ennalta määrätty totuudet. Seminaarit, jotka on tarkoitettu teoreettisen työskentelyn foorumeiksi, korvataan praktikumeilla: harjoituskursseilla, joissa harjoitellaan eri tekniikoiden käyttöä; seminaarihuoneiden sijasta rakennetaan harjoituslaboratorioita. Opiskelijoita painostetaan keskittymään yksipuolisesti teknisiin kysymyksiin, kiinnostumista teoreettisiin ongelmiin kohdellaan sinänsä tervetulleena, mutta varsinaisen työskentelyn edistymistä hidastavana poikkeamana. Keskustelu oman tieteenalan poliittisista funktioista ja niistä päämääristä, joihin tieteessä kehitettyä tehokasta välineistöä käytetään, saa yleensä osakseen voimakasta syrjintää."¹ Tieteellisteoreettinen opiskelu pyritään jopa tekemään mahdottomaksi: hallinnossa pyritään opetuksen ja tutkimuksen eriyttämiseen, opetushallinnossa suunta on tieteenalalaitosten pirstomiseen.

¹ Pekka Aarnio, Mikael Böök, Antti Kasvio, Kari Toikka, Matti Viikari: Johdatus uuteen yliopistoon, Kansankulttuuri 1970, s. 99 —100.

Ehkä kaikkein pahinta tutkinnonuudistuksen läpiajamisessa on se, ettei siinä kiinnitetä mitään huomiota niiden esteiden poistamiseen, jotka tällä hetkellä vaikeuttavat tehokasta ja korkeatasoista opiskelua: se ei suinkaan ole liika teoreettisuus, vaan opintotuen heikkous (onhan usein jopa puolet opiskelijoista lukukauden aikana ansiotyössä, keskeyttämisprosentti on pahimmillaan yli 70 ja syynä ennen kaikkea taloudelliset ongelmat), opettajamäärien riittämättömyys ja muut resurssiongelmat sekä opetusmateriaalien vanhentuneisuus ja epätieteellisyys, jopa avoin neuvostovastaisuus ja työväenvastaisuus. Niinpä tutkinnonuudistus saatetaan kokea lähinnä hiostuksen lisääntymisenä, opiskelun sekavuuden ja pirstoutuneisuuden lisääntymisenä.

Opintotukipolitiikan linja on jo pitkään ollut opiskelijoiden taloudellisen turvattuuden lisääminen. Tällä hetkellä puuhataan opintotuen perusteidenkin romuttamista: opintotuen määrä ei vähene vain reaalisesti vaan — jo tänä keväänä — myös nimellisesti! Onkin nähtävissä, että opintotukipolitiikasta on muodostunut erittäin keskeinen korkeamman koulutuksen sääntelyn väline: sillä suunnataan opiskelijoita lyhytopintoihin, sidotaan heidät valtion, oppilaitosten ja pankin "valvontaan" ja karsitaan tehokkaasti työläisten ja muiden vähävaraisten lasten mahdollisuutta saada korkeampaa koulutusta.²

Korkeakoulujen sisäisen hallinnon uudistamisessa ajetaan läpi tällä hetkellä korkeakoulu korkeakoululta taantumuksellista "hallinnonuudistusta", jonka olennainen piirre on: korkeakoulujen autonomian romuttaminen — ja täten suurpääoman vaikutusvallan laajentaminen valtionhallinnon kautta. Tämä tapahtuu paitsi suoranaisilla hallintosäädöksillä myös tiukoilla tutkinnonuudistusohjeilla, budjettipolitiikan tiukentamisella, suunnittelun pitämisellä valtionhallinnossa jne. Toiseksi luodaan byrokraattista hallintojärjestelmää korkeakoulujen sisällä, joka estää demokraattisten voimien vaikutuksen ja mm. tieteellisen keskustelun jopa tehokkaammin kuin entinen rehtori- ja professorivaltainen hallinto. Kolmanneksi laitosten autonomiaa heikennetään korkeakoulujen byrokratian eduksi. Neljänneksi suuntaudutaan opetus- ja tutkimushallinnon eriyttämiseen. Viidenneksi pyritään hallintoelinten valintakiintiöiden määrittämiseen siten, että oikeistolla on ylivalta kaikissa tärkeimmissä elimissä.³

Valtion tulo- ja menoarvioiden kautta toteutettava koulutuspolitiikka tukee yhä jyrkemmin edellä kuvattuja linjoja. Opintotukimäärärahojen reaaliarvo laskee.

² Ks. tarkemmin Matti Laine, Opintotukikamppailu kiristyy — heikkennyksiä yritetään vakinaistaa, Soihdu 1/1977.

³ Ks. tarkemmin Juhani Lehto, Matti Reinikainen: Boikotin murttuminen käännettävä hallintokamppailun voitoksi, Soihdu 6/1976.

Koulutusmäärärahat ovat olleet kaikkein kovimpien supistusten kohteena. Samaan aikaan opiskelijamäärät ja ennen kaikkea tarve laajentaa koulutusta kasvaa kaiken aikaa.

Mihin suurpääoman linja johtaa?

Koulutuspoliittisessa keskustelussa oikeiston ja useiden keskustalaisten sekä sosialidemokraattien taholta todetaan demokraattisen koulutuspolitiikan 1970-luvun alkupuolella hyväksytyt vaatimukset "sinänsä", "periaatteessa" oikeina, mutta vaaditaan tällä hetkellä ja lähimmässä tulevaisuudessa "realismia", olemassaoleviin mahdollisuuksiin tyytymistä ja niiden mukaan elämistä. Puuttumatta tässä näihin "realiteetteihin" ja mahdollisuuksiin sen enempää, pitää tällaisilta "realisteilta" kysyä: tietävätkö he mihin heidän "realistinen" politiikkansa johtaa?

Tähänkin liittokokousasiakirjaluonnos antaa selkeän vastauksen: se johtaa yhä syvempiin kansantaloudellisiin vaikeuksiin, esteisiin tuotantovoimien terveydenhuollon jne. kehittämislle. Se johtaa työtätekevien taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien heikkenemiseen pitkällä tähtäykselläkin eikä vain opiskelijain aseman välittömään huononemiseen. Se johtaa koulutustason heikkouden aiheuttamaan työttömyyteen ja samanaikaisesti yhä toistuviin koulutetun työvoiman puutteen aiheuttamiin työvoimapuliiin, välttämättömyyteen korjata huonoa peruskoulutusta uudelleen koulutusvaiheessa paljon kalliimmilla ratkaisuilla. Koulutustason heikentäminen johtaa — ja jo pelkkä entisellä tasolla säilyttäminenkin — hyvin nopeasti syvenevään ja pian kumulatiiviseksi kehittyvään koulutuskriisiin, tuotantovoimien uusintamiskriisiin, koko kansantalouden kattavaan kriisiin.

Monopoliporvariston kaukonäköisimmät piirit ovat ennakoineet tuollaisen syvenevän koulutuskriisin. Kehitystä ei kuitenkaan kuvata kriisinä, vaan sille on annettu nimeksi jaksottaiskoulutus tai jopa jaksottaiskoulutusjärjestelmä. Monopoliporvariston koulutus-teoreetikot kuvaavat jaksottaiskoulutuksen järjestelmänä, jossa perusopiskelujaksoa lyhennetään ja vastaavasti sen pohjalla tulevaisuudessa on muutamien vuosien työjaksoja ja niiden välissä koulutusjaksoja, joissa annetaan lisäkoulutusta. Tällaista koulutusmallia perustellaan mm. väittämällä, että nuoriso ei pidä liian pitkistä yhtenäisestä koulutusvaiheesta tai että tällaisella järjestelmällä kyettäisiin vähentämään teoreettisen koulutuksen ja käytännön työn välistä ristiriitaa.⁴

⁴ Ks. esim. Ralf Dahrendorf, Koulutettu luokka ja sen haasteet, Kanava 3/1974.

Tosiasias ei kuitenkaan esitetä — eikä sitä kapitalismin anarkistisessa taloudessa ja suunnittelussa voisiakaan perustellusti esittää — mitään järjestelmää, jossa työ ja opiskelu vaihtelesivat tasapainoisesti. Jaksottaiskoulutus onkin ymmärrettävä monopoliporvariston koulutuspoliittiseksi taktiikaksi. Sillä perustellaan koulutuksen supistamissuunnitelmia, tutkintojen kapea-alaisuutta, tieteellisteoreettisen koulutuksen vähäisyyttä. Sillä perusteellaan lyhyiden ammattikurssien ja vastaavan uudelleen koulutusjärjestelmän kehittämistä. Se on taktiikka, jota parhaillaan mm. keskiasteen koulutus uudistuksessa ja korkeakoulujen tukinno uudistuksessa sekä opintotukipolitiikassa ajetaan läpi.

Mielenkiintoista on se avoimuus, jolla jaksottaiskoulutusta vielä muutama vuosi sitten propagoiitiin. Ensinnäkin väitettiin se olevan halvempi vaihtoehto nykyiselle koulutusjärjestelmälle. Toiseksi varsin avoimesti todettiin, että jaksottaiskoulutus turvaisi parhaiten suurpääoman työvoimapolitiittiset edut. Itse asiassa jaksottaiskoulutuksen välttämättömyydestä puhuminen on sen myöntämistä, että suurpääoma ei kykene suunnitelmalliseen politiikkaan ja pitkän tähtäyksen työvoimatarpeen arviointiin. KTS:n pääsihteeri Hannu Rautkallio kirjoittaa: "Jakamalla ja ulottamalla koulutusajanjakso nykyistä pitemmälle aikavälille, saadaan koulutusjärjestelmä entistä paremmin vastaamaan työmarkkinoilla tapahtuvia (anarkistisia — JL:n huomautus) muutoksia."⁵

Kolmanneksi ja varsin keskeiseksi tehtäväksi asetetaan opiskelijain ja tulevan sivistyneistön aatteellispoliittisen valvonnan tehostaminen. Suurpääomakin on huomannut — esimerkiksi USA:n opiskelijaliikkeestä tehdyissä tutkimuksissa — että pitkän ja korkeatasoisen opetuksen turvaamisessa korkeakouluissa radikaalinen opiskelijaliike oli kaikkein vahvin. "Opetustason kannalta parhaimmat valtion yliopistot — ts. Kalifornian, Michiganin ja Wisconsinin — ovat juuri niitä oppilaitoksia, jotka ovat muodostuneet tärkeimmiksi 'konfrontaatio'-politiikan (radikaalisen opiskelijaliikkeen — JL) keskuksiksi. Näihin oppilaitoksiin tulee suhteettoman suuri määrä ylioppilaita, joilla on taipumusta korkeaan intellektuaaliseen työhön", totesi sosiologi Seymour Lipset.⁶ Mielenkiintoinen on myös tulos, jonka mukaan 64,3 % 1960-luvun USA:n opiskelijamielenosoituksissa pidätetyistä oli viimeisen opiskeluvuoden opiskelijoi-
ta.⁷

⁵ Hannu Rautkallio, Yksi — vai monijaksoinen koulutus, Kanava 3/1974.

⁶ Confrontation, The Student Rebellion and the Universities, New York — London 1968, s. 58.

⁷ "The New Left". Committee on the Judiciary U.S. Senate, s. 7.

Rautkallio kirjoittaakin jaksottaiskoulutuksen eduista — joskin käyttämättä marxilaisia luokkakäsitteitä: ”Koulutuksen jatkuvasta pidentymisestä on ollut seurauksena, että useat nuoret ovat ehtineet kehittää persoonallisuutensa ja omaksua tietyn arvomaailman ennenkuin he jättävät opiskelunsa. Arvot, jotka he sitten kohtaavat työelämään astuessaan, poikkeavat huomattavasti opiskeluaikana omaksutuista. Tästä ristiriidasta aiheutuva vaara ei ehkä niinkään piile kahden arvomaailman yhteentörmäyksessä kuin lisääntyvässä järjestelmien välisessä irrelevanssissa, yhä levenevässä kuilussa nuoremman ja vanhemman ikäpolven, hallitsevien ja hallittujen välillä.”⁸

Jaksottaiskoulutuksen paljastaminen kapitalismin koulutuskurjuuden apologiaksi ja suurpääoman taktiikaksi ei kuitenkaan merkitse sitä, että voitaisiin kieltää lisääntynyt tarve uudelleen- ja jatkokoulutukseen. Ammattien muuttuminen ja tieteellisteknisen kehitys johtavat väistämättä siihen, että nuorena annettu koulutus — on se sitten kuinka korkeatasoista tahansa — ei riitä. Voidaan puhua jopa jatkuvan koulutuksen, jatkuvan uusien tietojen ja taitojen hankkimisen ja yksilöllisen kehityksen, välttämättömydestä. Mutta tämän tosiasian ymmärtäminen ei voi johtaa nuorena annettavan peruskoulutuksen merkityksen väheksymiseen ja sen tason madaltamiseen. Päinvastoin. Juuri jatkuvan koulutuksen välttämättömyys korostaa tieteellis-tekni- nisen ja teoreettisen sekä persoonallisuuden monipuoliseen kehitykseen tähtäävän peruskoulutuksen merkitystä niin yleissivistävän koulutuksen, keskiasteen ammatillisen koulutuksen kuin korkeamman koulutuksenkin osalta. Ainoastaan tällainen korkeatasoinen pohjakoulutus voi luoda edellytykset jatko- ja uudelleenkoulutukselle ja myös itseopiskelulle, joka suuntautuu eteenpäin, tietojen ja taitojen kartuttamiseen, kehityksen hallitsemiseen ja sen ennakointiin. Sen sijaan jaksottaiskoulutus merkitsee käytännössä sitä, että ei ole olemassa mitään jatkokoulutusta, on vain uudelleenkoulutus, jonka tulee aina alkaa aivan perusteista saakka ja joka väistämättä aina vanhenee nopeassa tahdissa, joka aina seuraa tieteellisteknisen kehityksen perässä, ei sitä ennakkoiden.

Opiskelijaliikkeen taistelun lähtökohdista

Asiakirjoissamme määritellään, että opiskelijat lähtevät taisteluun puolustaakseen omia etujaan ja että taistelu tulee suunnata pitkäjänteiseksi joukkokamppailuksi työväenluokan rinnalla suurpääomaa vastaan. 11. liittokokoukseen valmistauduttaessa ja koulutuspoliittista asiakirjaa käsitel-

täessä on varmasti hyödyksi pohtia tarkemmin: mitä ovat opiskelijain edut koulutuslaitoksessa ja miten ne suhtautuvat työväenluokan etuihin? Konkreettisissa taistelutilanteissa asia on useimmiten varsin selvä. Joka päivä käy yhä ilmeisemmäksi, miten opiskelijat kärsivät koulutuskriisistä ja sen monopolistisista ratkaisuyrityksistä. Mutta kaikissa tilanteissa — ja varsinkaan uusissa tilanteissa tämä ei välttämättä ole yhtä selvää. Esimerkiksi tällä hetkellä on demokraattisessa opiskelijaliikkeessä selviä ongelmia tutkinon uudistuskysymyksessä. Esitetään jopa käsityksiä, joiden mukaan opiskelijoille on edullisempaa nykyisen opintotukipolitiikan oloissa tutkintojen tiivistäminen ja lyhentäminen, aikaa vievän teoreettisen opiskelun karsiminen. Esitetään myös, että opintojen sitominen läheisemmin tiettyihin määriteltäviin ammatteihin suuntautuviksi turvaisi ainakin työpaikan opintojen päätyttyä, että nykyinen akateeminen työtömyys johtuisi tutkintojen liian vähäisestä ammattisuuntautuneisuudesta. Nykyinen opintotukipolitiikka on johtanut opiskelijoita — jopa demokraatteja — ajatukseen, että paras mitä voi tehdä on nykyisten tutkintojen puitteissa opiskella mahdollisimman nopeasti, valiten helpoimman tien, joka usein merkitsee juuri teoreettisen syventymisen karsimista.

Tällaisten ongelmien ratkaisu edellyttää koko koulutuskriisin olemuksen ja opiskelijoiden etujen ymmärtämistä.

Opiskelijain vaatimus korkeatasoisesta koulutuksesta

Tieteellisteknisen kumouksen myötä henkisen työn osuus kokonaistyössä kasvaa. Esimerkiksi USA:ssa 1950—68 kasvoi työläisten lukumäärä 3,2 miljoonaa (23,3 miljoonasta 26,5 miljoonaan), toimihenkilöiden lukumäärä 13,1 miljoonaa (22,3 miljoonasta 35,4 miljoonaan) ja teknikkokunnan 6 miljoonaa (4,5 miljoonasta 10,5 miljoonaan).⁹ Samoin kasvava osa henkisen työn tekijöistä muuttuu palkkatyöntekijöiksi, heidän työvoimansa tavaraluonne tulee yhä selvemmäksi. Ensinnäkin yhä pienempi osa henkisen työn tekijöistä voidaan lukea monopoliporvaristoon ja sen herruudesta hyötyviin. Toiseksi ns. vapaan ammatin harjoittajien (yksityislääkärit jne.) osuus koko sivistyneistöstä pienenee nopeasti. S. Salytsev arvioi: "Itse asiassa 80 % sivistyneistöstä on nykyään tärkeimmissä kapitalistisissa maissa palkkatyöntekijöitä."¹⁰

Tämä kehitys merkitsee ensinnäkin, että sivistyneistön enemmistö menettää kykynsä itse määrätä työ- ja elämän-

⁹ Stepan Salytsev; Uusvasemmistolaiset: kenän kanssa — ketä vastaan, Edistys 1976, s. 12.

¹⁰ Salytsev, mt., s. 13.

oloistaan, muuttuu näiden olojen herrasta näiden olojen orjaksi. Toiseksi sivistyneistö alkaa yhä kärkevämmin tuntea henkisen työn arvonalennuksen. Tieteellisteknisen kumouksen kapitalistiseen hyväksikäyttöön kuuluu myös henkisen työn osittaminen ja muodostaminen sellaiseksi, että yksityisen sivistyneistön jäsenen työvoima tulee mahdollisimman helpoksi korvata toisella.

Tämän prosessin kuluessa joutuvat sivistyneistön joukot koulutuksen suhteen samankaltaiseen ristiriitaan kapitalistien tuotantosuhteiden kanssa kuin ylipäättänsä työväenluokka ja työätekevä väestö: tieteellistekninen kumous tekee laajan peruskoulutuksen ja jatkokoulutuksen välttämättömäksi, muussa tapauksessa työvoimatavaran arvo laskee. Sivistyneistön joukot törmäävät monopoliporvariston pyrkimykseen pitää ostamansa työvoiman hinta mahdollisimman alhaisena, alentaa työvoimatavaran arvoa mm. alhaisen koulutustason kautta ja vähentää sivistyneistön kouluttamisen välittömiä kustannuksia.

Sivistyneistön perusjoukot törmäävät myös monopoliporvariston pyrkimykseen rajoittaa heidän taistelumahdollisuuksiaan pitämällä koulutustaso alhaisena. Asia on hyvin konkreettinen: jollei ole laajoja teoreettisia ja yleisteknisiä tietoja, on tuomittu suorittamaan annettua tehtävää ja on turvaton työnantajan edessä, sillä suppea erikoisala vaikeuttaa toisen työn löytämistä tai uuden ammatin oppimista. Kuvaa alkaa myös yhä laajemmin kuulua sivistyneistön demokraattisten oikeuksien kaventaminen — Suomessa esimerkiksi virkaehtolait, edistysellisten henkilöiden syrjintä — sekä akateeminen työttömyys, jotka myös heikentävät taisteluedellytyksiä työvoiman hinnasta. Näin syntyy opiskelijoiden ja sivistyneistön vaatimus työvoiman uusintamisedellytysten turvaamisesta, koulutusjärjestelmän kehittämisestä. Vaatimus on samansuuntainen työväenluokan koulutuksellisten etujen kanssa: korkeampi yleissivistävä ja tieteellisteoreettinen koulutustaso merkitsee palkkatyöntekijälle hänen työvoimatavaran arvon nousua. Tämä on objektiivinen perusta myös korkeampaan työvoiman hintaan. Samoin korkeampi koulutustaso merkitsee laajempia demokraattisia oikeuksia — turvaa työnantajan mielivaltaa ja työttömyyttä vastaan.

Aatteellispoliittinen taistelu koulutuksesta

Tutkinnoista käytävässä taistelussa opiskelijat törmäävät monopolien etuihin, koska heidän pyrkimyksensä hallita luonnon ja yhteiskunnan lainmukaisuuksia, heidän luovat pyrkimyksensä törmäävät monopolien etujen mukaisiin kapea-alaisiin, työtehtäväsuuntautuneisiin tutkintoihin, opetussisältöjen epätieteellisyteen, erityisesti yhteiskunnallis-

filosofisen opetuksen porvarilliseen rajoittuneisuuteen ja vääristyneisyyteen. Kaikissa tutkimnoissa tästä etujen törmäyksestä lähtevät suurpääomanvastaiset tutkimonnuudistusvaatimukset liittyvät vaatimuksiin ylipäättänsä korkeata-
soisesta opiskelusta.

Näidenkin vaatimusten merkitys korostuu tieteellistekni-
sen kumouksen oloissa. Tieteellistekni-
sen kumouksen myö-
tä edellytetään palkkatyötä tekevältä sivistyenistöltä yhä
enemmän kykyä teoreettiseen työskentelyyn, yhteiskunnal-
listen lainmukaisuuksien ymmärtämiseen ja hallitsemiseen
ja myös muita ominaisuuksia, joita voi luonnehtia käsit-
teellä monipuolisesti kehittynyt persoonallisuus. Kamppai-
lua opetuksen tieteellisyyden, yhteiskuntafilosofisen ainek-
sen porvarillisen rajoittuneisuuden ja vääristyneisyyden pois-
tamiseksi sekä totuudenmukaisen kuvan antamiseksi luon-
non ja yhteiskunnan lainmukaisuuksista — myös yleisellä
teoreettisella tasolla — voidaan näin muodoin käydä läh-
tien opiskelijain luonteeltaan ensisijaisesti taloudellisista
eduista. Tämä tulee viedä rohkeasti siihen asti, että laaja
demokraattinen liike kamppailee marxilaisen tutkimuksen
tulosten ja teorian saamiseksi opetusohjelmaan korvaamaan
porvarillisesti rajoittunutta materiaalia. Samalla on huo-
mattava, että koko yhteiskunnallinen kehitys ja koulutuk-
sen hyväksikäyttämisen ja kapitalististen tuotantosuhdeiden
välisen ristiriidan valtava kärjistyminen merkitsee ideolo-
gipoliittisen taistelun kärjistymistä koulutuksesta. Monopoli-
porvaristo kehittää yhä taitavampia ideologisia kon-
septioita tieteen arvovapaudesta. Monopoliporvaristolle tu-
lee yhä tärkeämmäksi säilyttää opetusaineistossa neuvosto-
vastaisia ja työväenvastaisia aatteita. Yhä useammin sija-
nsa saa myös marxismi-leninismiä vääristelevä ja näennäis-
marxilainen aines — kuten Lenin kirjoitti jo 1913: "His-
torian dialektiikka on sellainen, että marxilaisuuden voitto
teorian alueella pakottaa sen vihollisia pukeutumaan marxi-
laisiksi. Sisäisesti mätä liberalismi koettaa päästä elpymään
sosialistisen opportunistin muodossa."

Johtopäätös on siis: samaan aikaan kun opetussisältö-
taistelu lähtee liikkeelle yhä selvemmästä taloudellisesta
edusta, kärjistyy myös aatteellispoliittinen taistelu opetus-
sisällöistä. Tämä opiskelijainkin etutaistelussa ilmenevä tal-
oudellisen, poliittisen ja ideologisen taistelun lähenemisen
ja yhdistämisen välttämättömyys tulee huomioida myös
SOL:n koulutuspoliittisessa kamppailussa. Se merkitsee
samanaikaisesti taistelun taloudellisen lähtökohdan huolel-
lista perustelemista opiskelijajoukoille ja ideologisen työn
voimistamista opetussisältöjen suhteen — koulutuksessa ja
tieteessä ilmenevän porvarillisen ideologian arvostelun ja
marxismi-leninismien propagandan voimistamista. Tämä on
ollut juuri SOL:n opintoalakohtaisten "Marxismi-leninis-

mi ja tiede" -luentosarjojen idea: ne ovat samaan aikaan muodostuneet demokraattiseksi vaihtoehdoksi nykyiselle opetukselle ja sen jälkeenjääneisyydelle erityisesti tieteenfilosofisissa ja yhteiskuntatieteellisissä kysymyksissä ja samaan aikaan olleet keskeinen marxismi-leninismien propagoinnin muoto.

Ajankohtaiset tehtävät demokraattisen koulutuspolitiikan puolesta

SOL:n koulutuspoliittisen asiakirjan luonnoksessa on hahmotettu kattava demokraattinen koulutuspoliittinen ohjelma suuropääoman linjan torjumiseksi ja opiskelijain sekä työtätekevien sivistyksellisten oikeuksien puolustamiseksi. Tällainen ohjelma on välttämätön yksittäisten taistelujen suuntaamiseksi oikein ja niiden yhdistämiseksi valtakunnalliseksi kamppailuksi koulutuspolitiikan suunnasta.

Samalla on muistettava, että tällainen ohjelma ei korvaa eikä voi korvata sitä merkitystä, joka on jokapäiväisellä kamppailulla kaikkein ajankohtaisimpien vaatimusten puolesta. Eräs reformismin keino koulutuspolitiikan alueella 1960—70-lukujen vaihteessa oli juuri huomion kiinnittäminen pelkästään yleisiin abstrakteihin suunnitelmiin ja ajankohtaisten tehtävien sivuuttaminen. Myös tällä hetkellä SDP:n johto ja Keskustapuolueen johto pyrkivät suuntaamaan huomion koulutuspolitiikassa tällaisiin kysymyksiin: ollaanko tutkinnonuudistuksessa Valtioneuvoston periaatepäätöksen puolesta vai sitä vastaan, pitääkö olla väljä vai tiukka puitelaki korkeakoulujen hallinnosta, onko keskiasteen ammatillisen koulutuksen kilpailukykyisyyttä lukion kanssa parannettava vai ei. Tällaisen keskustelun verhossa sitten pyritään ajamaan läpi tutkinnonuudistus, hallinnonuudistus tai keskiasteen koulutusuudistus suuropääoman etujen mukaisena todelliselta sisällöltään. Samalla tasolla nämä ryhmät kykenevät synnyttämään jopa keskinäisiä ristiriitoja: esimerkiksi korkeakoulujen "autonomias-ta" käydään tutkinnonuudistuksen yhteydessä SDP:n ja Keskustapuolueen välillä väittelyä, vaikka itse tutkinnonuudistuksen sisällöstä ja siitä, että kaikkiin korkeakouluihin on aikaansaatava samanlainen tutkinnonuudistus, ollaan yhtä mieltä.

Tämä vaara vältetään — ei hylkäämällä tai väheksymällä kokonaisvaltaisia ja tarvittaessa yleistäviä ohjelmia ja suunnitelmia, vaan — laatimalla ohjelmalliset asiakirjat ja asettamalla tunnuksien siten, että ne suuntautuvat ajankoh-taiseen taisteluun ja sen järjestämiseen. Marx kirjoitti suurten pitkäjänteisten tavoitteiden ja yleisten ohjelmien sekä välittömien tehtävien suhteesta: "Jos työläiset antaisivat pelkurimaisesti perään jokapäiväisissä luokkayhteisöissä,

joita heillä on pääoman kanssa, niin he epäilemättä muuttuisivat kykenemättömiksi alkamaan mitään suurempaa liikettä." Tässä mielessä SOL:n liittokokousasiakirjaluonnoksen keskeisin osa on sen viimeinen luku, jossa käsitellään taistelun järjestämistä ja ajankohtaisia taistelutehtäviä. Näitä käsiteltäessä tulisi mielestäni kiinnittää erityistä huomiota seuraaviin seikkoihin:

Keskiasteen koulutusuudistus

Ensimmäiseksi tulee asiaa käsitellä tieteellisteknisen kehityksen näkökulmasta, arvioiden, mitä uudistus vaikuttaa pitkällä aikavälillä, kun ammatit, joihin koulutus suunnataan vanhenevat erittäin nopeasti, kun jatkokoulutus edellyttää yhä korkeampaa yleissivistävää ja tieteellisteknistä pohjakoulutusta. Tältä pohjalta nähdään, että Mieltusen hallituksen suunnitelma pohjautuu suoraan jaksottaiskoulutuksen ideologiaan, koulutuskriisin syventämisen ideologiaan. Vaihtoehto voi olla vain selkeä suuntautuminen kohti 12-vuotista yhtenäistä yleissivistävää koulua, jossa välivaiheita ovat: peruskoulun pidentäminen 10-vuotiseksi, yleissivistävän opetuksen voimakas lisääminen ammatillisessa opetuksessa ja lukion opiskelijamäärän supistamisesta luopuminen.

Toiseksi keskeiseksi kysymykseksi on nostettava opetus-sisällöt, opetusmateriaalin puutteet (tai totaalinen puuttuminen, kuten usein on asian laita), opettajien pedagogisen ja tieteellisen tason alaisuus, opintotuen riittämättömyys, resurssien puutteet, valmistuneiden työttömyys. Näiden kysymysten ympärillä käydään jatkuvaa taistelua koulutusuudistuksesta — riippumatta siitä, mitä suunnitelmia ja periaatepäätöksiä ylätasolla tehdään. Näistä kamppaileminen muodostaa opiskelijaliikkeen voimanlähteen kamppailulle koko uudistuksesta.

Kolmanneksi on syytä nostaa demokraattisen liikkeen taistelutaktiikankin kannalta kysymys lukion opiskelijamäärien vähentämisestä. Mieltusen hallituksen selonteon mukaan on tarkoitus vähentää opiskelijamäärä nykyisestä 35 000:sta vuosittain aloittavasta noin 20 000 — 22 000:een aloittavaan. Kysymys tulee asettaa: voivatko työtätekevät luopua jostakin saavutetusta oikeudesta? Voiko tällainen luopuminen jotenkin parantaa niiden asemaa, jotka nykyisinkään eivät pääse nauttimaan tästä oikeudesta — eivät pääse lukioon esimerkiksi taloudellisten syiden vuoksi? Ja lopuksi: voiko 12-vuotisen yleissivistävän koulutustienlinjan supistaminen — jonka kolme viimeistä luokkaa muodostuu lukiosta nykyisin — jotenkin edistää demokraattisen liikkeen tavoitteen, 12-vuotisen kaikille yhtenäisen yleissivistävän koulun aikaansaamista? Vastaukset lienevät selvii.

Korkeakoulujen tutkinnonuudistus

Tutkinnonuudistustakin on tarkasteltava koko koulutuskriisiä ja suurpääoman pyrkimyksiä vasten. Demokraattinen vaihtoehto lähtee ennen kaikkea tutkintojen tieteellisteoreettisen tason kohottamisesta, joka merkitsee lyhytnäköisen "amatillisuuden", tieteellisen opetuksen pirstovan "ongelmakeskeisyyden" ja "monitieteellisuuden" hylkäämistä. Todellinen ammattitaito, joka kestää ja joka myös kehittyy, voi pohjautua vain korkeaan tieteellisteoreettiseen pohjakoulutukseen. Todellinen luova monitieteellisyys voi perustua vain tieteellisyYTEEN, ei sen pirstomiseen. Todellinen ongelma-keskeisyys syntyy vain luomalla tieteellinen pohja syventyä ongelmiin. SOL:n Asiakirjaluonnoksessa esitetään tieteellisteoreettisen tason edellyttämät hallinnolliset, sisällölliset ja opiskelun järjestämiseen liittyvät vaatimukset.

Korostettaessa tutkintojen tieteellisteoreettisen tason turvaamista opetushallinnon amatillistamis- ja pirstomispyrkimyksiä vastaan on samalla nähtävä, ettei vaihtoehto voi olla nykyisen tilanteen tai 10 vuotta sitten vallinneen tilanteen säilyttäminen. Tällaisia ajatuksia näyttää olevan eräillä korkeakoulujen johtomiehillä. Tämä linjahan ei sen paremmin ratkaisisi opetuksen, opiskelun ja tieteellisen tutkimuksen lähentämistä, sinänsä välttämätöntä tarvetta tieteiden välisten raja-aitojen ylittämiseen esimerkiksi aineyhdistelmien laadinnassa.

Viimein tutkinnonuudistustaistelussakin pitää muistaa se tosiasia että taistelu korkeatasoisemman opetuksen ja opiskelun puolesta on pitkälti taistelua opintotuen, korkeakoulujen resurssien, opetussisältöjen kehittämistä, jota käydään välittömästi, laitospohjaisesti mm. tutkintovaatimuksista ja opetuksen järjestelyistä. Taistelu näistä luo myös korkeakoulujen tutkinnonuudistuksen suhteen demokraattisen vaihtoehdon perustan, sen poliittiset edellytykset.

Oppilaitosten hallinnonuudistus

Tunnus yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta on opiskelijaliikkeen päävaatimus. Miten kasvatetaan voimaa tämän vaatimuksen puolesta, siihen asiakirjassa esitetään seuraavia pääsuuntia:

Ensimmäiseksi joukkojen yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen ja vaikutusvaltaan perustuvan demokraattisen valvonnan rakentamisen. Tärkeitä tehtäviä ovat Taideteollisen Korkeakoulun YYÄ-hallinnon tunnetuksi tekeminen ja tukeminen. Jokaisella laitoksella YYÄ-tunnus merkitsee laitoskokousten, kurssikokousten, luentokritiikkilaisuusien ja aineen opiskelijain yleisten kokousten vakiinnuttamista,

esimerkiksi muutaman kerran vuodessa kokoontuvina säädöksistä riippumattomina YYÄ-eliminä. Tällaiset kokoukset voivat valita YYÄ-laitosneuvoston toteuttamaan päättämäänsä tehtäviä. Tärkeää on, että YYÄ-laitosneuvostot toiminnassaan todella edustavat opiskelijoita ja opettajia ja toteuttavat heidän antamia tehtäviä — muuten YYÄ-laitosneuvosto ei juuri poikkea kiintiölaitosneuvostosta.

Toiseksi hallinnonuudistustaistelua käydään kamppailtaessa nykyisen hallinnon päätösten sisällöstä. Samalla kun kamppaillaan itse päätöksen sisällöstä (esimerkiksi tenttikertojen vähentäminen, tutkintovaatimusten uusiminen), kamppailua suunnataan myös vaatimaan taantumuksellisia päätöksiä tekevän päätöksentekojärjestelmän muuttamista.

Kolmanneksi itse hallintosäädösten suhteen esitämme ja olemme valmiit taistelemaan muistakin kuin YYÄ-säädöksestä. Keskeisiä ovat myös: oppilaitosten ja korkeakoulujen laitosten autonomian turvaaminen, suurpääoman vaikutusvallan lisäämisen estäminen, päätöksenteon ja valmistelun julkistaminen, opetus- ja tutkimushallinnon yksityisen puolustaminen, virkavaltaiten, tieteellisen keskustelun ja käytännön vastaisten hallintomenetelmien estäminen. SOL ei suinkaan luovuta koko taistelua, jos YYÄ-puitelakia ei heti säädetäkään eduskunnassa.

Opintotukitaistelu

Koulutuspoliittisen asiakirjan käsittelyn tulisi edistää opintotuen käsittelemistä, paitsi välittömästi opiskelijain toimeentuloon ja elintasoon sekä kulutuskysynnän kasvattamisen välttämättömyyteen liittyen, myös monipuolisesti koulutuspolitiikkaan vaikuttavana tekijänä. Demokraattinen opintotukipolitiikka, jonka puolesta SOL ja koko demokraattinen opiskelijaliike taistelee, edistäisi monia demokraattisen koulutuspolitiikan pyrkimyksiä: työtätekevien ja vähävaraisten lasten koulutusmahdollisuuksien kasvattamista, demokraattista keskiasteen ja korkeakoulujen tutkintojen uudistamista ja opiskelun tehostamista, opiskelun keskeyttämisen vähentymistä jne. Tämän osoittaminen edistää myös opintotukitaistelun sosiaalisen pohjan laajentamista, koska nämä kysymykset kiinnostavat työtätekeviä sekä myös oppilaitosten opettajia ja virkamiehiä.

Koulutuspoliittista kamppailua käydään tällä hetkellä voimakkaan oikeistohyökkäyksen oloissa. Tämä ei kuitenkaan saa merkitä opiskelijaliikkeen perääntymistä, luopumista asetetuista tavoitteista. Erityisen tärkeää tämä on siksi, että kysymys on muustakin kuin opiskelijoista. Koulutuspolitiikan alueella suurpääoma tähtää koko työtätekevän kansan sivistysmahdollisuuksien rajoittamiseen. Se tähtää

edistyskellisten voimien etenemisen katkaisemiseen korkeamman opetuksen piirissä, edistyskellisten voimien savustamiseen ulos korkeakouluilta ja oppilaitoksista, luovan, kriittisen ja kansaa palvelevan opiskelun ja tutkimuksen tekemiseen mahdolltomaksi. Suurpääoma käsittää, että korkeakouluissa ja oppilaitoksissa taisteleva demokraattinen opiskelijaliike on merkittävä liittolainen tyvenluokalle ja muille tyvatekeville. Siksi opiskelijaliikkeell on vastuu paitsi itselleen myv tyvenluokalle ja kansamme valtavalle enemmistvlle siitä, että opiskelijaliike ei luovuta vaan tehostaa toimintaansa, taistelee korkeakouluissa ja oppilaitoksissa niiden demokraattisen kehittämisen puolesta.

Soihtua tuetaan

Takala Jukka, Holopainen Antti, Henttinen Pertti, Haapala Heikki, Rinne Ari, Katila Raimo, Hakanen Yrjv, Hovi Eero, Halonen Alpo, Humaloja Jaakko, Jalkanen Heikki, Helminen Jussi, Husberg Wiking, Autio Pirjo, Harmiala Maarit, von Bagh Peter, Aarnio Pekka, Aarela Heini, Peiponen Erkki, Saloriutta Matti, Sarvas Vili, Rahikainen Lauri, Sutela Pekka, Sundqvist Matti, Savo Elina, Kirkkola Veikko, Venäläinen Hannu, Grvnmvall Tapio, Laine Ensio, Salo Maija, Karonen Mirja, Honkala Eino, Bergholm Aune, Ellilä Antero, Hernberg Rolf, Kallioniemi Pekka, Yrjvnen Seija, Kainulainen Markus, Solantaus Juhani & Tytti, Vesikansa Sari, Kuitunen Matti, Niemelä Tuomo, Sinisalo Taisto, Husberg Nisse, Jansson Anders, Suvanto Sulo, Toiviainen Seppo, Brs Bruno, Koski-Jännes Anja, Rekonen Heimo, Kuosmanen Merja, Stenius Marjatta, Bergholm Timo, Nsnen Timo, Werner Kaj, Rontu Helge, Saraste Arnevi, Vepsäläinen Hannu, Siirilä Tapio, Räty Teuvo, Karlsson Kalevi, Rouhuvirta Heikki, Vire-Tuominen Mirjam, Marsio Esko, Kautto Hannu, Turunen Markku & Riitta, Koskinen Aarne, Keskinen Vinv, Nylund Mauritz, Jalaskoski Aarne, Udd Bjarne, Takala Tapio.

Monopoliien vastainen rintama ja kaupunkien keskikerrokset

Toivo Autiosaari

"Imperialismin perusristiriidan syveneminen laajentaa niiden luokkien ja kerrostumien piiriä, jotka ovat objektiivisesti ja kasvavassa määrin myös subjektiivisesti vastakkain valtiomonopolistisen kapitalismin kanssa. Yhtä paljon kuin talonpoikaisto, kaupunkien keskikerrokset ja sivistyneistö ovat objektiivisesti kiinnostuneita liitosta työväenluokan kanssa, yhtä vähän työväenluokka voi luopua liittolaisista antimonopolistisessa ja sosialistisessa taistelussa. Työväenluokka ei voi voittaa ellei sillä ole näiden liittolaisten tukea eivätkä ne voi vapautua monopolipääomasta ilman työväenluokan ja sen vallankumouksellisen puolueen johtoa. Valtiomonopolistinen kapitalismi on voitettavissa vain kaikkien luokkien ja kerrosten yhteenliittymisellä." Näin määrittävät antimonopolistisen rintaman merkityksen DDR-läiset tutkijat R. Reissig ja D. Weigert.¹

Painotus ja korostus on sama kuin Leninin kirjoituksessa "Vasemmistolaisuus" lastentautina kommunismissa": "Mahtavampi vastustaja voidaan voittaa vain jännittämällä äärimmilleen kaikki voimat sekä käyttämällä ehdottomasti ... kaikkia, yksinpä vähäsimpiäkin vihollisten kesken ilmeneviä 'rakoiluja', ... samoin kuin jokaista vieläpä pienintäkin mahdollisuutta bankkia itselleen joukkoliittolainen, ... Joka tätä ei ole käsittänyt, hän ei ole käsittänyt hitustakaan marxilaisuudesta eikä tieteellisestä, nykyaikaisesta sosialismista yleensä." ²

¹ Rudolf Reissig, Dieter Weigert: Antimonopolistinen vaihtoehto — sosialistinen perspektiivi, Kansankulttuuri 1975, s. 196.

² V. I. Lenin: "Vasemmistolaisuus" lastentautina kommunismissa, Teokset 31. osa, 55.

Chilen vallankumouksen tappio osoitti viimeksi monopolien vastaisen liiton välttämättömyyden. Tappion eräs keskeisimmistä syistä oli työväenluokan ja keskikerrosten liiton hajoaminen porvariston demagogian ja äärivasemmiston provokaatioiden seurauksena.

Mitkä ovat työväenluokan ja sen puolueen antimonopolistiselle liitolle asettamat tavoitteet? Liitolla on strateginen sisältö, se ei ole pelkästään suunnattu monopoliporvariston hyökkäyksien torjumiseen niin kuin 'äärivasemmistolaiset' teoreetikot usein väittävät peitelläkseen sitä, että he torjuvat pitkän tähtäyksen liittolaispolitiikan. Työväenluokan liittolaispolitiikka ei suuntaudu vain yhteistä vihollista vastaan, sillä on ennen kaikkea yhteinen päämäärä: taistelu antimonopolistisen demokratian puolesta ja sen yhteinen rakentaminen, demokratian, joka raivaa tietä sosialismille. "Taistelussa monopolipääomaa vastaan työväenluokan ja kaupunkien keskikerrosten välillä voidaan saada ja on saatava aikaan horjumaton liitto sekä demokraattisia tehtäviä ratkaistaessa että kapitalismista sosialismiin siirryttäessä", toteaa V. Zagladin.³

Liittolaisten saaminen mukaan monopolienvastaiseen rintamaan vaatii työväenluokalta ja sen kommunistiselta puolueelta määrätietoista organisatorista toimintaa, sillä luonnollisesti myös monopoliporvaristo harrastaa omaa liittolaispolitiikkaansa. Todettiinhan EVA:n marraskuissakin seminaarissa liittolaispolitiikan tehostamisen välttämättömyys: "Yhteiskunta- ja väestörakenteen muuttuessa elinkeinoelämän kannalta epäedulliseen suuntaan on entistään tärkeämpää voida systematisoida ja tehostaa elinkeinoelämän toimintaa poliittisella tasolla poliittisten päätöksentekijöiden asiantunteumuksen ja ymmärtämyksen lisäämiseksi elinkeinoelämää koskevissa kysymyksissä."

Ratkaiseva edellytys oikealle liittolaispolitiikalle on tieteellinen analyysi, joka koskee valtionmonopolistisen kapitalismin luokkien ja kerrosten taloudellisten suhteiden kehitystä hallitsevia lainalaisuuksia. Nämä taloudelliset suhteet ovat luokkasuhteiden kokonaisuuden

ydin, miden kehityksestä riippuu luokkien ja kerrosten poliittisen, ideologisen ja sivistyksellisen voimasuhteen kehityksen suunta ja voima.

Suomessa on varmasti aivan liian vähän tutkittu konkreettisesti monopolienvastaisen rintaman rakentamisen ongelmia ja tehtäviä. Ongelma-alue on varsin laaja: taistelu työväenluokan yhtenäisyyden puolesta, työväenluokan ja talonpoikaiston liitto, sivistyneistön merkitys työväenluokan liittolaisena jne. Seuraavassa julkaistava Toivo Autiosaaren analyysi työväenluokan ja kaupunkien keskikerrosten liiton rakentamisesta onkin tarkoitettu virittämään ja laajentamaan tutkimusta näistä kysymyksistä. Jatkamme keskustelua antimonopolistisen rintaman rakentamisen eri osakysymyksistä syksyn numeroissa. — Toimitus.

"Nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa kommunistit näkevät ennen muuta toisaalta monopolien ja toisaalta kaikkien muiden yhteiskunnallisten voimien yhteentörmäyksen. Siksi kommunistit toimivat aktiivisesti suurpääomaa vastaan suuntautuvien liittojen rakentamiseksi ja laajan monopolienvastaisen rintaman muodostamiseksi", todetaan SKP:n 17. edustajakouksen hyväksymässä esityksessä demokraattisten voimien yhteistyöohjelmaksi.

Antimonopolistisen rintaman rakentamisessa on tullut entistä keskeisemmäksi liiton rakentaminen työläisten ja kaupunkien keskikerrostumien kesken. Tämän liiton rakentaminen on kohonnut työläisten ja talonpoikien liiton rinnalle ja on läheisessä yhteydessä työväenluokan ja sivistyneistön liiton rakentamiseen.

Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että maa- ja metsätaloudesta elinkeinonsa saava väestö on voimakkaasti supistunut. Tämä näkyy seuraavasta asetelmasta, jossa Suomen ammatissa toimiva väestö on esitetty elinkeinoryhmittäin vuosina 1950, 1960, 1970 %:

	1950	1960	1970
Maa ja metsätalous	45.8	35.5	20.3
Teollisuus- ja rakennustoiminta	27.1	30.2	34.2
Kauppa, liikenne ja palvelukset	25.7	34.0	44.1
Tuntematon	1.4	0.3	1.4

Toiseksi työläisten ja kaupunkien keskikerrosten liiton rakentamisen merkityksen kasvaminen johtuu itse kaupunkien keskikerrosten yhteiskunnallisessa asemassa tapahtuneesta muutoksesta, niiden lähentymisestä työväenluokkaan.

Kommunistien keskuudessa työläisten ja kaupunkien keskikerrostumien liiton rakentamiseen on kiinnitetty entistä suurempaa huomiota, erityisesti kommunististen puolueiden demokraattisen ja vallankumouksellisen prosessin analysoimisen yhteydessä. Myös SKP:ssa on mielenkiinto asiaa kohtaan lisääntynyt, mitä osoittaa esimerkiksi SKP:n 17. edustajakokouksen hyväksymä esitys demokraattisten voimien yhteistoimintaohjelmaksi.

Kaupunkien keskikerrostumat ovat varsin heterogeenisia. Ne muodostuvat ihmisistä, joiden tuotannollinen ja taloudellissosiaalinen asema on hyvin erilainen. Yhteistä heille on, että he muodostavat kaupungeissa välikerrostuman kahden pääluokan, porvariston ja proletariaatin välissä. Kaupunkien keskikerrostumia ovat ennen muuta pienomistajat, käsityöläiset, pikkukauppiaat, pienyrittäjät, osa sivistyneistöä, vapaitten ammattien harjoittajat, palveluammateissa, julkisissa ja yksityisissä viroissa toimivat sekä ylioppilaat sivistyneistön reservinä. Seppo Toiviainen kuvaa kaupunkien keskikerrostumia seuraavasti: "Vanhan kapitalistisen kaupungin keskeinen pikkuporvarillinen osakerrostuma, käsityöläiset, on kuihtunut melkein kokonaan pois; käsityöläiset ovat muuttuneet pienyrittäjiksi. Palveluammateissa ja julkisissa ja yksityisissä virastoissa työskentelevien määrä kasvaa ja heidän asemansa heikkenee; näistä ihmisistä muodostuu kaupunkien keskikerrostumien ydinjoukko. Kokonaisuutena ottaen heidän luokka-asemansa on usein epäselvä, eikä ammattinimikkeestä sellaisenaan voi johtaa yhteiskunnallista asemaa."¹

Kaupunkien keskikerroksilla on monopoliporvaristoon nähden horjuva asenne ja sen konkreettiseen kulloiseenkin ilmenemismuotoon vaikuttaa voimakkaasti proletariaatin ja monopoliporvariston välisen voimasuhteen kehittyminen. Nämä kerrostumat suuntaavat toimintansa enimmäkseen spontaanisti sen kapitalistisen yhteiskunnan pääluokan mukaan, joka niistä subjektiivisesti näyttää voimakkaammalta — sekä nykyhetkellä että tulevaisuutta silmällä pitäen.

Kaupunkien keskikerrostumat voidaan jakaa ehdollisesti kahteen ryhmään: perinteellisiin ja uusiin keskikerrostumiin. Tämän jaon perustana on suhde tuotantovälineisiin. Kaupunkien perinteelliset keskikerrostumat omistavat tuotantovälineitä ja saavat toimeentulonsa joko työskentelemällä omistamillaan tuotantovälineillä tai työläisten työskennellessä heidän omistamillaan tuotantovälineillä. Kaupunkien uudet keskikerrostumat saavat toimeentulonsa pääasiassa palkkatyöstä. Vapaitten ammattien harjoittajat ovat luettavissa lähinnä kaupunkien uusiin keskikerrostumiin.

Tuotantovälineitä omistavaa keskikerrostumaa kaupungeissa ovat käsityöläiset, pikkukauppiaat, pienten ja keskisuurten tuotanto- ja palvelulaitosten omistajat jne. Heidän asemansa on tullut uhatuksi kapitalismin siirryttyä monopolistiseen ja valtiomonopolistiseen vaiheeseen. Vähäinen osa pikkuporvaristosta pääsee nousemaan pien- ja keskisuuriksi kapitalisteiksi. Suuri osa pikkuporvaristosta joutuu vararikoon ja suistuu työväenluokkaan. Tieteellis-tekninen kumous on nopeuttanut pienomistuksen pakkoluovuttamisprosessia.

Pienomistus ei kuitenkaan häviä. Meidänkin päivinämmä patee Kominternin vuonna 1928 tekemä arvio, jossa verrattiin pikkuporvaristoa rikkaruohoon, jota monopolit jatkuvasti niittävät mutta joka niittämisen jälkeen kasvaa uudelleen. Monopolit kannattavat pienomistuksen säilyttämistä taloudellisten ja poliittisten syiden vuoksi: monopolit käyttävät pienomistajia hyväkseen lisävoittojensa saalistamisessa sekä tarvitsevat pikkuporvaristoa valtansa säilyttämiseksi. Nykyään pienomistusta syntyy vähemmän kannattaville tuotannon aloille sekä kaupan ja palvelujen piiriin. Pienyritykset saattavat säilyttää asemansa kyetessään nopeasti tyydyttämään uusia tarpeita tai paikallisesti rajoittunutta kysyntää, sekä erikoistuessaan suurmonopoliin alihankkijoiksi. Aika ajoin joissakin kapitalistisissa maissa tapahtuu jopa pienomistuksen määrällistä kasvua.

Suomessakaan kaupunkien pienomistajat eivät ole romahdusmaisesti vähentyneet viimeisten vuosikymmenien aikana toisin kuin maataloudessa. Pientuotannon kokonaismäärä on pysynyt suhteellisen vakaana — mikä tosin peittää alleen jatkuvan yritysten kuoleamisen ja uusien perustamisen. Kuljetus-, kauppa- ja muut palvelualat ovat meillä pääasiassa pienyrittäjien toimialoja. Teollisuudessa pienyritysten määrä on supistunut, mutta edelleen tuoreimman tilaston mukaan maamme 15 500 teollisuusyrityksestä peräti noin 10 000 yritystä oli alle viiden hengen yrityksiä. Yhteensä niiden palveluksessa oli noin 120 000 henkeä.² Virallisesti pienteollisuuden piiriin luetaan ne teollisuutta harjoittavat yritykset, joiden liikevaihto ei ylitä 10 miljoonaa markkaa ja joiden henkilökunta on alle 100 työntekijää. Viimeisen teollisuustilaston mukaan näiden yritysten osuus teollisuuslaitoksista on 95 % ja ne käyttävät n. 20 % työvoimasta. Eniten työllistää metallialan pienteollisuus, noin 30 000 työntekijää. Paljon työntekijöitä on lisäksi elintarvike-, tekstiili-, nahka- ja puutavarateollisuudessa.

Pienomistajat ovat varsin eriytyneessä tuotannollisessa ja taloudellis-sosiaalisessa asemassa. Ylimmät kerrostumat

² Talouselämä 6/77.

koostuvat pienyrittäjistä, jotka harjoittavat jossain määrin palkkatyöväen riistoa. Alimmat kerrostumat ovat usein puoliproletaarisia. Yhteisenä piirteenä pienomistajille on taloudellisten ja poliittisten etujen kaksinaisuus.

Monopolipääoma harjoittaa riistoa ja sortoa, joka kohdistuu koko ei-monopolistiseen sektoriin. Monopolit kahmivat eräiden taloudellisten ja valtiollisten toimenpiteiden avulla itselleen kasvavan osan pienten ja keski suurten yritysten voitoista. Useimmat pienyritykset ovat menettäneet taloudellisen itsenäisyytensä: nämä yritykset toimivat suuryritysten tilauksia täyttävinä erikoistuneina alihankkijoina ja lisäksi ne ovat rahoitukseltaan pitkälti riippuvaisia pankeista ja monopoleista.³ Suomessa ovat viime vuosina tehneet konkurssin lukemattomat pienkaupat. Pien- ja keski suurten teollisuuden vaikeudet ovat jyrkästi lisääntyneet. Pääomien ohjautuminen puunjalostusteollisuuteen on aikaansaanut muilla tuotannon aloilla pääomapulaa ja johtanut tuotannon jälkeenjääneisyyteen. Eniten tästä on kärsinyt pienteollisuus. Sen ongelmia on lisännyt länsiliitännäisyyden voimistuminen, erityisesti EFTA:n ulkojäsenyys ja EEC-vapaa-kauppasopimus. Pien- ja keski suurten teollisuuden vaikeuksia on kärjistänyt myös kapitalistinen liikatuotantopula. Suuryritykset siirtävät tuotteittensa markkinointivaikeuksia pienyrittäjien kannettavaksi, erityisesti omien alihankkijoitensa. Suuryritykset ottavat itselleen kaikki ne työt, jotka ne voivat tehdä, näin varsinkin metalliteollisuudessa. Alihankintatöille on myös tullut luonteenomaiseksi, että tilaaja siirtää rahoituksen alihankkijalle ja lykkää myös ostovelkojen maksamista.

Tämä monopolien suorittama pikkuporvaristoon kohdistama riisto pakottaa pienomistajat hakemaan tukea ja apua proletariaatilta. Toisaalta pienomistajilla on yksityisomistukseen perustuvia etuja, minkä vuoksi he tuntevat veto-voimaa porvariston puoleen.

Pienomistajien aseman kaksinaisuus ja siitä seuraava epävakaisuus tekee näistä poliittisesti horjuvia. Helpommin he, varsinkin pikkukapitalistit, liittoutuvat kuitenkin monopolihin. Tämä johtuu monista tekijöistä:

Pienomistajat ovat sekä taloudellisesti että poliittisesti riippuvaisia monopoleista. He pelkäävät monopoleista ir-

³ Talouselämä-lehti (9/77) kuvaa alihankkijoiden nykyistä asemaa varsin havainnollisesti: "Alihankkijat ovat nyt ahdingossa. Näiden yritysten yleinen ongelmahan on riippuvuus päähankkijasta. Varsin paljon on jopa sellaisia alihankintayrityksiä, joiden tuotanto on sata-prosenttisesti sidottu yhteen päämieheen ja joilla ei esimerkiksi ole itsenäistä markkinointia eikä tuotekehittelyä. Kohtalo riippuu täysin päämiehen kohtalosta. Ja kun jälkimmäisellä ei mene hyvin, se tuntuu alihankkijan nahoissa kaksin verroin. (...) ristiriidoissa vetää alihankkija yleensä lyhemmän korren, yksinkertaisesti siitä syystä että voimasuhteet hänen ja päähankkijana toimivan suuryrityksen välillä ovat toivotottoman epätasaiset."

roittautumisen johtavan suistumiseen työväenluokkaan. Yhteenkuuluvuutta monopoleihin lisää myös se, että useimmat pienomistajat on monopolipääoma synnyttänyt, ja jatkuvasti muutamat pienyritykset pystyvät kehittymään monopolien alihankkijoina ja muissa vastaavissa olosuhteissa suuremmiksi yrityksiksi.

Pienteollisuuden palveluksessa on runsaasti työvoimaa. Muutamissa kehittyneissä kapitalistisissa maissa jopa työväenluokan enemmistö työskentelee pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Myös pienissä ja keskisuurissa yrityksissä työläiset tietenkin taistelevat palkkojen ja muiden työehtojen parantamiseksi. Taloudellisen taistelun merkitystä näissä yrityksissä lisää se, että niissä palkat ovat alhaisimmat, työolosuhteet huonoimmat ja työpaikan säilyttäminen uhauntia. Pienissä ja keskisuurissa yrityksissä toisin sanoen vallitsee työnantajan ja työläisen etujen vastakkaisuus usein kärkevä, mikä tietenkin enemmän kuin vain vaikeuttaa liiton rakentamista.

Pienomistajat omistavana kerrostumana tuntevat vetovoimaa niihin ideologioihin, jotka kannattavat yksityisomistuksen säilyttämistä. He tukeutuvat joskus jopa kaikista taantumuksellisimpiin ideologioihin, koska niillä on usein sama lähtökohta kuin pienyrittäjillä: kehityksen sysääminen taaksepäin, aikaan ennen monopoleja. Ryzenko ja Reinhold kirjoittavat seuraavasti: "Fasismi, yksi antikommunismien äärimuoto, sai 20—30-luvulla vaikutuksensa alaiseksi huomattavan osan Espanjan, Italian ja etenkin Saksan ei-proletaarisia joukkoja. On nimittäin tunnettua, että Italiassa ja Saksassa joukkoperustan runkona olivat kaupungin ja maaseudun pikkuporvaristo ja deklasoituneet väestökerrokset. Nykyään oikeistoradikaalisten voimien vilkastuminen monissa maissa samoin kuin oikeistoradikaalien aktivoituminen USA:ssa, Englannissa, Skandinaviassa ja osaksi arabimaissa, Intiassa ja Latinalaisen Amerikan maissa tapahtuu samalta sosiaaliselta pohjalta."⁴ Oikeistoradikaaliset puolueet, kuten esimerkiksi Vennamo meillä ja Glistrup Tanskassa, suuntaavat propagandansa sekä kommunisteja että monopoleja vastaan. Pienyrittäjät tarttuvat näihin ideologioihin mieluummin kuin kommunistien esittämään demokraattiseen, monopolien vastaiseen vaihtoehtoon, koska he pelkäävät työläisten pakkoluovuttavan omaisuutensa. Tämän vuoksi on tärkeää, että kommunistit omista vaihtoehto-ohjelmissaan kertovat, mikä on pien- ja keskisuurten yrittäjien asema sosialismissa.

Kommunistien on pystyttävä vakuuttamaan pienomistajille, että työväenluokka ei ole kiinnostunut heidän omai-

⁴ Ryzenko ja Reinhold, Nykyaikainen antikommunismi: politiikka ja ideologia, Moskova 1976, s. 232.

suutensa pakkoluovuttamisesta ja että heidän asemansa on turvatumpi sosialismissa kuin monopolikapitalismin oloissa. Tämä ei ole mitään demagogiaa.

Kommunistit näkevät tuotantovälineiden yksityisomistuksen aikansaeläneisyyden ja pitävät päämääränään yksityisomistuksen hävittämistä ja luokatonta yhteiskuntaa. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että pienomistuksen muuttuminen yhteiskunnalliseksi omistukseksi täytyy olla väkivaltainen tai äkillinen toimenpide. Pitkälle kehittyneessä sosialistisessa yhteiskunnassa voi olla yksityisomistusta. Tämän osoittaa esimerkiksi Saksan Demokraattisen Tasavallan kokemus. DDR:ssa pienomistajien asema on paljon turvatumpi kuin kapitalistisissa maissa. Sosialistinen valtio huolehtii tuotteiden markkinoinnista ja ottaa yksityisen sektorin mukaan yhteiskunnallisiin kokonaissuunnitelmiin. Pienomistajien asema sosialismissa riippuu ennen kaikkea heidän suhtautumisestaan sosialismin rakennustyöhön sekä työläisten ja kaupunkien pienomistajien liiton rakentamiseen.

Myös Suomessa pien- ja keski-suuret yritykset ovat toimineet pääasiassa yhteistyössä suurmonopolioiden kanssa. Esimerkiksi lähinnä pientä ja keski-suurta teollisuutta edustanut Teollisuusharjoittajien Liitto on sulautunut Teollisuuden Keskusliittoon. Suomen Kuvalehden suurpääomaa edustava nimimerkki Rh. Walta saattoihin kirjoittaa: "Epäluulot lienevät isojen ja pienten kesken vähitellen vähentyneet. Teollisuudenharjoittajain liitto näyttää toimineen sulassa sovussa muiden järjestöjen kanssa. Niinpä esimerkiksi EEC-kysymyksessä teollisuuden mielipide oli ehyt ja yhtenäinen. Oivallisenä näkökantojen sulatusuunina lieene toiminut metalliteollisuuden piirissä oleva tiheä alihankintaverkosto, mikä yhdistää isot ja pienet terveellä tavalla keskinäiseen yhteistyöhön."⁵ Varmaa kuitenkin on, että suurta tyytymättömyyttä esiintyy taloudellisten vaikeuksien lisääntyessä niin pienteollisuuden kuin pikkukauppiaidenkin ja suurten keskustukkuliikkeiden "renkien" keskuudessa. Kommunistien liittolaispolitiikkaa tähän suuntaan onkin tehostettava.

Kaupunkien uudet keskikerrostumat

Kaupunkien uudet keskikerrostumat, joita ehkä niiden aseman muutoksen vuoksi tulisi kutsua raja- tai siirtymä-kerrostumiksi, on luettava eräiden piirteiden vuoksi pikkuporvarillistyyppisiin kerrostumiin samastamatta niitä silti varsinaiseen pikkuporvaristoon. Näiden "marginaalikerrostumien" kuuluvat mm. palveluammateissa, julkisissa ja yksityisissä virastoissa toimivat, pääosa sivistyneistöä, vapaitten ammattien harjoittajat ja ylioppilaat sivistyneistön resservinä.

⁵ Suomen Kuvalehti 11. 7. 1975.

Tieteellis-teknisen kumouksen vaikutuksesta kehittyneissä kapitalistisissa maissa uudet keskikerrostumat ovat lukumääräisesti voimakkaasti lisääntyneet. Tarkkoja lukuja tästä on vaikea esittää, koska porvarillisten tilastojen pohjalta ei ole tehtävissä mitään yksiselitteistä jakoa eri kerrostumiin. Viitteellisesti kehitystä voidaan kuitenkin tarkastella toimihenkilökategorian perusteella. Johtajien ja toimihenkilöiden osuus (%) ammatissa toimivasta väestöstä on kehittänyt seuraavasti Suomessa:⁶

	1950	1960	1970
Aineellinen tuotanto	11.9	14.7	17.5
Kierto	42.8	48.7	51.8
Palvelukset	51.8	56.8	61.9

Porvarilliset ideologit ovat pyrkinneet tekemään tästä määrällisestä kasvusta sellaisen johtopäätöksen, että on muodostunut "uusi keskiluokka", johon myös työväenluokka vähitellen sulautuu. Nämä ideologit jättävät tarkoituksellisesti huomaamatta määrällisen kasvun kanssa rinnan tapahtuvat yhteiskunnallisen aseman muutoksen. Asianlaita ei ole siten, että proletariaatti sulautuu "uuteen keskiluokkaan", vaan siten, että tavallisten toimihenkilöiden suuret joukot alennetaan proletariaatin asemaan.

Näiden keskikerrostosten aseman muutos näkyy seuraavissa ilmiöissä: Ensinnäkin aikaisemmin huomattava osa insinööreistä, tekniikoista, lääkäreistä, kauppa-alalla ja konttoreissa toimivista henkilöistä teki työtä omassa liikkeessään. Ny-

⁶ Laskettu SVT VI C vuodet 1950, 1960, 1970. Jonkinlaista kuvaa siitä millaisista henkilöistä on kysymys antaa vuoden 1970 väestölaskelma. Sen mukaan myymälähenkilökuntaa ja rahastajia on 92.156; Myymälän- ja osastonhoitajia, ostajia, konttorimyyjiä 30.908; Lento-kone- ja liikennehenkilökuntaa, postivirkailijoita, puhelinvälittäjiä, sähköttäjiä 21.421; Kassanhoitajia, kone- ja pikakirjoittajia, yksityissihteereitä, konttoristeja, pankki- ja vakuutusvirkailijoita 144.208; Kirjanpitäjiä, taloudenhoitajia, isännöitsijöitä, varastonhoitajia, tarjousten laskijoita 28.429; Kodinhoitajia, liikenne-, ravintola- ja baariemäntiä, suurkeittiöiden esimiehiä, hovimestareita 12.954; Sairaanhoidajia, kätilöitä, mielisairaanhoitajia, vastaanottoapulaisia, sairaala-apulaisia 60.521; terveystarkastajia, lääkintävoimistelijoina, farmaseutteja, proviisoreita, hierojia 4.100; Lääkäreitä, hammaslääkäreitä, eläinlääkäreitä, kemistejä, biologeja, geologeja, maa- ja metsätalousneuvoja 15.274; Ohjelmiojia, systeemisuunnittelijoita, piirustusapulaisia, laborantteja 18.867; Sosiaalityöntekijöitä, kirjasto- ja arkistonhoitajia 11.434; Opettajia 55.064; Teknikkoja 34.502; Insinöörejä, arkkitehtejä 16.023; Asianajajia, lakimiehiä 2.035; Tilintarkastajia, yht. tutkijoita, psykologeja, henkilö- ja suhdetoim. 5.136; Toimittajia 4.954; Vakuutusvirkailijoita, mainosmiehiä, kiertäviä myyntimiehiä, agentteja 19.122; Liikeyritysten ja järjestöjen johtohenkilöitä 17.303; Maa-, metsä- ja puutarhatyön johtajia, liikkeenjohtajia, meripäällystöä 18.797; poliiseja, tullimiehiä 10.529; aliupseereja 5.070; pappeja ja muita saarnamiehiä 2.630; Taiteilijoita, kirjailijoita 2.648.

kyään valtaosa heistä myy työvoimansa monopolipääomalle: Ns. vapaita ammatteja harjoittavien kategoriasta nämä kerrostumat ovat muuttuneet palkkatyöntekijöiksi. Toiseksi näiden kerrostumien edustajat eivät toimi enää siinä määrin työläisten valvojina, silmälläpitäjinä, apureina työläisten riistämässä, vaan osallistuvat työllään joko aineellisen tuotannon tai palvelujen turvaamiseen. Tavalliset insinöörit ja teknikot lakkaavat pitämästä itseään johtohenkilöstön osana. Kolmanneksi heidän työnsä muistuttaa yhä enemmän tavallista tehdastyötä. Esimerkiksi työn koneellistaminen ja automaation vaikutus konttorihenkilöstöön muistuttaa monessa suhteessa sitä vaikutusta, mikä koneellisella tuotannolla oli työläiseen teollisen vallankumouksen jälkeen: konttorihenkilökunnan muuttuminen osittaisia operaatioita suorittavaksi työntekijäksi varmistuu lopullisesti. Neljänneksi koulutus- ja palkkaero työläisiin nähden on supistumassa. Suomessa esimerkiksi teollisuuden toimihenkilöiden palkat nousivat vielä 1950-luvulla nopeammin kuin työntekijäin, mutta sen jälkeen tilanne on ollut päinvastainen.⁷ Tulopolitiikan kaudella ero on edelleen supistunut. Vuosina 1970—75 teollisuuden toimihenkilöiden keskimääräinen vuosiansio kasvoi 104.0 %, kun taas työntekijöiden 124.4 %.⁸ Vuonna 1975 toimihenkilöiden keskitulon enemmisyys työntekijöihin nähden oli 49.3 %. Lisäksi toimihenkilöiksi tilastoissa mainitut jakaantuvat hyvin voimakkaasti ja huomattava osa saa palkkaa vähemmän kuin työntekijät keskimäärin. Viidenneksi työttömyys keskikerrosten keskuudessa on lisääntynyt. Edelleen voidaan todeta, että nykyisin huomattava osa keskikerroksien jäsenistä on syntyisin työläisperheistä.

Kaupunkien rajakerrostumia on kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä laajasti tutkittu. Keskustelun ohessa on myös esitetty useita marxilaisuudesta poikkeavia kaupunkien uusien keskikerrostumen aseman arvioita. Kaikki eivät näe proletarisoitumistendenssiä ja toiset taas "liioittelevat" tapahtunutta prosessia. On esitetty ajatuksia kaupunkien uusien keskikerrostumien, varsinkin teknisen sivistyneistön, sulautumisesta työväenluokkaan. Tällaisia väitteitä ovat esittäneet mm. Roger Garaudy ja Ernst Fischer. Garaudy kirjoittaa: "Aikakaudella, jolloin tiede muuttuu välittömäksi tuotantovoimaksi, kuten jo Marx ennusti, yhä lukuisimmat sivistyneistön edustajat (varsinkin insinöörit ja tieteellistä tutkimustoimintaa suorittavat) muodostuvat objektiivisesti osaksi 'kokonaistyöläistä' ja heihin voidaan soveltaa luokka-

⁷ Ks. tarkemmin Timo Toivonen, Suomen teollisuuden ammatissa toimivan väestön luokista ja kerrostumista vuosina 1950—1970, Sosiologia 1/1975; Elina Karvonen, Toimihenkilöiden luokka-ascmasta ja sen tutkimiseen liittyvistä vaikeuksista, Sosiologia 6/1971.

⁸ Talouselämä 8/1977.

kriteerejä, jotka vastaavat Marxin työväenluokan määritelmää.⁹

KESKIKERROKSET

Puhuessaan "kokonaistyöläisestä" Marx ei tarkoittanut, että "kokonaistyöläinen" olisi sama kuin varsinainen työläinen, vaan hän tarkoitti "kokonaistyöläisellä" kaikkia niitä työntekijöitä, jotka osallistuvat aineelliseen tuotantoon. Marx itse tähdensi, että tuotantoon osallistuvien ihmisten keskuudessa on sosiaalista erilaisuutta. Hän puhui siitä, että kapitalismin vallitessa "kokonaistyöläisessä" on ruumiillisen ja henkisen työn vastakkaisuutta, mikä kapitalismin olosuhteissa ulottuu aineellisen tuotannon alueelle. Marx piti esimerkiksi insinöörejä tuottavina työntekijöinä heidän työnsä sisällön sekä sen aseman ja roolin perusteella, joka heillä on yhteiskunnallisessa työnjaossa, mutta erotti heidät työläisistä kulttuuri- ja teknisen tietotason eroavuuden perusteella.

Fedosejev osoittaa, mitä vahinkoa demokraattiselle ja vallankumoukselliselle liikkeelle tuo, jos väitetään rajakerrostumien sulautuneen työväenluokkaan. Ensinnäkin sulautumisteoria peittää työväenluokan johtavan roolin vallankumouksellisessa prosessissa. "Johtava osuus siirretään juonittelun tiedemiehille ja insinööreille." Toiseksi sulautumisteoria poistaa keinoitekoisesti työväenluokan ja kaupunkien uusien keskikerrostumien liiton välttämättömyyden, näin vain estetään näiden kerrostumien vetäminen taisteluun työväenluokan rinnalle monopoleja vastaan. Kolmanneksi sulautumisteoria sivuuttaa kaupunkien uusien keskikerrostumien erityisiin ongelmiin liittyvät vaatimukset, jotka eivät suinkaan aina ole samoja kuin proletariaatilla. Neljänneksi sulautumisteorialla esitetään ajatus siitä, että henkisen ja ruumiillisen työn vastakkaisuus ja -eroavuus voidaan poistaa tieteellis-teknisellä kumouksella jo kapitalismin aikana.

Todellisuudessa henkisen ja ruumiillisen työn oleelliset erot voidaan poistaa vasta kommunistisessa yhteiskunnassa, eikä tällöinkään tule tapahtumaan sivistyneistön sulautumista työväenluokkaan tai päinvastoin työväenluokan sulautumista sivistyneistöön, vaan "tapahtuu henkisen ja ruumiillisen työn yhdistyminen ihmisten tuotannollisessa toiminnassa ja työväenluokka, talonpoikaisto ja sivistyneistö muodostuvat laadullisesti uudentyyppiseksi kommunistiseksi kaikinpuolisesti ja sopusuhteisesti kehittyneiksi työntekijöiksi."¹⁰

Kaupunkien uudet keskikerrokset ovat pikkuporvariston tavoin poliittisesti horjuvia. Keskikerroksille on usein tyy-

⁹ Roger Garaudy, Sosialismin suuri käänne, Helsinki 1969, s. 190.

¹⁰ Fedosejev, Tieteellinen kommunismi: miten luopiot sitä vääristelevät, Moskova 1973, s. 19.

pillistä, että ne kannattavat "vanhasta tottumuksesta" porvarillisia poliittisia virtauksia. Poliittinen passiivisuus on varsin yleistä. Taistelutilanteiden kärjistyessä esiintyy taipumusta reformismiin ja kykenemättömyyttä järjestyneeseen toimintaan. Myös antikommunismilla on vielä suuri vaikutus keskikerrostumien piirissä.

Viimeisten vuosien aikana työväenluokan liittolaispolitiikka Suomessa kaupunkien uusien keskikerrosten piirissä on edennyt suhteellisen voimakkaasti. Tämä koskee ensisijaisesti opiskelijoita ja sivistyneistöä, mutta kasvavassa määrin myös toimihenkilöitä, virkamiehiä, tekniikkoja jne. Nämä ryhmät ovat viime vuosina yhä useammin turvautuneet perinteellisesti proletaariseen taistelumuotoon — lakoon — taistelussa parempien palkkojen ja työehtojen puolesta. On perustettu uusia demokraattisia sivistyneistö- ja toimihenkilöjärjestöjä. Murros keskikerrosten poliittisessa tietoisuudessa on ollut voimakas, mutta kuitenkin kehitys on vasta alkuvaiheessa.

Työväenluokan ja kaupunkien keskikerrosten liiton rakentamisen periaatteet ja menetelmät

Kuten todettu, useat kommunistiset puolueet ovat arvioineet kaupunkien keskikerrostumat yhdeksi työväenluokan tärkeimmistä liittolaisista. Arviot perustuvat näiden väestökerrostumien määrän kasvuun ja yhteiskunnallisen aseman muutokseen. Kaupunkien rajakerrostumista on saatavissa pääosa työväenluokan rinnalle taisteluun monopoleja vastaan.

Tämän liiton rakentamisessa kommunistit noudattavat seuraavia pääperiaatteita. Ensinnäkin liiton rakentamisen puolesta käytävän taistelun ratkaiseva pääperiaate on työväenluokan hegemonian toteutuminen yhteisessä taistelussa. Tämä merkitsee sitä, että on välttämätöntä turvata työväenluokan marxilais-leniniläisen puolueen ideologinen ja järjestöllinen itsenäisyys pyrittäessä toimintayhtenäisyyteen. Toiseksi kommunistit kunnioittavat liittokumppanien itsenäisyyttä. Puolueen strategia lähtee siitä, että objektiiviset edut ovat yhteiset ja puolueen taktiikka kytketään liittokumppanin subjektiivisiin etuihin — heidän omiin tunnuksiin ja vaatimuksiin sekä edistyksellisiin perinteisiin. Kolmanneksi liiton rakentamiseen tähtäävän strategian periaatteena on periaatteellisuuden ja joustavuuden ykseys.

Näiden periaatteiden läpiviennissä esiintyy tiettyjä ongelmia. Talonpoikaiston suhteen työväenluokan johtava rooli oli helppo ratkaista: työväenluokka oli tuotannollisen aseman perusteella luonnollinen johtaja. Kaupunkien keskikerrosten ja erityisesti sivistyneistön suhteen kysymys on monimutkaisempi. Tuotannossa nämä kerrostumat ovat tottu-

neet katselemaan työläisiä ylhäältä käsin, niillä on tuotannossa johtava asema ja siksi myös tottumus johtamiseen. Samoin niillä on yleensä myös laajempi yleissivistys ja kulttuurinäköpiiri kuin työläisillä. Näiden syiden vuoksi erityisesti sivistyneistö saattaa ihmetellä miksei sillä olisi johtava asema. Työväenluokan johtoroolin turvaaminen demokraattisessa rintamassa on ennen kaikkea kommunistisen puolueen tehtävä. Tässä onnistuminen riippuu paljolti siitä, pystyykö kommunistinen puolue kehittymään sellaiseksi joukkopuolueeksi, jonka jäsenistö koostuu kaikista monopolien sortamista väestökerroksista.¹¹

Keskikerrosten vetäminen mukaan työväenluokan taisteluun, välttämättömyys tiettyihin poliittisiin kompromisseihin liittolaisuussuhteen aikaan saamiseksi lisää myös painetta pikkuporvarillisten ideologioiden tunkeutumiseen työväenluokan keskuuteen. Siksi poliittinen kompromissi ei koskaan voi merkitä ideologista kompromissia ja siksi kommunistisen puolueen on tehtävä erityisen voimakasta aatteellista kasvatus työtä työväenluokkaa lähestyvien väestökerrosten keskuudessa.

Ne menetelmät, joilla kommunistiset puolueet yrittävät saada rajakerrostumia suurpääoman vastaiseen taisteluun, ovat perusolemukseltaan samat kuin työväenluokankin mukaanvetämisessä. Päämuodot ovat agitaatio- ja propagandatyö sekä joukkojen omakohtainen taistelu. Nämä muodot kuuluvat erottamattomasti yhteen.

Kun Lenin pyrki saamaan talonpoikaiston porvarillis-demokraattisen vallankumouksen puolelle, hän laati vuonna 1902 Venäjän sosialidemokraattiselle puolueelle erillisen agraariohjelman. Se oli rohkea teko, jota eivät edes kaikki sosialidemokraatit hyväksyneet. Lenin näki, että Venäjällä porvarillis-demokraattisessa vallankumouksessa agraarikysymyksellä on keskeinen merkitys. Tämän vuoksi tarvittiin ohjelma, jossa määritellään talonpoikaiston vaatimukset ja jonka tarkoituksena on saada talonpoikaisto proletariaatin liittolaiseksi taistelussa tsaarinvaltaa ja tilanherroja vastaan. Tanaan ei riitä erillishjelman tekeminen vain talonpoikaisto varten. Tarvitaan myös ohjelma, jolla pyritään voittamaan työväenluokan puolelle kaupunkien keskikerrostumat. SKP:n Tampereen piirikomitea on tehnyt SKP:n keskuskomitealle esityksen erillisen sivistyneistöohjelman laatimisesta. Sivistyneistöä koskevan ohjelman saaminen SKP:lle tulisi varmasti auttamaan ja ohjaamaan keskikerrostumien tämän osan mukaanvetämistä monopolien vastaiseen taisteluun.

¹¹ Ks. S. Salytsev, Uusvasemmistolaiset — kenen kanssa, ketä vastaan, Moskova 1976, s. 44.

Mikä keskikerrostumien mukaanvetämiseen tähtäävien ohjelmien sisältönä tulisi olla? Lenin toteaa: "Vallankumouksen voivat tehdä vain joukot, joita liikkeellepanevana voimana ovat syvälliset taloudelliset tarpeet."¹² Tämä ajatus pitää paikkansa tänäkin päivänä. Työläisjoukot lähtevät liikkeelle syvällisten taloudellisten tarpeiden tyydyttämiseksi. Samasta syystä ovat valmiit toimimaan myös kaupunkien keskikerrostumat. Rajakerrostumat on johtanut taloudelliseen taisteluun niiden sosiaalis-taloudellisen aseman heikkeneminen kapitalistisissa maissa. Keskikerrostumien taloudellinen taistelu ei automaattisesti yhdisty työväenluokan taisteluun eikä se erillään voi saada selvää suurpääomanvastaista luonnetta. Keskikerrostumien vetäminen työväenluokan rinnalle monopoleja vastaan edellyttää, että työväenluokka ja sen puolue asettuvat tukemaan keskikerrostumien erillisvaatimuksia. Näitä vaatimuksia ovat sosiaalis-taloudellisen aseman parantaminen, koulutuksen ja uudelleen koulutuksen järjestäminen jne. SKP:n 17. edustajakokous hyväksyi esityksen demokraattisten voimien yhteistoimintaohjelmaksi. Ohjelmaan on otettu myös pienomistajien etuihin perustuvia vaatimuksia. Puolue pitää välttämättömänä verohelpotusjärjestelmän demokraattista uudistamista, mikä merkitsee verotuksen painopisteen siirtämistä monopoleihin päin. SKP vaatii käyttämään pien- ja keskisuurta teollisuutta valtion yhtiöiden alihankkijoina nykyistä enemmän. Puolue edellyttää, että valtion rahoituksessa ja lainoituksessa pienyrittäjiin kohdistuva syrjintä lopetetaan. SKP esittää, että pienimmät yritykset vapautetaan liikevaihtoveron maksamisesta ja että niiden sosiaaliturvamaksuja alennettaisiin. Kaikki nämä esitykset osoittavat, että liitossa työväenluokan kanssa voidaan turvata pienomistajien asema.

Työväenluokalla ja kommunistisella puolueella on suuri merkitys taistelussa keskikerrostumien erillisvaatimusten toteuttamiseksi. Tämän taistelun kautta keskikerrostumat oppivat luottamaan työväenluokkaan ja kommunistiseen puolueeseen, mikä ainoastaan voi turvata johtavan roolin työväenluokalle ja sen puolueelle demokraattisessa ja vallankumouksellisessa liikkeessä.

Omaehtoisen taistelun järjestämisestä

Pelkät ohjelmat ja puhdas propaganda ei tietenkään riitä. Tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä. Joukkojen omaehtoisesti käymä taistelu opettaa joukot ymmärtämään kapitalistisen järjestelmän olemuksen ja saa joukot uskomaan, että omaehtoisen taistelun avulla voidaan yhteiskunnassa

saada aikaan muutoksia. On saatava keskikerrokset itse puolustamaan etujaan suurpääoman sortoa ja rosuvousta vastaan.

Suurpääoman vastaisen taistelun muodot ovat monimaisia. Kolmessa merkittävässä kysymyksessä on syntynyt viime vuosina taistelua: (1) taloudellis-sosiaalisen aseman parantamiseksi, (2) demokraattisen valvonnan, suunnittelun ja päätösvalan puolesta kasvanutta byrokratiaa vastaan, (3) kapitalismin henkistä kriisiä ja sen ilmenemismuotoja vastaan. Näillä kolmella loholla ovat yhdistyneet suurpääoman ja poliittisen taistelun kolme päämuotoa: taloudellinen, poliittinen ja ideologinen taistelu.

(1) Taloudellis-sosiaalinen taistelu: Kaupunkien uusien keskikerrostumien keskuudessa on meillä noussut taistelua sekä palkkojen korottamiseksi että henkisen työn arvon lisäämiseksi. Taistelua on lisännyt se, että henkisen työn tekijät kokevat palkkojensa jääneen jälkeen ruumillisen työn tekijöiden palkoista. Useimmat palkka-taistelut on käyty palkkojen jälkeenjääneisyyden poistamiseksi.

Taloudellinen taistelu toimihenkilöiden, virkamiesten, palveluammattien harjoittajien ja sivistyneistön keskuudessa on käyty omien erillisongelmien ratkaisemiseksi. Valtion ja kuntien virkamiehet kamppailevat kuoppakorotuksista, palkkaluokkien muuttamisesta, eläkeiän alentamisesta jne. Lehdissä, radiossa ja televisiossa työskentelevät free lancer-toimittajat pyrkivät työlainsäädännön muuttamiseen siten, että siinä turvattaisiin tilapäisessä työsuhteessa työskentelevien oikeudet. Vapaiden taiteellisten ammattien harjoittajat kamppailevat taiteilijanpalkasta. Tieteen ja taiteen tekijät taistelevat tekijänoikeussuojan parantamiseksi, koulutuksen ja uudelleen koulutuksen saamisesta jne. Erityinen merkitys on noussut taistelulle valtion ja kuntien supistusohjelmia vastaan, jotka koskevat usein kipeästi henkisen työn tekijöitä.

Keskikerrostumien käymä taloudellinen taistelu ei läheskään aina saa selvää suurpääomanvastaista luonnetta. Porvariston propagandalla palkankorotusten "haitallisesta vaikutuksesta" on suuri vaikutus näiden kerrostumien keskuudessa. Tämän vuoksi kommunisteilla on suuri vastuu spontaanisesti syntyvien liikehdintöjen ohjaamisessa suurpääoman vastaisiksi esiintymisiksi. On osoitettava, ettei työläisten käymä taloudellinen taistelu suuntaudu keskikerrostumia vastaan ja että monopoleilla on varaa maksaa sekä ruumiillisen että henkisen työn tekijöille nykyistä parempi palkka. Työläisten ja keskikerrostumien palkkataistelun yhteisenä tavoitteena tulee olla suurpääoman kansantulo-osuuden supistaminen työtätekevien joukkojen eduksi.

(2) Taistelu demokraattisen valvonnan, suunnittelun ja päätösvallan puolesta kasvavaa byrokratiaa vastaan: Valtiokoneiston menoja on lisätty jatkuvasti kapitalistisissa maissa. Suurin menojen kasvu suuntautuu niihin koneiston osiin, joilla on tehtävänä sorrettujen luokkien kurissapitäminen. Tällainen kehitys on johtanut siihen, että kansa kokee nykyään valtion aikaisempaa vieraammaksi ja vihamielisemmäksi voimaksi. Valtiohallinnon sisällä on tapahtunut toiminnan tarpeetonta keskittämistä. Paikallisilta hallintoelimiltä on siirretty päätäntävaltaa keskusvirastoille. Myös keskusvirastoissa on tapahtunut päätösvallan keskittymistä ylemmille virkamiehille. Seurauksena on valtiokoneiston sisällä tyytymättömyyden kasvu ja monenlaisten ristiriitojen syntyminen. Kapitalististen maiden valtiokoneistossa tapahtunut kehitys on toisin sanoen johtanut siihen, että sekä valtiohallinnon työntekijät että kansa kokevat valtion byrokratisoitumisen aikaisempaa voimakkaammin. Myös monopolien omistamissa tuotantolaitoksissa tapahtuu työtätekevien demokraattisten oikeuksien rajoittamista ja hallinnon byrokratisoitumista.

Suomessa viime vuosina merkittävimmät kamppailut hallinnon demokratisoimiseksi on käyty yliopistoissa. Tämä ei varmaan ole pelkkä sattuma. Yhä useammat henkisen työn tekijät kokevat vaikutusmahdollisuuksiensa heikentyneen. He tuntevat, ettei heillä ole enää mahdollisuutta itse päättää työstään. Taistelu demokraattisen valvonnan, suunnittelun ja päätösvallan toteuttamiseksi yhdistää yrityksissä ja laitoksissa ruumiillisen ja henkisen työn tekijöitä yhteiseen kamppailuun demokratian laajentamiseksi ja monopolien vallan rajoittamiseksi. Tuotantolaitoksissa tämä kamppailu yhdistää työläisiä ja toimihenkilöitä; erilaisissa virastoissa ja laitoksissa koko henkilökuntaa. Demokraattisen hallinnon puolesta käytävän taistelun merkitystä lisää se, että tämä toiminta on voimakkaasti poliittista ja koskee suoraan kysymystä vallasta.

Monopolit ovat juuri siksi voimistaneet toimenpiteitään demokraattisen valvonnan estämiseksi. Monopolit uhraavat valtavasti tarmoaan ja rahaa omien "yritysdemokratia"-mallien kehittelyyn. Yhteisenä piirteenä kaikille suurpääoman "yritysdemokratia" esityksille on, että niiden avulla yritetään estää työtätekevien suurpääoman vastainen taistelu yhdistämällä työtätekevät ja heidän järjestönsä valitsevaan järjestelmään.

Demokraattisen valvonnan järjestäminen valtion hallinnossa, lehdistössä, radiossa, televisiossa ja kulttuurilaitoksissa on tärkeä, mutta myös monimutkainen kysymys. SKP:n esityksessä demokraattisten voimien yhteistoimintaohjelmaksi on lähtökohdaksi otettu, että näissä laitoksissa demo-

kraattinen valvonta järjestetään niin, että laitoksessa on valvontamahdollisuudet sekä henkilökunnalle että kansalle. Toisin sanoen valvontaelimiin osallistuu sekä työväenluokan että laitoksen työntekijöiden edustajia.

(3) Taistelu kapitalismin henkistä kriisiä ja sen ilmenemismuotoja vastaan: 1960-luvulla syntyi kehittyneissä kapitalistisissa maissa voimakas uusvasemmistolainen liike. Liike oli ennen kaikkea moraalinen protesti kapitalismille. "Kapitalistisen yhteiskunnan siveellisten perusteiden paljastaminen osoittautui poliittiselta kannalta sangen dynaamiseksi varsinkin amerikkalaisen yhteiskunnan oloissa, joissa porvarillisten arvojen voittokululla oli tuhoisa, syvällisen aatteellisen ja siveellisen kriisin synnyttävä vaikutus." "Uusvasemmistolaisen liikkeen luonteenomaisena piirteenä kaikissa maissa oli, että siinä yhdistyivät varsin vaatimattomat tavoitteet ja laajat joukkoesiintymiset."¹³ 1960-luvun uusvasemmistolainen liike osoitti monista puutteistaan huolimatta, millaiset mahdollisuudet demokraattisen joukkoliikkeen järjestämiselle avaa toiminta kapitalismin henkistä kriisiä vastaan.

Tänään kapitalismin kriisi ulottuu henkisen toiminnan alalle paljon kärkevämpänä kuin milloinkaan aikaisemmin. Sen kokevat varsin voimakkaasti juuri keskikerrostumat. Seppo Toiviainen kuvaa ilmiötä seuraavasti: "Peruskoulun opettaja, sosiaalitarkkaaja tai yöllä kotiin palaava tarjoilija näkevät kapitalismin kriisin vaikutuksen konkreettisemmin ja elävämmiin kuin tusina tutkijoita. Oppi hyvinvointivaltiota on heitetty porvariston ideologiain toimesta menemään. 'Olemme siirtyneet niukkuuden aikaan' kuuluu kautta kapitalistisen maailman. Porvarillinen maailma ei pysty tarjoamaan mitään positiivista maailmankatsomusta imperialismin rikosten ja kapitalismin elinkelvottomuuden edessä. Irrationalismi, pako järjestä tunteeseen ja hysteria lievää."¹⁴

Kapitalismin henkistä kriisiä vastaan on valmis toimimaan koko ajan kasvava joukko henkisen työn tekijöitä. Ongelmana on vain ollut se, ettei keskikerrostumien toiminta ole useinkaan edennyt pikkuporvarillista protestia pidemmälle. Se on jäänyt moraaliseksi närkästykseksi "tapainturmelusta" vastaan. Kriisiä ei ole nähty kokonaisuuksena, vaan ainoastaan on koettu vastustettavaksi sen erillisiä ilmiöitä. Kommunistien tehtävänä on spontaanisesti syntyneen liikkeen ohjaaminen. Kioskikirjallisuutta, roskakulttuuria, pornografiaa ja huumeiden käyttöä vastaan syntyneeseen liikkeeseen on yhdistettävä toimintaa koko kapita-

¹³ S. Salytsev, mt., s. 44, 48.

¹⁴ Seppo Toiviainen, Toimihenkilöt työväenluokan liittolaisina demokraattisessa rintamassa, Tiedonantaja 25. 5. 1976.

lismin henkistä kriisiä ja sen synnyttäjää vastaan demokraattisen, humanin vaihtoehdon puolesta.

Monopolipääoman kohdistama riisto ja sorto kaikkiin ei-monopolistisiin luokkiin ja kerrostumiin tekee objektiivisesti välttämättömäksi työväenluokan ja keskikerrostumien liiton rakentumisen. Sitä rakennettaessa tarvitaan agitatoria ja propagandaa sekä ennen kaikkea joukkojen omakohtaista toimintaa. On etsittävä ja löydettävä kaikki ne muodot, joiden kautta joukkojen luova voima voi purkautua suurpääomaa ja poliittista taantumusta vastaan. Joukkojen on itse käytävä taistelua paremman huomisen puolesta ja tultava omakohtaisesti vakuuttuneeksi porvarillisen demokration rajoittuneisuudesta ja poliittisen vallan valtaamisen välttämättömyydestä.

SOL järjestää matkan venäjän kielen kursseille 15. 6 – 27. 6. 1977 Dyyneille

Matkan hinta tulee olemaan noin 850.— Hintaan sisältyy

- bussikuljetus Helsinki—Dyynit—Helsinki
- majoitus 2—3 hengen huoneissa
- täysihoito, päivittäin 3 ateriaa
- venäjän kielen opetusta venäläisten opettajien johdolla 4 tuntia päivittäin
- 4 ekskursiota kurssin aikana

Opetus tapahtuu 10 hengen ryhmissä. Ryhmiin jako tapahtuu saapumispäivänä suoritettavien tasotestien perusteella.

Lomakoti Dyynit sijaitsee Karjalan kannaksella, noin 47 kilometriä Leningradista, johon on sähköjunayhteys läheiseltä Sestroretskin asemalta. Lomakodin päärakennuksessa on kirjasto, elokuvateatteri ja musiikkisali. Alueella on loistava uimaranta, pelikenttiä ja tanssilava.

Tiedustelut puhelimitse 90-736 112/Hälvä tai kirjeitse os.

SOL III Linja 7 B 37 00530 Helsinki 53

Freudilaisuuden arviointia

Jukka Heiskanen

Uusfreudilaisuudella oli 1960-luvun lopulla varsin paljon kannattajia Suomenkin yhteiskuntapolitiisessa keskustelussa. Frommiin ja Marcuseen viitattiin ahkerasti. Nykyisin viittauksia uusfreudilaisuuteen näkyy vähemmän, mutta varmasti olisi virheellistä arvioida sen ideologisen vaikutuksen kokonaan loppuneen. Ilmestyi-hän Erich Frommin uusi kirja, "Pako vapaudesta" suomeksi viime vuonna. Seuraavassa arvioidaan lyhyesti Freudin käsityksiä ja Frommin freudomarxilaisuutta. Heiskanen toteaa heidän esiin nostamat ongelmat siinänsä tärkeiksi, mutta osoittaa ettei niitä voida ratkaista suuntaamalla huomio ihmisen biologiaan ja psykologiaan irrallaan yhteiskunnallisesta todellisuudesta. — Toimitus.

Vuosisatamme porvarillisen irrationalismin merkittävimpiä teoreettisia perustoja on ollut freudilaisuus, joka näkee ihmistoiminnan biologisten viettien ja alitajuisten voimien ohjaamaksi. Tällaisen ihmisen toiminnan tai yhteiskunnallisten ilmiöiden selittämistapaan sisältyvä irrationalismi on havainnollisimmillaan Freudin myöhäistuotannossa. Esi-merkkinä olkoon hänen katsomuksensa, että sotien syyt ovat poisjuurimattomissa vieteissä. Kannan kohtalokkuus on siinä, että se poistaa asian tieteellisen tutkimuksen piiristä, sillä jos näin on, me jo tiedämme kaikkien sotien syyt olosuhteisiin katsomatta. Samalla Freudin kanta tekee sodanvastaisen taistelun mahdottomaksi, sillä mitäpä ihminen "biologialleen" voi. Näin kävi myös Freudille itselleen. Kun Albert Einstein tiedusteli häneltä 1930-luvulla, onko mitään keinoa ehkäistä uhkaava sota, Freud ei sellaista tiennyt sillä "emme todennäköisesti pysty hillitsemään ihmislunnon aggressiivisia tendenssejä."¹

¹ Teoksesta: Clark, Ronald W.: Einstein, the Life and Times, Third Printing, New York, 1972, s. 445.

Nykyisin freudilaisuus esiintyy pääasiassa, niin sanottuna uusfreudilaisuutena, jonka pääteoreettikkona voidaan pitää yhdysvaltalaista, Suomessakin lukuisista teoksistaan tunnettua Erich Frommia. Hänen työssään ovat kuitenkin filosofiset pohdinnat osoittautuneet Freudin erityistieteellisen teorian muokkaamista tärkeämmäksi. Fromm tutkii elämäntarkastuksellisia ja moraalisia kysymyksiä ja pyrkii työssään yhdistämään Marxin ja Freudin. Mutta "yhdistäminen" osoittautuu epähistorialliseksi idealismiksi.

SIGMUND FREUD JA PSYKOANALYYSI

Wieniläisen psykiatrin Sigmund Freudin (1856—1939) työssä on syytä erottaa erityistieteellinen — lääketieteellinen ja psykologinen — puoli sekä hänen irrationalistinen ihmiskuvansa ja historianfilosofiansa. On kuitenkin huomattava, että nämä liittyvät tiiviisti yhteen: Freud muotoili erityistieteellisen teorian tavalla, joka liitti siihen idealistisen ihmiskuvan ja toisaalta hänen filosofiansa ilmentää hänen erityistieteellisen teorian virheitä ja puutteita.²

Freudin neuroositeoria ja psykoanalyysi

Freudin erityistieteellinen työ liittyy ennen kaikkea psykopatologiaan (epänormaalien psyykkisten ilmiöiden tutkimiseen) ja psykoterapiaan. Keskeisenä voidaan pitää hänen neuroosien synnystä esittämäänsä teoriaa, jonka perusteella Freud muotoili myöhemmin myös filosofiansa.

Hänen neuroositeoriaansa mukaan ihminen on varhaislapsuudestaan saakka seksuaalinen olento. Seksuaalielämä alkaa pian syntymän jälkeen. Seksuaalivietti (libido) kehittyy sitten vaiheittain aikuisiän valmiiseen muotoon.

Freud oletti lapsen seksuaalisen kehityksen häiriöiden olevan kaikkien aikuisiän neuroottisten häiriöiden ja sairautilojen syynä. Yleistyksen empiirisenä perusteena olivat hänen potilaansa, jotka terapeutisessa keskustelussa muistivat lapsuutensa epämiellyttäviä seksuaalissävyisiä kokemuksia suurella säännönmukaisuudella.

Myöhemmin Freud selitti neuroosien syntymekanismin persoonallisuuden rakennetta koskevan teorian avulla. Alitajunnassa, "Se":n (das Es) alueella elävät seksuaaliset vietit ja niiden herättämät toiveet törmäävät sekä tietoisien

² Marxilaisia arvioita Freudista ja psykoanalyysista: Bergner, D. — Mocek, R.: Bürgerliche Gesellschaftstheorien, Berlin 1976, Kapitel 4.2.3.; Hollitscher, Walter: Aggression im Menschenbild, Marx, Freud, Lorenz, Frankfurt/Main 1973; Jaroschewski, Michail: Psychologie im 20. Jahrhundert, Berlin 1975, 9. Kapitel; Marxismus Digest 4/1973;

minän (das Ich) että yksilöön sijoittunutta ylyksilöllistä todellisuutta, ennen kaikkea yhteiskunnan moraalisaantöjä edustavan yliminän (das Über-Ich) asettamiin sensuroiviin esteisiin. Kulttuurin ja kasvatuksen vaikutuksesta ihminen pyrkii salailemaan seksuaalisuutensa ilmauksia. Kohdatesaan tällaisia esteitä viettien synnyttämät toiveet tulevat torjutuiksi tietoisuudesta alitajuntaan. Tietoisuus ja alitajunta ovat näin jatkuvassa konfliktissa. Mutta biologispe-
räistä libidoenergiaa ei voida sammuttaa, ja torjuttuna se aiheuttaa neuroottisia oireita.

Parannusmenetelmäksi Freud otti siihenastisen hypnoosin tilalle niin sanotun vapaan assosiaation menetelmän. Psykoanalyttisessa terapiassa potilas kertoo mieleensä juolahtavia seikkoja, joita terapeutti tulkitsee, jotta potilas hänen vastauksellaan tiedostaisi torjutun aineksen. Tiedostamisen jälkeen hänen tulisi kyetä hallitsemaan psyykeään ja neuroottisten oireiden tulisi kadota.

Freudin neuroositeoria on erityistieteellisenä teoriana sisältänyt varteenotettavia piirteitä ja vienyt lääketieteen ja psykologian kehitystä eräiltä osin eteenpäin.

Myöhempi tutkimus on vahvistanut lapsuusiän seksuaalissävyytteisten halujen ja mielihyvätuntemusten olemassaolon. Niistä ei kuitenkaan, pelkän "viettien logiikan" mukaan voi johtaa aikuisiän seksuaalisuutta.

Vaikka alitajunnan olemassaolo olikin vanha filosofinen ja psykologinen oletamus (esim. Leibnitz, Kant ja C. G. Carus olivat puolustaneet sitä), merkitsivät Freudin huomioit edistysaskelta yksipuolisesti tiedostettuja kognitiivisia prosesseja tarkastelemaan psykologiaan ja terapiaan nähdessä. Terapia, joka syventää persoonallisuuden itsetietoisuutta tuomalla epämiellyttävät kokemukset tietoisuuden piiriin, saattaa tuottaa positiivisia tuloksia. Itseään realistisesti arvioiva ihminen sopeutuu paremmin ympäristöönsä.

Oikeaan Freud osui myös siinä suhteessa, että tiukka moraalinen sensuuri saattaa estää persoonallisuutta tiedostamasta omia elämyksiään. Tässä suhteessa Freudin teoria sisälsi tietyn yhteiskuntakriittisen, aikansa elänyttä seksuaalimoraalia vastaan suuntautuvan piirteen.

Freudin teokset "Arkielämän psykopatologiaa" (1901) ja "Analyysi vitsistä ja sen suhteesta alitajuiseen" (1905) osoittivat myös hänen teoriansa myönteisiä mahdollisuuksia. Edellisessä Freud analysoi arkipäivän virhesuorituksia: väärinkuulemista, unohtamista jne. osoittaen niiden alitajuisia lähteitä. Jälkimmäisessä hän osoittaa vitsin mukana usein paljastavan alitajuisia "salaisuuksia".

Yhtä ilmeisiä olivat kuitenkin myös Freudin teorian virheet. Karkeimpina voidaan pitää seuraavia: Pitäessään seksuaalisuutta (itsesäilytysvietin ohella) psyyken ainoana voimanlähteenä Freud ylikorosti sen merkitystä tavattomasti.

Persoonallisuuden rakennetta ja torjuntaa koskevat teoriat taas yksinkertaistivat ja vääristivät tietoisien ja ei-tietoisien suhteita tarkastelemalla niitä pelkästään toistensa kanssa ristiriidassa olevina. Neuroositeoria taas sisälsi erottamattomana aineksena biologistisen ihmiskuvan. Teorian mukaan biologiset vietit määräävät psyyken dynamiikan. Ja koska alitajunta oli näiden viettien asuinalue, alitajunnasta tuli ihmistoiminnan varsinainen liikevoima. Tällaisessa teoriassa alitajunnan sisältö irtoaa ihmisen ympäristöstä, kadottaa historiallisen luonteen ja mystifioituu.

Voidaan todeta Freudin selittäneen oikeatkin huomionsa ihmisen biologian ja psykologian eräitä piirteitä ylikorostavalla ja absolutisoivalla käsitejärjestelmällä. Näin hän päätyi psykologistiseen idealismiin: ihmisen toiminnan liikevoimaksi tuli sisäsyntyiseksi käsitetty alitajunta.

Freudin ihmiskuvasta ja historianfilosofiasta

Freud laajensi teoriaansa vähittäin erityistieteellisten puitteiden yli. Samalla hän luisui spontaanin materialismin aineksia sisältäneestä tiedemiehentyöstään yhä syvempään maailmankatsomukselliseen irrationalismiin.

Ryhdyttyään tulkitsemaan unia Freud alkoi pitää alitajuntaa neuroottisen toiminnan lisäksi kaiken normaalinkin toiminnan määräävänä voimana. Näin kehittyi ns. syvyysspsykologia, joka tarkastelee tietoisuutta pelkkänä "pinta-ilmiönä". Näkemyksiään muotoillessaan Freud tukeutui idealistisen ja irrationalistisen filosofian traditioon. Platoniin, von Hartmaniin, Schopenhaueriin ja Nietzscheen. Viettioppi mystifioitui entistä täydellisemmin: "Viettioppi on niin sanoaksemme mytologiamme. Vietit ovat myyttisiä olemuksia, epämääräisyydessään suurenmoisia."³

Freud päätyi tulkitsemaan teorioidensa pohjalta myös yhteiskunnallisia ilmiöitä. "Myöskään sosiologia... ei voi olla mitään muuta kuin sovellettua psykologiaa. Tiukasti ottaen on vain kaksi tiedettä, puhdas ja sovellettu psykologia sekä luonnontiede."⁴

Teoksessaan "Ahdistava kulttuurimme" (1930) Freud esitti historian kulkevan yksilön neuroosikehityksen mukaisesti. Viettityydytystä tavoitteleva yksilö ja viettien kurissapitoa vaativa yhteiskunta ovat peruuttamattomasti vastakkain. Torjuttu vietti muuttuu kulttuuriksi: työksi, tieteiksi ja taiteiksi. Viettien tukahduttaminen on siis kulttuurin hinta. Vieteiksi Freud oletti nyt elämän- ja kuolemanvietin (Eros ja Thanatos), joista jälkimmäinen on vastuus-

³ Freud Sigmund: *Gesammelte Werke*, London 1946, fünfzehnter Band, s. 101.

⁴ Sama, s. 194.

sa mm. sodista. Tämän kaltaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden selityspäruusteiden fraseologisuus ilmenee mm. suomalaisen psykoanalyytikon Yrjö O. Alasen arviosta, että "ns. Suur-Suomi-ajattelussa käytimme täsmälleen samaa puolustuskeinoa kuin pieni poika, joka mielikuvituksessaan antaa selkään isälleen ja isolle veljelleen..."⁵ Tällaisten "vietti-selitysten" yhteiskunnallinen merkitys on siinä, että ne peittävät yhteiskunnallisten ilmiöiden todelliset syyt ja tekevät siten mahdolltomaksi tietöisen toiminnan yhteiskunnan muuttamiseksi.

Uusfreudilainen psykoanalyysi

1930-luvulla tapahtuneeseen uusfreudilaisuuden syntyyn, vaikuttivat toisaalta yhteiskunnalliset tekijät: suuri lama-kausi, luokkataistelujen kärjistyminen, jotka tekivät vaikeaksi esimerkiksi ihmisen toiminnan liikevoimien etsimisen seksuaalisuudesta. Samaan suuntaan vaikutti myös toinen maailmansota. Toisaalta havaittiin käytännön puutteita psykoanalyysissa ja esimerkiksi Karen Horney motivoitui uudistamaan sen teoriaa "tyytymättömänä terapeutiksiin tuloksiin".⁶

Nykyään psykoanalyysin teoria on hajonnut lukuisiksi koulukunniksi. Käytännön kliinisessä työssä sitä yhdistellään muista aateperinteistä lähteisiin psykologian ja psykiatrian oppeihin. Itsenäisenä teoriana psykoanalyysi on kuitenkin säilynyt niin sanotussa humanistisessa psykoanalyysissä, jonka edustajia ovat Erich Fromm, Karen Horney, Erik H. Eriksson ja muut. Heidän välillään on mielipideeroja, mutta yhteinen perusnäkemys on erotettavissa. Freudilta he ovat hylänneet käsityksen seksuaalisuudesta psyyken voimalähteenä ja osia biologistisesta ihmiskuvasta. He ovat säilyttäneet Freudin terapeutiset tekniikat, torjunnan teorian ja pääpiirteissään käsityksen neuroosien syntymekanismita. Ennen kaikkea he ovat pitäytyneet käsityksessä, että alitajunta on ihmistoiminnan liikevoima. He eivät kuitenkaan johda alitajuntaa biologisista vieteistä vaan tavallisimmin ympäröivän yhteiskunnan luonteesta ja sen aiheuttamista tunneilmiöistä.

ERICH FROMMIN FREUDOMARXISMI

Erich Fromm (s. 1900) on syntynyt Saksasta, josta hän fasisminvastustajana siirtyi 1930-luvulla Yhdysvaltoihin. Frommin filosofisena ja ideologisena tavoitteena on Mar-

⁵ Alanen, Yrjö O.: Psykiatria, perhe ja yhteisö, Helsinki—Tapiola 1970, s. 110.

⁶ Horney, Karen: *Nem Ways in Psychoanalysis*, London 1947, s. 7.

xin ja Freudin yhdistäminen. Samansuuntaisia pyrkimyksiä edustavat mm. Marcuse, Wilhelm Reich, Lorenzer, Lacan, Leche ja muut. Frommin pyrkimys "kolmannen tien" ideologiksi näkyy mm. siitä, että hän on sekä kapitalismin että reaalisen sosialismin jyrkkä arvostelija.

Fromm ei hyväksy Freudin biologismia ja tuomitsee jyrkästi esim. kuolemanviettioteuksen. Marxin ihmiskuvaa hän sanoo pitävänsä arvossa, koska se johtaa näkemään psykologiset ilmiöt yhteiskunnallisissa yhteyksissään.

Frommin mukaan Marxin puutteena oli kuitenkin se, ettei hänellä ollut "riittävästi psykologista tajua, hän ei myöskään ymmärtänyt kyllin paljon ihmisen luontoa eikä... intohimoja ja pyyteitä, jotka ovat ankkuroiduneet ihmisluontoon ja ihmisen olemisen erityisehtoihin... Hän ei ollut selvillä ihmisessä olevista järjenvastaisista voimista, jotka saavat ihmisen pelkäämään vapautta ja synnyttävät häneen vallanhimoa ja tuhoamishalua."⁷ Sillä vaikka "ihmisluonto onkin historiallisen kehityksen tuote, sillä on tietty luontaiset koneistonsa ja lakinsa, joiden paljastaminen on psykologian tehtävä."⁸ Fromm katsoo, että puutteistaan huolimatta Freud oli luonut "todella tieteellisen psykologian", jolla historiallista materialismia pitää täydentää. Hän siis katsoo Freudin tapaavan, että yhteiskunnan kehitystä on selitettävä yksilön psykologiasta lähtien.

Eikö siis Marx käsittänyt, että psyykkeessä on tiettyjä perusrakenteita? Jos käsitti miksi hän ei ottanut niitä mukaan historialliseen materialismiin?

Marxilaisuuden mukaan on toki niin, että jos määritellään se raja, jonka jälkeen kehittyvää hominidia aletaan kutsua ihmiseksi, voidaan luetella joukko psykologisia ja biologisia piirteitä, jotka ovat yhteisiä tälle ensimmäiselle ihmiselle ja nykyiselle ihmiselle. Haluttaessa näitä piirteitä voidaan kutsua "ihmisluonnoksi".

Kun Marx ja Engels polemisoivat erilaisia abstraktin antropologian virtauksia vastaan, ei kiista koskenut sitä, onko tällä tavalla määritelty ihmisluonto olemassa, vaan sitä, mikä on kyseisen käsitteen selitysarvo historiaa ja yhteiskuntaa tutkivassa tieteessä.

Suhteellisen muuttumattomuutensa vuoksi ihmisen biologiset ja eräät pysyväisemmät psykologiset tunnusmerkit ovat kuitenkin historialliseen yhteiskuntakehitykseen nähden liian abstrakteja ja yleisiä, ne eivät pysty selittämään kehitystä. Tämä on jokaisen psykologistisen tai biologistisen ihmisluonto-opin peruspuute.

Ihmisen psyyken perustana olevat isot aivot han ovat esimerkiksi olleet nykyisellä kehitystasollaan ainakin

⁷ Fromm, Erich: Terve yhteiskunta, Helsinki/1971, s. 268—9.

⁸ Fromm, Erich: Pako vapaudesta, Helsinki/1976, s. 21.

50 000 vuoden ajan eli kivikaudelta alkaen. Mikäli halutaan selittää tuolloisen ja nykyisen ihmisen ja yhteiskunnan eroavuuksia, on tutkittava itseään yhteiskunnan historiallista kehitystä ei yksilön psyykeä. Tätä ilmaistaan historiallisessa materialismissa sanomalla, että ihminen on olemukseltaan yhteiskunnallisten suhteiden kokonaisuus. Näin ei kielletä ihmisen biologisia eikä psykologisia piirteitä, vaan määritellään hänen kehityksensä määräävä tekijä. On myös muistettava, että tehdessään historiaansa ihmiset samalla muuttavat itseään. Oikein käsitetty ihmisluonto on siten jatkuvasti muuttuva.

Tarkastelemme seuraavassa eräitä Frommin keskeisiä käsitteitä, joista käy ilmi mihin vaikeuksiin johtaa yksilön psykologisten ilmiöiden muuttaminen yhteiskunnallisten ilmiöiden selityksperusteiksi.

"Ihmisen osa"

Fromm käyttää psykoanalyysin paljastamasta psyykkestä ihmisluonnosta — siitä jolla historiallista materialismia tulisi täydentää — nimitystä "ihmisen osa". Sen syntyä ja ominaisuuksia hän selittää seuraavasti: Ihmisen erottuminen eläimestä on tuonut mukanaan lajin jäsenen järjen, yksilöllisyyden ja persoonallisuuden kehittymisen ja suhteellisen vapauden biologisiin vietteihin nähden. Samalla ihminen on kuitenkin joutunut "traagiseen" ja "musertavaan" epävarmuuden tilaan, menettänyt varmuuden elämän tarkoituksesta, alkanut kokea kuolemanpelkoa jne. Fromm katsoo, että ongelman valheellinen ratkaisu merkitsee pyrkimystä takaisin menetettyyn "varmuuteen". Tämän pyrkimyksen hän katsoo ilmenevän kulutusmentaliteettina, aggressiona ja fasistisena tai "stalinistisena" auktoriteetin-palvomisena. Myönteinen ratkaisu taas on Frommin mukaan luova työ ja etenkin rakkaus.

Koska "ihmisen osa" on johdettu suoraan ihmisen ja eläimen erosta, inhimillisen evoluution luonnonehdoista, se jää ylihistorialliseksi. On toki totta, että tietyissä vaiheissa ovat kehittyneet yksilön itsetietoisuus ja mahdollisuus yksilöllisen epävarmuuden kokemiseen. Ihmiset ovat pohtineet elämän ja kuoleman ongelmia siitä saakka kun he ovat tietoisesti luoneet olemassaolonsa ehtoja. Mutta yhteiskuntakehityksen selittäminen tätä kautta johtaa Freudin biologismin kaltaiseen olemassaolevien epäkohtien puolusteluun.

Historian tarkoitus

Frommin mukaan historian on kuljettava kohti myönteistä ratkaisua: rakastavien ja terveiden ihmisten yhteis-

2/1977
SOIHTU

kuntaa. Päämäärä on siis johdettu historian prosessin ulkopuolelta, syvyyspsykologiasta. Frommin esittämistä väitteistä huolimatta syntyvä historiankäsitys on teleologinen: historialle asetetaan "lopullinen tarkoitus".

Marxilaisuus hylkää teleologisen käsityksen epätieteellisenä ja utopismiin johtavana. Marxilaisuuden mukaan historian tarkoituksesta voidaan puhua historiassa vaikuttavien objektiivisten lakien toiminnan mielessä. Historian tapahtumat eivät muodosta kaoottista ketjua vaan lainmukaisen luonnonhistoriallisen prosessin. Marx ja Engels totesivat ns. historian tarkoituksen olevan "abstraktio aktiivisesta vaikutuksesta, joka varhaisemmalla historialla on myöhäisempää."⁹

Elämän tarkoitus

Koska historia koostuu objektiivisia etujaan toteuttavien ihmisten toiminnasta, on historian tarkoituksella myös subjektiivinen puolensa: ihmisten toiminta ja kamppailu päämääriensä saavuttamiseksi. Tästä eikä mistään historian ulkopuolelta, juontuu myös ihmisen elämän tarkoitus.

Kysymys elämän tarkoituksesta tulee mielekkääksi vasta yhteydessä konkreettiseen historialliseen tilanteeseen. Näin ollen kysymys on hyvin laaja ja sisällyksellä. Se täytyy liittää koko aikakauden oloihin, ihmisten työoloihin, koulutusmahdollisuuksiin, yksilön yhteiskunnallisten ja ihmisuhteiden rikkauteen, mahdollisuuteen asettaa kykynsä työhön edistyksellisten päämäärien ja ihanteiden puolesta, maailmankuvan ja elämäntarkoituksen totuudenmukaisuuteen, perhe-elämän onnistumiseen jne.

Psykologistisen ihmiskäsityksensä mukaan Frommin täytyy etsiä elämän tarkoitusta yksilöstä itsestään. Myönteisen ratkaisun valinnut henkilö "tiedostaa itsensä aktiiviseksi ja luovaksi yksilöksi ja tajuaa että elämällä ei ole muuta sisältöä, tarkoitusta eikä merkitystä kuin aito eläminen."¹⁰ Siis: teitpä mitä tahansa, elämälläsi on tarkoitus, kunhan tekosi vain ovat "aitoja". Tämän kaltainen elämän tarkoituksen sisällön sivuuttaminen ilmentää kapitalistisen yhteiskunnan näköalattomuutta.

Kuten eksistentialisteille, myös Frommille päätodiste ihmisen osan "musertavuudesta" on yksilön kuoleman väistämättömyys. Fromm eroaa eksistentialisteista suuremman optimisminsa vuoksi. Hän näkee elämän myönteiset mahdollisuudet, rakkauden jne. Kuolema luonnollisesti perusteele osaltaan sen, ettei yksilön tunteita ja hänen olosuhteitaan saa keinotekoisesti supistaa. Mutta kysymys suhtautumisesta yksilön kuolemaan kytkeytyy läheisesti suhtee-

⁹ Marx, Engels Werke, Band 3, s. 45.

¹⁰ Fromm, Erich: *Pako vapaudesta*, Helsinki 1976, s. 220—221.

seen historialliseen optimismiin ja ennen kaikkea se heijastaa yksilön suhdetta elämään. Maksim Gorki valaisi asiaa toteamalla, ettei Giordano Bruno tuntenut kuoleman pelkoa, mutta sen sijaan se on luonnollinen ihmisillä, joilla ei ole mitään siteitä elämään.

Tarkastellessaan ihmiselle tarjoutuvaa myönteistä ratkaisua, rakkautta, Fromm suorittaa oikeaan osuvaa sosiaalipsykologista kritiikkiä rakkauden pintapuolista käsittämistä vastaan. Hän toteaa, että rakkaus ei pelkisty miellyttäväksi tunnetilaksi, äkilliseksi läheisyyden kokemiseksi, seksuaalisuudeksi tms., vaan sen on yhdistyttävä luovaan työhön, hedelmällisiin ihmissuhteisiin, "luovaan asennoitumiseen". Hän kritikoi myös sitä, että kapitalismin tavaramarkkinoilla ihmiset muuttuvat kauppatavaraksi ja näin kaupallistuvat myös ihmissuhteet.

Mutta poliittisena ja sosiaalisena ohjelmana Frommin ratkaisu ei millään oleellisella tavalla poikkea muista ns. sydämen vallankumouksen opeista. Ratkaisut rajoittuvat "oman 'minän' keskittyneeseen tuntemiseen" ja muihin samantapaisiin. Johtaakseen myönteiseen ratkaisuun myös todellisuudessa rakkauden problematiikka olisi suunnattava minä-mystiikasta todellisten maailmassa vaikuttavien ihmissuhteiden piiriin. Anton Makarenko mm. totesi, että "nuori ihminen ei milloinkaan rakasta morsiantaan, ellei hän ole rakastanut myöskin vanhempiaan, tovereitaan ja ystäviään. Ja kuta laajempi tämän ei-seksuaaliseen rakkauden ala on, sitä jalommaksi muodostuu myös sukupuoli-rakkaus."¹¹

Frommin esiin nostamat ongelmat ovat kyllä tärkeitä. Mutta niitä ei voida ratkaista suuntaamalla ihmisen huomio häneen itseensä, hänen biologiaansa, psykologiaansa tai individualistisiin tavoitteisiinsa. Niitä ei voida ratkaista myöskään tarkastelemalla niitä yhteiskunnasta irrallaan olevina moraali-ongelmina. Moraalista ihmistä ja ihmiskuntaa ei saa aikaan moraalien saarnaaminen, vaan luokkataistelun kautta tehtävä riistosta vapaan yhteiskunnan rakentaminen.

Psykoanalyysin teoreettisista virheistä

Uusfreudilaisuuden ja alkuperäisen psykoanalyysin yhteiset ongelmat ja virheellisyydet voidaan tiivistää seuraavasti:

— Ihminen esitetään sisäsyntyiseksi käsitettyjen alitajuisien voimien ohjaamaksi. Tämä tekee psykoanalyysin soveliaaksi erilaisen irrationalismin ja mystiikan perustaksi.

— Alitajuntaa tarkastellaan yksipuolisesti tietoisuudelle vastakkaisena. Näin sen todellinen luonne hämärtyy.

Materialistisen lähtökohdan mukaan sekä tietoista että tiedostamatonta on tarkasteltava objektiivisen todellisuuden

¹¹ Makarenko, A. S.: A Book for Parents, Moscow 1954, s. 299.

den heijastumana.¹² Tiedostamaton ei ole irrationaalisen eikä eläimellisen synonyymi, vaan se toimii usein yhteistyössä tietoisien kanssa. Se on myöskin ihmiskunnan kehityshistorian sosiaalistama.¹³

— Yksion ja yhteiskunnan suhteet esitetään virheellisesti. Pitäessään alitajuntaa tietoisuudelle vastakkaisena psykoanalyysi kieltäytyy näkemästä ihmisen olemusta hänen yhteiskunnallisessa ja historiallisessa toiminnassaan. Näin se ryhtyy etsimään yksilöstä "ihmisluontoa", joka pitäisi analyyssissä paljastaa.

— Työn merkitys psyyken dynamiikalle sivuutetaan tai sitä aliarvioidaan.

— Tutkimusmetodien todistearvo ei ole riittävä. Tehdessään yleistyksiä yksittäisten tapauskuvausten pohjalta psykoanalyttikko on liiaksi tilanteesta riippuvainen. Freudia esimerkiksi johti seksuaalisuuden ylikorostamiseen hänen porvarispiireistä koostunut potilasaineksensa, jota vanhat moraaliopit vuosisadan lopulla tosiaan pusersivat. Yksipuolisuudet olisivat vältettävissä vain perustamalla terapeutin tutkimus tieteelliseen yhteiskuntakuvaan, historialliseen materialismiin.

— Psykoanalyttikkojen väittämien yleistystaso on liian suuri. Vaikka tietentyypisten neuroosien juuret olisivatkin "alitajunnan uumenissa", jää avoimeksi missä määrin tämä pätee kaikkeen neuroottiseen käyttäytymiseen sekä mitä tästä seuraa terveen ihmisen toimintaan nähden.

Syvyyspsykologia yksinkertaisesti sivuuttaakin normaali-psykologian ja muiden ihmistä tutkivien tieteiden tulokset. Tämä on yhteydessä näkemykseen, että ihminen on alitajujen voimien ohjaama. Kuitenkin kokemus osoittaa jatkuvasti vastakkaisia tapauksia. Esimerkiksi luokkien pyrkimykset usein esiintyvät poliittisten tavoitteiden ja ohjelmien muodossa. Tällöin ne tietysti kulkevat ihmisten tietoisuuden kautta, jotta niistä tulisi heidän liikkeelle panevia voimiaan. Ja elämä osoittaa myös, että nämä tietoisuuden kautta kulkevat ohjelmat saattavat vaikuttaa oleellisesti kokonaisten aikakausien kehitykseen.

¹² Ks. Streibarer Materialismus und gegenwärtige Naturwissenschaft, Zur Kritik der bürgerlichen Ideologie 33, Berlin 1974, s. 167.

— Koska "alitajunta"-käsitteellä on historiallisia, mm. freudilaisuuteen liittyviä rasitteita, käytetään esim. neuvostoliittolaisessa tutkimuksessa usein käsitettä "tiedostamaton". Tässä on puhuttu "alitajunnasta" vain viitattaessa suoraan freudilaisuuteen.

¹³ Kokeellisesti tietoisien ja tiedostamattoman suhteita voidaan tutkia mm. hypnoosin avulla. Hypnoosissa suggestioalttius kasvaa kun taas aistiherkkyys vähenee esim. kivuntuntemattomuuteen asti. Lukuisissa kokeissa ovat yritykset suggeroida hypnotisoitu moraalinvastaiseen käyttäytymiseen johtaneet äkilliseen hypnoosista heräämiseen. Tämä osoittaa sosiaalisten arvojen juurtuneen syvälle ihmisen persoonallisuuteen. Ks. Bassis—Roshnow—Roshnova: Einige Fragen der psychischen Anspannung, SW/GB 7/1975.

Raportteja

Devalvaatio ja kilpailukyky talouspoliittisessa keskustelussa

Suomen markka devalvoitiin 4. 4. 1977 noin 5.7 prosentilla. Tämän päätöksen välittömänä taustana oli se, että 1. 4. Ruotsi, Norja ja Tanska ilmoittivat kruunujensa devalvoineista. Valtiovarainministeriön tiedotteen mukaan "markan ulkoisen arvon muutoksella pyritään siihen, ettei Suomen viennin kilpailukyky tässä tilanteessa heikkenisi".

Keskustelu viennin kilpailukykyä ja devalvaatiosta ei kuitenkaan ole rajoittunut tämän päätöksen kommentointiin. Ainakin vuoden verran pääministeri, pääjohtajat, vuori-neuvokset ja "talouspolitiikan asian-tuntijat" ovat valittaneet Suomen kilpailukykyyn heikkoutta ja uhanneet "pakkodevalvaatiolla", elleivät työ-läiset luovu palkankorotuksista. Hallituksen talouspoliittinen linja on pitkälle nojautunut tällaiseen näke-mykseen. Seuraavassa raportissa tarkastellaankin paitsi suoritettua devalvaatiota myös sen perusteluja: arvioidaan kilpailukykyyn käsitettä ja tasoa sekä devalvaation yleistä mer-kitystä. — Toimitus.

Suomi 1957, 1967, 1977. Mikä yhdis-tää näitä vuosia? Ainakin se, että jokai-sena niistä taloudellinen tilanne on ollut heikko: taloudellinen kasvu on ollut vä-häinen, työttömiä paljon ja ulkomaan-

kauppa on ollut vaikeuksissa. Vuosina 1957 ja 1967 tilanteen syyksi todettiin heikko kilpailukyky ja lääkkeeksi valitiin devalvaatio. Ja Metsäteollisuuden Keskusliiton toimitusjohtaja Lauri Kirves totesi viime syksynä: "Maan talous on nyt pelottavan samantapaisessa tilantees-sa kuin ennen vuoden 1967 devalvointia. Huono kansainvälinen kilpailukyky on ollut viennin ongelma koko tämän vuo-den ja vaikuttaa siltä kuin ensi vuoden-kin. (...). Devalvaatio voidaan pitkän päälle välttää vain pysäyttämällä inflaatio. Riittääkö tähän malttia, taitoa ja meihin niin iskostuneen kompensatio-ajattelun hillitsemistä, sen näyttää tule-vaisuus." (Suomen Kuvalehti 22. 10. 76.)

Kilpailukykyyn heikkous tuntuu olevan myös Mieltusen hallituksen selitys nykyi-siin vaikeuksiin; tämän heikkouden taas katsotaan johtuvan ylisuurista palkanko-rotuksista. Samalle "analyysille" on ra-kennettu vuoden 1977 budjetti. Korjauk-seksi vaaditaan tilan luomista teollisille investoinneille, mikä merkitsee sosiaalis-ten menojen jäädyttämistä ja reaali-palk-katason laskua. Samaan aikaan on speku-loitu devalvaatiolla ja uhattu, että edes-sä on "pakkodevalvaatio" jos palkkoja vähääkään nostetaan.

Kilpailukykyyn heikkoudesta puhuminen muistuttaa helvetin kauhuilla uhkaamista: ei oikein tiedetä mistä on kysymys, mut-ta pelottavalta se kuulostaa. Saatetaanpa yrittäjille maksettavia "anerahojakin" pi-tää välttämättömänä pahana. On kuiten-kin osoitettavissa, että kilpailukykyyn heikkouden näkeminen vaikeuksien syy-nä on virheellistä ja palkkojen alentami-nen tai devalvaatio vieläkin virheellisem-piä lääkkeitä vaikeuksiin.

"Kilpailukykyyn" käsitteestä

Porvarillista käsitettä "kilpailukyky" on usein käytetty epätasomaisesti. Viime

vuonna asiaa kuitenkin selviteltiin: ilmes-
tyivät viennin kilpailukykytoimikunnan
mietintö (Komiteamietintö 1976:62),
jonka laati Kauppa- ja teollisuusministe-
riön asettama toimikunta, ja SITRAn
julkaisu "Suomi kansainvälisessä kilpai-
lussa. Tutkimus kilpailukyyn kehittä-
misvaihtoehdoista vuoteen 1985".

Viennin kilpailukykytoimikunnan mie-
tinnön mukaan "tuotteen kilpailukyky-
syydellä ymmärretään kaikkia niitä omi-
naisuuksia ja tekijöitä, jotka vaikuttavat
sen menekkiin kotimaisilla tai kansainvä-
lisillä markkinoilla" (s. 30). Tämän pe-
rusteella tehdään jako hintakilpailuky-
kyyn ja muuhun kilpailukykyyn.

(1) **Hintakilpailukyvyllä** tarkoitetaan tuotteen hinnanmuodostuk-
seen, lähinnä tuotantokustannuksiin, vai-
kuttavia tekijöitä. Tällöin katsotaan, et-
tä mitä pienemmäksi jonkin tuotteen
tuottamisen kustannukset jäävät, sitä pa-
rempi sen kyky on kilpailla. Hintakilpai-
lukykyä siis voidaan mitata tuoteysik-
köä kohti laskettuilla kustannuksilla eli
tuotannon yksikkökustannuksilla. Tähän
lukuun vaikuttaa toisaalta määrättynä ai-
kana syntyvien kustannusten suuruus,
toisaalta tuottavuus eli se, kuinka paljon
määräytyssä ajassa tuotetaan.

Useimmiten tarkasteluissa keskitytään
yksikkötyökustannuksiin, jot-
ka tarkoittavat työvoimakustannuksia tuo-
teyksikköä kohti. Jos palkat ja muut työ-
voimakustannukset (sosiaaliturvamaksut
ym.) nousevat, myös yksikkötyökustannuk-
set nousevat, ja tämän katsotaan heiken-
tävän hintakilpailukykyä. Toisaalta jos
tuottavuus nousee, tämä alentaa yksikkö-
kustannuksia ja vaikuttaa parantavasti
hintakilpailukykyyn.

Porvarilliset talusasiantuntijat tuijot-
tavat usein vain yksikkötyökustannuksiin
tai oikeastaan niiden suhteellisiin muutok-
siin verrattuna läntisiin "kilpailumaihin".
Kuitenkin esimerkiksi viennin kilpailu-

kykytoimikunnan mukaan työvoimakus-
tannukset muodostivat vain 18,4 % teh-
dasteollisuuden tuotannon bruttoarvosta,
kun raaka-aineet ja puolivalmisteet muo-
dostivat 54,4 %, energia ja polttoaineet
4,3 % ja muut kustannukset 6,0 % (s. 31).
Siis kaikkien kustannusten, erityisesti
raaka-aine- ja puolivalmistekustannusten,
nousu vaikuttaa hintakilpailukykyyn —
palkat ovat vain yksi kustannuserä.

(2) **Muu kilpailukyky** (jota
kutsutaan myös "reaaliseksi kilpailuky-
vyksi") viittaa yleensä muihin kilpailu-
edellytyksiin kuin hintoihin. Toimikunta
mainitsee näistä seuraavat: a) tuoteke-
hittely, jossa tulee esiin tuotteen laatu,
b) markkinointi, c) luototus, d) takuut
ja e) verotus. Samalla todetaan, että näitä
on vaikea määrällisesti mitata, joten tä-
mä "reaalinen kilpailukyky" jää hyvin
epätasälliseksi käsitteeksi.

Suomen kilpailukyyn taso

Mikä sitten tutkimusten mukaan Suomen
kilpailukyyn taso on?

(1) **Tuottavuus** on kaikkien sel-
vitysten mukaan kansainvälisesti ottaen
heikko Suomen teollisuudessa. Viennin
kilpailukykytoimikunta on verrannut
tuottavuutta (eli tuotannon arvoa työn-
tekijää kohden) eri maissa v. 1973. Kun
Suomen tasoa merkitään 100, Yhdysval-
lat saa luvun 197, Ruotsi 150, Saksan
liittotasavalta 168, Tanska 148, Norja
128 ja Englanti 70. Tuottavuuden heik-
kous onkin Suomen hintakilpailukykyä
heikentävä tekijä.

Työvoimakustannukset, lä-
hinnä palkat, ovat Suomessa vastaavasti
myös alhaisella tasolla. Toimikuntakin to-
teea: "Suomen tehdasteollisuudessa työ-
voimakustannusten taso on selvästi alhai-
sempi kuin useimmissa tärkeissä kilpaili-
jamaissamme. (...) Muissa pohjoismaissa
työvoimakustannukset työtuntia kohden

ovat noin 50—60 prosenttia korkeammat kuin Suomessa.” Tärkeimmistä kilpailijamaistamme vain Englannissa työvoimakustannusten alaisuus on täysin kompensoinut tuottavuuden alaisuuden. Niinpä vielä vuonna 1970 vertailumaiden yksikkökustannukset olivat jopa 20—40 % korkeammat kuin Suomen. Ja vaikka tilanne oli vuoteen 1973 tasaantunut, niin kun Suomen tasoa merkitään 100, Yhdysvallat tosin saa luvun 91 ja Saksan liittotasavalta 97, mutta Tanska 107, Ruotsi 117, Norja 122 ja Englanti 123.

Mitään ”kilpailukykyongelmaa” ei näiden tietojen perusteella pitäisi ollakaan! Mutta suuri huomio kiinnitetäänkin pariin viime vuoteen: ”Vuodesta 1973 alkaen ovat työvoimakustannukset tuoteyksikköä kohden nousseet Suomessa yleisen hinta- ja kustannustason nousun myötä selvästi nopeammin kuin kilpailijamaissamme, ja näin laskettu suhteellinen hintakilpailukyky on heikentynyt.” (s. 44) On huomattava, että tässä puhutaan yksikkökustannusten suhteellisesta muutoksesta, ei tasosta. Tämän perusteella ei voidakaan väittää, että Suomen ”hintakilpailukyky” olisi selvästi muista jäljessä — ei ainakaan yleisesti, vaikka joihinkin tuotannonaloihin se varmaan pätee.

(2) Entä muu kilpailukyky? Toimikunta kyllä mainitsee puutteista tuotekehittelyssä ja luototuksessa, mutta ei täsmennä niitä. Viennin luototuksen ja vientitukuiden puutteita yksilöidään paremmin, mutta niitä ei pidetä kovin ratkaisevina. Verotuksessa tosin valitellaan arvonnäjäjärjestelmän puuttumista, mutta kokonaisuudessaan verotuksen tasokaan ei ole Suomen kilpailukykyyn oleellinen heikentäjä, sillä toimikunnan täytyy ”todeta ... yhteisöjen verojen kokonaisuusmäärän Suomessa olleen vuosina 1970—1973 suunnilleen samalla tasolla kuin vertailumaissa keskimäärin” (s. 95). (Samman on joutunut myöntämään Yritysve-

rotuksen tasoa selvittänyt toimikunta.) Eli: sikäli kuin ”muusta kilpailukykyvystä” jotain voi sanoa, siitä ei löydy oleellista selitystä Suomen ulkomaankaupan vaikeuksiin.

Kaiken kaikkiaan toimikunta ei kyenyt osoittamaan mitään ratkaisevaa kilpailukykyyn puutetta. Kuitenkin porvarillisissa lehdissä on jatkuvasti puhuttu ”hintakilpailukykyyn” puutteesta ja tilanteen ratkaisukeinoksi on usein esitetty devalvaatiota.

Devalvaation vaikutuksista

Suomen markan devalvoiminen merkitsee sen kurssin heikentämistä suhteessa muihin valuuttoihin. Tämä mahdollistaa sen, että jos suomalaiset viejät myyvät tuotteitaan samaan markkamääräiseen hintaan kuin ennenkin, he voivat alentaa ulkomaanvaluutassa ilmaistuja hintojaan ja täten parantaa kilpailuasemiaan maailmanmarkkinoilla. Toisaalta jos viejät eivät alenna ulkomaanvaluutassa ilmaistuja hintojaan ainakaan suuresti, heidän markkamääräiset vientitulonsa kasvavat. Vastaavasti myös tuontihinnat pyrkivät kasvamaan. Yleensä Suomen markan devalvaatioita onkin aina seurannut vienti- ja tuontihintojen nousu.

Työtekevien kannalta devalvaatio on raskas toimenpide. Tuontihintojen nousussa elinkustannukset kasvavat. Vastavaa palkkojen nousua ei kuitenkaan sallita, vaan sen estämiseksi devalvaatioihin on pyritty liittämään ”jälkihoito” kuten indeksiehdon heikkeneminen 1957 ja indeksiehdon täydellinen poistaminen ja tulopoliittiset sopimukset 1968. Seurauksena on elintason lasku. Tämä katsotaan välttämättömäksi uhrukseksi. Varsin suorasanaisesti asian totesi Matti Virkkunen artikkelissaan ”Kovia otteita tarvitaan” edellisen devalvaation jälkeen: ”Tällainen elintason tilapäinen lasku on

kuitenkin johdonmukainen seuraus devalvaatiosta. Ilman elintason alentamista ei devalvaation jälkeen voida saavuttaa taloudellista tasapainoa eikä luoda selkeää tervettä taloudellista pohjaa, jolta elintasoja jälleen voidaan ryhtyä nostamaan.” (KOP:n taloudellinen katsaus 1968:1, s. 4)

”Hintakilpailukyvyyn” näkökulmasta tarkastelevat korostavat devalvaation aiheuttamaa työn ja pääoman välisen tulonsiirron välttämättömyyttä. Niinpä Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Antti Tanskanen katsoo kotimaisen inflaation heikentävän maamme viennin hintakilpailukykyä, minkä seurauksena on ajan kuluessa markkinaosuuksien ja tuotannon supistuksia. Hänen mukaansa vikana on työvoimakustannusten liiallinen nousu nopeammin kuin kilpailijamaissa. Näitä on siis alennettava. ”Devalvaatio edustaa vaihetta, jossa kotimaisen inflaatioprosessin aikaansaamaa tulonjaon muutosta palkansaajien ja ulkomaiselta kilpailulta suojatun sektorin hyväksi muutetaan vastaavasti kilpailevan sektorin hyväksi”, Tanskanen avomieliisesti toteaa. Ja hän joutuu jatkamaan: ”Näin ollen on ymmärrettävää, että devalvaatio kohtaa aina jyrkkää vastustusta, vaikka se todettaisiin välttämättömäksi yritysten tulonmuodostusten ja siten myös työllisyyden ja investointien kannalta.” (Antti Tanskanen: Ulkomaankaupan tasapaino, taloudellinen kasvu ja Suomen velkaantuminen, s. 24.)

Devalvaatioiden tulonsiirtovaikutukset ovat aina olleet varsin selviä. Palkkojen kansantulo-osuus on laskenut devalvaatioiden jälkeen vuosina 1951, 1958—59 ja 1968—69. Vastaavasti ”pääomatulojen” (voitot, korot, vuokratulot) osuus on näinä vuosina kasvanut: tulonjakoa on muutettu ”kilpailevan sektorin” hyväksi. Samoin kauppatase on yleensä tasapainottunut, mutta vain hyvin lyhyeksi ajaksi.

Devalvaatiolla hankittu kilpailukyvyyn parantuminen saadaan maksaa kalliisti. Haittana ei ole vain hintojen nousu ja elintason lasku. Jos kulutuskysyntää näin rajoitetaan laman oloissa, tämä syventää ja pitkittää lamaa. Lisäksi seurauksena on Ruotsin tulotason nousu markoissa laskettuna, mikä lisää muuttoliikettä Ruotsiin kuten 1968—70 ilmeni. Mutta ennen kaikkea seurauksena on yksipuolisen tuotannon ja viennin rakenteen ylläpitäminen vientimonopolioiden tukemisen kautta: talouden rakenteelliset ongelmat vain kärjistyvät. Tämän vuoksi myös ”kilpailukyky” ei pysyvästi parane, vaan ajaututaan uuteen ”hintakilpailukyvyyn heikkenemiseen” ja devalvaatiokierteeseen. Ongelmien selvillesaamiseksi on siis tarkasteltava perustavia rakenteellisia tekijöitä.

Taloudellisten vaikeuksien rakenteelliset syyt

Vaikka viennin kilpailukykytoimikunta korostaa hintakilpailukyvyyn heikkenemistä ja työvoimakustannusten kohoamista, se itse asiassa joutuu toteamaan näiden selittävän vaikeuksia huonosti. Nimitäin jo 1970-luvun alussa, jolloin mietinnön mukaan Suomen hintakilpailukyky oli hyvä, vienti oli vaikeuksissa ja kauppatase selvästi alijäämäinen. Kun koko maailmankaupan vienti kasvoi 1960—75 keskimäärin vuodessa 7,2 %. Suomen vienti kasvoi vain 4,5 %. Tämä johtuu mietinnön mukaan viennin epäedullisesta hyödyke- ja aluerakenteesta. Hyödykerakenteesta siten, että Suomen vienti on keskittynyt hyödykkeisiin, joiden kysyntä ulkomailla kasvaa keskimääräistä hitaammin — on keskittynyt yksipuolisesti paljolti puunjalostusteollisuuden tuotteisiin. Aluerakenteesta siten, että vienti on suuntautunut pääasiassa sellaisiin maihin (kuten Englanti), joiden tuonti kasvaa

keskimääristä hitaammin. Näiden tekijöiden kautta päästään jo lähemmäs vaihtotaseongelmien todellisia syitä kuin tujoittamalla yksikkökustannuksia.

Rakenteellisten ongelmien taustalla ovat Suomen talouden ominaispiirteet (ks. tarkemmin Sakari Hänninen/Pekka Kosonen: Sodanjälkeisen talouspolitiikan linja ja nykyinen kriisi, *Soihtu* 6/76). Talous on monopolisoitunut pitkälle puunjalostusteollisuuden ympärille, mikä määrää uusintamisprosessin luonnetta. Suuri osa tuotannon tuloksista käytetään takaisin kasaamiseen: investoinnit ovat suuria. Ensimmäinen ominaispiirre onkin (1) tuottavan kasaantumisen korkea aste. Toisaalta näiden pääomien käyttö ei erityisesti puunjalostus- ja elintarviketeollisuudessa perustu kovinkaan paljolti uusintamisprosessin laadullisten tekijöiden hyväksikäyttöön; kuten jo edellä ilmeni, Suomen tuottavuus on selvästi kauppakumppanien tasoa heikompi. (2) Toinen ominaispiirre onkin pääomien suhteellisen tehon hyväksikäyttö. Näitä tavallaan määräävä on (3) kolmas ominaispiirre, Suomen voimakas riippuvuus kansainvälisestä kapitalistisesta työnjaosta. Tässä työnjaossa tuloksena on ollut viennin yksipuolisuus ja keskittyminen melko alhaalle jalostettuihin tuotteisiin sekä tuonnin painottuminen koneisiin ja tuotannon raaka-aineisiin. Tämä Suomen asema on määrittänyt myös (4) neljättä ominaispiirrettä, joka myös oli esillä aiemmin: suhteellisen alhaista palkkatasoa.

Näille ominaispiirteille ovat rakentuneet "perinteisen talouspolitiikan välttämättömyydet": (1) monopolien investointiasteen korkealla pitäminen, (2) palkkojen nousun rajoittaminen ja (3) läntisen talouteen kytkeytyminen. Tämän talouspolitiikan seurauksena on talouden rakenteellinen kriisi.

Suomen ulkomaankaupan vaikeudet seuraavat asemastamme kapitalistisessa työnjaossa. Kuten kilpailukykytoimikuntakin toteaa, viennin yksipuolisuus rajoittaa sen lisäämistä. Kun useilla aloilla tuottavuus ei riitä, kilpailukeinona on työn voimaperäistäminen ja alhainen palkkataso. Tämä kuitenkin pyrkii pitämään yllä Suomen jälkeenjääneisyyttä, koska kehitys ei perustu paljonkaan laadullisten tekijöiden hyväksikäyttöön. Tuonnissa Suomi taas on pakotettu tuomaan paljon investointitavaroita, koska ei ole riittävästi omaa tuotantoa. Kun talouden kasaantumisen aste on korkea, tämä tuonti paisuu suureksi ja kauppataase jää alijäämäiseksi. EFTA- ja EEC-sopimuksilla tätä Suomelle kohtalokasta länsisidonnaisuutta on lisätty. Tämän vastatendenssinä on Neuvostoliiton kanssa käyty kauppa, mutta sen osuus ei ole ollut riittävä.

Yksipuolisen tuotannon ylläpitäminen paljolti puunjalostusmonopoliin investointeja tukemalla ja palkkoja rajoittamalla on vienyt talouden rakennekriisiin, mitä ilmentää mm. puunjalostusteollisuuden liikakasaantumiskriisi. Puunjalostusteollisuudessa on liikakapasiteettia, mutta muuta teollisuutta ei ole kehitetty niin, että se pystyisi työllistämään maataloudesta pakkoluovutettavaa työvoimaa ja työhön pyrkiviä nuoria: seurauksena on työttömyyden kasvu ja siirtolaisuus Ruotsiin. Erityisen selvästi tämä Suomen talouden haavoittuvuus näkyy nykyisen kapitalistisen maailmantalouden kriisin oloissa, jolloin samaan aikaan työttömyys ja inflaatio ovat korkealla, kulutustaso laskee ja kauppataase on vajauksellinen.

"Perinteinen talouspolitiikka" ei ole suuntautunut näiden rakenteellisten ongelmien poistamiseen, vaan vaikeuksien kärjistyessä on monopolien investointien tukemisen ja palkkojen rajoittamisen linjaa tiukennettu. Vuodesta 1968 tähän on

pyritty systemaattisesti tulopolitiikan avulla. Tässä valossa on nähtävä myös toimeenpannut devalvaatiot. "Hintakilpailukyvyyn" heikkenemiseen vedoten on devalvoimalla nostettu monopolien vientituloja ja parannettu niiden investointimahdollisuuksia, kun taas hintojen nousulla ja "jälkihoidolla" on varmistettu yksikkötyökustannusten aleneminen. Mutta suurin hyöty on kasattu perinteisille vientimonopoleille, ennen muuta puunjalostusmonopoleille, joten näin on säilytetty vallinnutta yksipuolista tuotantorakennetta. Tämä ei suinkaan ole poistanut vaikeuksien rakenteellisia syitä, vaan pikemminkin on ollut keino tavallaan ikuistaa Suomen aseman jälkeenjääneisyys ja siihen liittyvät kilpailutekijät. Lisäksi on selvää, että devalvaatio ei ole kovin pitkäaikainen lääke, vaan ongelmat palaaivat hyvin pian uudelleen.

"Uuden tulonjaon" vaatimukset torjuttava

"Perinteisen talouspolitiikan" mukaan hintakilpailukyvyyn parantamiseksi on kaksi vaihtoehtoa: joko kireä talouspolitiikka ja kustannusten (ennen kaikkea palkkojen) alentaminen tai devalvaatio. Miettusen vähemmistöhallitus on syksyllä 1976 ja talvella 1977 toiminut ensinmainitun vaihtoehdon puolesta ajaen palkankorotuksissa nollalinjaa, karsien budjetin sosiaalisia menoja ja lisäten työttömyyttä. Pääministeri Miettunen on korostanut: "Nyt ja tästä eteenpäin kaikkien osapuolten tulisi tehdä kaikkensa inflaation painamiseksi siedettäviin lukuihin ja hintakilpailukyvyyn parantamiseksi." Hän suositteli pieniä nimelliskorotuksia ja ryömimisvaiheella etenemistä sekä jatkoi: "Taloudelliset vaikeutemme ovat varmasti voitettavissa. Mutta tämä kyllä edellyttää taloudellisen tilamme tunnistamista ja niin suurta realismia kuin ih-

misjärjellä on mahdollista. Toisaalta meidän elintasomme on niin korkea, ettei Suomen kansa sorru siihen, vaikka reaalin elintason nousu joksikin aikaa pysähtyy." (HS 30. 11. 1976.)

Tällaiseen "niin suureen realismiin kuin ihmisjärjellä on mahdollista" perustuu tulosovittelija Keijo Liinamaan maaliskuun alussa esittämä kaksivuotinen tulopoliittinen suositus, jonka ainoa yleiskorotus tänä vuonna nykyisenä 10—15 %:n inflaatiovauhdin aikana olisi 45 penniä tai vähintään 3,4 %. Ratkaisun tyrkyttämisestä perustellaan juuri hintakilpailukyvyyn parantamisella.

Entä toinen, nyt käyttöön otettu lääke hintakilpailukyvyyn väitettyyn heikkouteen, devalvaatio?

Vuosiin 1957 ja 1967 verrattuna on ollut eräitä devalvaation suorittamista vaikeuttavia tekijöitä. (1) Kapitalistisen maailmantalouden lama on syvä ja pitkä: devalvaatio ei tässä tilanteessa ehkä vauhdittaisi riittävästi vientiä. (2) Suomen ulkomainen velka (24 mrd mk 1976 lopussa) on toisella tasolla kuin aiemmin; devalvaatio lisäisi velan markkamäärää. (3) Inflaatiovauhti on sekä aiempaa korkeammalla tasolla, ja devalvaatiohan pyrkii kiihdyttämään inflaatiota. (4) Yritykset pyrkivät nyt kansainvälistämään toimintaansa. Devalvaatio vaikeuttaisi kuitenkin pääoman maastavientiä. (5) Yhteistyömahdollisuudet Neuvostoliiton kanssa, jotka laman oloissa ovat korostuneet, eivät paranisi devalvoimalla. (6) Vallitsee eräänlainen "vakauttamisen pula", joka tekisi mahdollisen devalvaation jälkihoidon epävarmaksi. Tätä kuvastaa se, että Liinamaan on täytynyt ottaa tulosuosituksensa purkuehto markan ulkoisen arvon muuttamisen varalta.

Näihin vaikeuksiin vedoten useat torjuivatkin devalvaatiosuunnitelmat. Varsinkin työväenliikkeen edustajat korostivat, devalvaation olevan "ei lääke, vaan

myrkyä Suomen talouselämälle", "pahinta mitä työväenluokalle nykytilanteessa voi tapahtua", jopa "kansakuntaan kohdistuva rikos". Myös eräiden porvarien mielestä se olisi nyt "moraaliton toimenpide". Talouspolitiikasta vastaavat eivät kuitenkaan sanoutuneet irti devalvaatiosta: työläisiä uhattiin devalvaation toimeenpanolla. Vaikka Miettunen katsoikin helmikuussa, että devalvaation tulos olisi kyseenalainen nykyisillä edellytyksillä, hän jatkoi: "Tilanne on toinen, jos lakoilla ajetaan asiat siihen, että edessä on pakkodevalvaatio. Toivon että järkeä on niin paljon ettei tähän jouduta." (HS 25. 2. 1977.) Väitettiin siis, että palkankorotukset ajavat meidät johonkin väistämättömään "pakkodevalvaatioon". Samanlaiseen "pakkodevalvaatiolla" uhkaamiseen on syyllistynyt SAK:n puheenjohtaja Pekka Oivio, jonka mukaan "kilpailukyyn parantamiseksi löytyy toki muitakin keinoja, mutta ellei niitä keinoja haluta umpikujaan jouduttaessa käyttää, on ainoa jäljelle jäävä vaihtoehto devalvaatio" (HS 26. 2. 1977).

Niinpä SAK:n sosialidemokraattinen johto saattoi aiempiin näkemyksiinsä vedoten hyväksyä kakistelematta 5. 4. voimaantulleen 5.7 prosentin devalvaation. Hallitus ja Suomen Pankin johtokunta olivat päätöksestä yksimielisiä. Sen sijaan pankkivaltuusmiehet, joiden tehtävänä oli tehdä devalvaatioesitys, joutuivat äänestykseen: porvarit ja sosialidemokraatit äänestivät puolesta, SKDL:n edustajat vastaan. Myös SKP:n poliittinen toimikunta on tuominnut devalvaatiopäätöksen.

Pääministeri Miettunen toivoi, että koko hyöty jäisi viennin kilpailukykyyn. Siis vientimonopolit saavat hyödyn kohonneiden vientihintojen ja -tulojen kautta, kun taas työläiset maksavat laskun. Päätöksestä innostuneena teollisuuden järjestöt ovat jo vaatineet lukuisia muita

etuisuuksia itselleen kuten arvonlisäverotukseen siirtymistä. Elinkeinohallitus on ennakoinut devalvaation nostavan hintatasoa 1.6 %, mitä lienee pidettävä vähimmäisarviona. Jollei palkkoja koroteta vastaavasti, reaaliensiot vähenevät. Nykyisessä tilanteessa tällainen vähennys on omiaan pitkittämään lamaa ja lisäämään työttömyyttä. Mutta työn ja pääoman välinen tulonsiirto, työläisten elintason lasku, onkin porvarillisten talouspolitiikkojen mukaan johdonmukainen seuraus devalvaatiosta.

Mikä vaikutus devalvaatiolla on kevään tulopoliittisiin neuvotteluihin? Neuvottelut ovat huhtikuun alussa vielä monelta osalta kesken. Kuitenkin osa liitoista on jo saatu mukaan Liinamaan reaalipalkkoja selvästi alentavaan sopimukseen, johon sisältyi purkuehto valuuttakurssien muuttamisen varalta. Heti devalvaation jälkeen sekä Liinamaa, työnantajat että SAK:n sosialidemokraatit kuitenkin kiiruhtivat selittämään, että valuuttakurssien muutos ei ollut niin olennainen, että sopimuksia olisi tarkistettava. "Olennaista" devalvaatiota ei uskallettu tehdä kesken työehtosopimusneuvotteluja. Toisaalta tämäkin devalvaatio varmaan lisää työläisten vastarintaa Liinamaan linjaa kohtaan.

Tilanne on itse asiassa paljossa samanlainen kuin ennen devalvaatiopäätöstä. Hallitus korostaa parantavansa hintakilpailukykyä. Devalvaatiolle on jo vaadittu jatkoa; ennen päätöstä kansantaloustieteen professori Ahti Molander ennätti esittää näkemyksensä, että devalvaatiotarve olisi 25 prosenttia (IS 4. 4. 77). Mutta palkkojen jäädyttäminen ja devalvaatio eivät edes ole vaihtoehtoja, vaan ne voidaan liittää toisiinsa pyrittäessä "uuteen tulonjakoon" yritysten hyväksi. Kummassakin on kyse kilpailukyyn parantamisesta siirtämällä varoja työläisiltä yritysten investointeihin

perinteisen talouspolitiikan välttämättömyyksien mukaisesti.

Nämä "uuden tulonjaon" vaatimukset on torjuttava. On korostettava, että kriisin syynä ovat syvälliset rakenteelliset ja virheelliseen talouspolitiikkaan liittyvät tekijät, ei ensi sijassa "hintakilpailukyvyn heikkous". Nyt tarvitaan päinvastoin kulutuskysynnän nostamista taistelemalla reaali-palkkojen nousun ja sosiaalimenojen kasvun puolesta. Samalla on vaadittava inflaation kuriinpanoa todella pitävän hintasäännöstelyn kautta. Palkkojen nousu ei suinkaan sulje pois tilaa investoinneilta, mutta olisi ryhdyttävä vakavasti keskustelemaan niiden suuntaamisesta työllisyyden ja viennin kannalta aiempaa tasapainoisemmin. Ennen kaikkea olisi kuitenkin arvioitava uudelleen Suomen asema kansainvälisessä työnjaossa ja EEC-sopimus, jotka ovat paljolti ehdollistaneet maamme kehityksen suuntaa ja syntyneitä rakenteellisia ongelmia. Niinpä uuden devalvaation vaatimuksiin on syytä suhtautua ehdottoman kielteisesti paitsi sen elintasoja alentavan vaikutuksen vuoksi myös siksi, että se — kuten huhtikuunkin devalvaatio — pyrki "ikuistamaan" Suomen alistettua asemaa kansainvälisessä kapitalistisessa työnjaossa.

Pekka Kosonen

"Toisinajattelevat" — kampanja suomalaisissa sanomalehdissä

Sosialististen maiden "toisinajattelevien" "ihmisoikeudet" ja heidän kohtalonsa on ollut viime kuukausien ajan rauhan ja sosialismin vastaisen kampanjan iskulause numero yksi. Kansainvälinen porvarillinen "vapaa" tiedonvälitys rummuttaa "toisinajattelusta" ja maalaa tarkoituksellisesti vääristyneen kuvan sosialististen maiden oloista ja niiden kansalaisten perusoikeuksista. Kyseessä ei ole suuri ja vaikea ongelma, joka nousisi sosialististen maiden yhteiskunnallisista oloista, vaan kansainvälisen porvariston uutistoimistojen, suurlehtien ja radioasemien ideologinen taisteluase.

Että kyse on joukkotiedotusvälineiden nostamasta kampanjasta eikä sosialististen maiden todellisesta ongelmasta, ilmeni selvästi kun analysoimme tätä kampanjaa sellaisena kuin se ilmenee Suomen porvarillisissa sanomalehdissä. Kävin Anna-Riitta Sippolan kanssa lävitse tammi- ja helmikuun aikana ilmestyneet porvariston valtakunnalliset päälehdet Helsingin Sanomat, Uudet Suomet ja Ilta-Sanomat. Arvioidaksemme porvariston kampanjan poliittista tehoa otimme pistokokeeseen mukaan myös tammi- ja helmikuun Demarit ja Suomenmaat.*

* Analyysiin tulivat seuraavat lehdet: Helsingin Sanomat (HS) 16. 1.—28. 2. 41 lehteä, puuttui 2, Uusi Suomi (US) 2. 1.—28. 2. 53 lehteä, puuttui 3, Demari (D) 4. 1.—26. 2. 37 lehteä, puuttui 3, Suomenmaa (Sm) 4. 1.—26. 2. 39 lehteä, puuttui 1, Ilta-Sanomat (IS) 3. 1.—28. 1. 45 lehteä, puuttui 4. Paras otos on Suomenmaasta (97.5 %) ja huonoin Ilta-Sanomista (92 %).

"Toisinajattelun" rajaaminen

"Toisinajattelua" koskevien uutisten rajaaminen ei ollut kovin riidaton. Termin oveluus kun on siinä, että puhutaan ajattelusta, mutta tarkoitetaan ennen kaikkea sosialismin sisällä tapahtuvaa toimintaa sosialismia vastaan. Lähtiessämme käymään lehtiä läpi päätimme ottaa mukaan kaikki jutut, jotka joko otsikon tai tekstin osalta käsitelivät socialististen maiden sisällä tapahtuvaa toimintaa, joka suuntautui sosialismia vastaan tai vallitsevan socialistisen järjestelmän arvosteluun. Lisäksi otimme mukaan kaikkia tällaisesta toiminnasta tunnetuiksi tulleet henkilöitä koskevat jutut toimivatpa he sillä hetkellä sosialismin sisällä tai ulkopuolella. Näiden ohella huomioitiin ne kansainvälisiä, valtioiden välisiä suhteita koskevat jutut, joissa puututtiin joko "ihmisoikeuksiin socialistisissa maissa" tai "toisinajatteleviin".

Tarkastelumme avasi samalla näköalaa sovjetologiaan ja sen ahtaisiin aivoituksiin. Näitä aivoituksia tulee varmasti osin paljastettua, kun luettelen muutamia aiheita, jotka rajasimme pois ja jotka eivät siis näy tilastossamme "toisinajattelua" koskevinä juttuina. Tärkein rajaus oli se, että terrorismi ja irralliset viittaukset sen yhteydessä "toisinajatteluun" rajattiin selvityksen ulkopuolelle. Emme siis pitäneet "toisinajatteluun" liittyvinä: vaikoilua, kirjeenvaihtajien karkoituksia, räjähdystä Moskovan metrossa, polttoitse-

murhayritystä Punaisella torilla, Stalinin tyttären haastattelua, gruusialaisen terroristin väitettyä teloitusta. Nämä teemat olivat miltei yhtä vilkkaan huomion kohteena kuin "toisinajattelevatkin".

Porvarillisella lehdistöllä on mahdollisuus "jousta" "toisinajatteleva" käsitteen käytössä. "Toisinajattelevat" käsitteen laveammasta käytöstä kelpaa hyvin esimerkiksi Helsingin Sanomien uutinen 22. 2. otsikolla "Toisinajatteleva tuomittiin". Juttu kertoi, että eräs puolalainen oli saanut oikeudessa tuomion lahjonnasta. Tilaisuuden tullen kuka tahansa rikollinen kelpaa porvarilliselle joukkotiedotukselle aiheeksi sosialismin vastaiseen mustamaalaukseen.

Erkon sanomat johtaa "toisinajattelevat" -kampanjaa Suomessa

Kävimme läpi otokseen tulleiden sanomalehtien ulkomaanosastot, pääkirjoitukset ja muun ns. toimituksellisen aineiston, etusivun uutiset sekä karkeimmat lehtien muilla palstoilla olleet "toisinajattelun" uutiset ja jutut. Tällaisiksi muodostuivat tulokset ulkomaanosastojen ulkomaanuutisten osalta, jolloin laskettiin ulkomaanuutisten lukumäärä (UU), socialistisia maita käsittelevien uutisten lukumäärä (SU), "toisinajattelua" koskevien uutisten lukumäärä (TAU) sekä "toisinajattelua" käsittelevien uutisten osuus socialistisia maita koskevista uutisista prosentteina (TAU %):

lehti	lehtien 1 km	UU	SU	TAU	TAU %
HS	41	721	148	55	33 %
US	55	519	123	31	25 %
Demari	37	220	40	5	13 %
S-maa	39	277	52	15	29 %
IS	45	141	24	11	46 %

Aktiivisin on selvästi ollut Erkon Sanomat, joka hakkasi ehkä yllättäväinkin ylivoimaisesti Uuden Suomen. Helsingin Sanomien johtava osuus kävi vieläkin selvemmäksi kun huomioitiin pääkirjoitukset, pakinat, etusivun uutiset ja muu aineisto "toisinajattelusta". Tällöin juttujen kokonaismäärä oli 146 ja HS:n osuus oli täsmälleen puolet eli 73. Huomion arvoista on myös Demarin äärimmäisen niukka kirjoittelu sekä sosialistisista maista että ns. toisinajattelevista.

Päävastuun kampanjan tehosta kantoi siis ehdottomasti Helsingin Sanomat, jolla väitetään olevan "toisinajattelevia" varten oma erikoistoimituskin. Kampanjan tiheäiskuisuus oli erityisesti Helsingin Sanomien työn tulosta. 80 % analysoiduista Helsingin Sanomista julkaisi vähintään yhden jutun "toisinajattelevista", kun toiseksi aktiivisimman eli Uuden Suomen vastaava prosenttiluku oli 47. Helsingin Sanomien aktiivisuus näkyy myös siinä, että analysoiduista päivistä 15 oli sellaista, jolloin Helsingin Sanomat yksin ainoana analysoiduista lehdistä muisti kirjoittaa "toisinajattelevista". Uuden Suomen kohdalla vastaava luku oli 4, Ilta-Sanomien 2 ja Suomenmaan yksi. Helmikuussa oli kokonaista neljä päivää, jolloin Helsingin Sanomissa ei ollut yhtään (!) "toisinajattelevia" koskevaa juttua.

Kampanjan tihentymäpisteet ajoittuivat tammi-helmikuussa ensinnäkin tammi-helmikuun vaihteeseen ja helmikuun alkuun ja toiseksi viikolle 17.—23. 2. Ensimmäinen tiiviin kirjoittelun jakso rakentui Tšekkoslovakian "Peruskirja 77":n ja Saharovin ympärille. Toinen voimakas aalto rakentui USA:n presidentti Jimmy Carterin Saharoville kirjoittaman kirjeen ympärille.

"Toisinajattelun" käsittelytekniikasta porvarillisten lehtien palstoilla antaa Bukovskia koskeneet uutiset selvän kuvan. Seuraavassa muutamia otsikoita helmi-

kuulta ja maaliskuun alusta: 8. 2. "Bukovski Yhdysvaltoihin" HS; 18. 2. "Bukovski USAhan" Hs, US ja Smaa; "Bukovski saapuu Meanyn vieraaksi" Demari; 22. 2. "Bukovskin tapaamista siirrettiin" IS; 23. 2. "Carter ei tavannut Bukovskia" HS, "Bukovski ei tavannut Carteria" Demari; 24. 2. "Bukovski tiukkana USAssa" HS; 2. 3. "Valkoinen talo avasi ovensa Bukovskille" HS; 3. 3. "Carter Bukovskille: En arkaile ottaa kantaa" HS; "TASS kertoi tapaamisesta" HS... jne. Tämän jälkeen seuraa vaihe, jossa kerrotaan, miten Neuvostoliitto ja USA nyt suhtautuvat asiaan. Kun sitten tätä on aikansa vavvottu, päästetään lehden omat kommentaattorit spekuloimaan, miten nyt käy SALTin ja ETYKin. Samanaikaisesti lähtee uutispalstoille jo uusia teemoja liikkeelle, joista sitten päästään taas venyttämään tekstiä. Paremman puutteessa uutinen tehdään siitäkin, että TASS kertoo asiasta.

Kampanjan kansainväliset taustalähteet

Pelkästään yhden viikon aikana tammi-kuun lopussa tuhannet lännen radioäänät, jotka suuntaavat sanansa sosialistisiin maihin, lähettivät eetteriin 120 aineistoa "ihmisoikeuksien puolustamisesta" ja käyttivät niitä 320 kertaa. (Pravda, julkaistu Tiedonantajassa 17. 2. 1977). Helmikuussa tahti jatkui samanaikaisena. Pahan "Peruskirja 77" julkaisiin samanaikaisesti Tšekkoslovakiassa ja lukuisissa länsimaissa. Nämä esimerkit osoittavat, että kysymys ei ole sattumasta. Sattuma ei myöskään ole, että Suomessa Helsingin Sanomat, jolla on kaikkien tiiviimmät yhteydet läntisiin lehtiin, johtaa kampanjaa.

Tarkastelimme kampanjan kansainvälisiä taustavoimia varsin pinnallisesti ainoastaan lehtien itse ilmoittamien uutis-sähkeiden lähdemerkintöjen perusteella. Näin jakautuivat "toisinajattelua" koskevat uutissähkeet eri lähteiden kesken:

RAPORTEJEJA/"Toisinajattelevat"

lähde	oma toimi- tus	Reuter	AFP	AP	UPI	TASS	STT	TT	DPA	ulk. lehti tms.	ei mainittu lähdeitä
lehti:											
HS	14	11	2	5	3		1			7	12
US	4	17	5				9		1	1	3
D	2	2					1				
Smaa	1	7	1			4	9	1			2
IS	1	8			3					1	
Yht.	22	45	8	5	6	4	20	1	1	9	17

Tilasto on varsin kuvaava. Kun vielä lisätään, että sarakkeella ulkomainen lehti tms. olevat kirjoitukset ovat kaikki olleet alkuperältään amerikkalaisia tai englantilaisia, on asia selvä. TASSin uutisia käyttää ainoastaan Suomenmaa, muut luottavat pelkästään länsimaisiin uutistomistoihin tai omiin kirjeenvaihtajiin ja toimittajiin. Tarkkaan ottaen TASSin uutiset ja Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden näkemykset kyllä välittyvät Helsingin Sanomissa ja Uudessa Suomessa, mutta ainoastaan muiden uutistoimistojen välittämänä ja kommentoituina. Tärkein lähde on englantilainen uutistomisto Reuter, joka kunnostautui erityisesti sosialistisia maita koskevien "pikk uutisten" välittäjänä.

Miten Demari ja Suomenmaa reagoivat kampanjaan?

Edellä olevilla tilastoilla ei tietenkään olisi kovin suurta arvoa pelkkinä lukuna. Oleellista on tietenkin kirjoittelun sisältö, se mitä kirjoitetaan. Helsingin Sanomat, Uusi Suomi ja Ilta-Sanomat kirjoittavat huomattavan paljon sosialistisiin maihin ja Neuvostoliittoon kielteisesti suhtautuvia juttuja. "Toisinajattelu"-kampanja nostetaan esiin sosialismin ideologisten vastustajien teemojen mukaisesti. Kertaakaan ei kokonaisuutena ja kommentomattomana julkaistu sosialististen maiden näkemyksiä kampanjasta. Päinvastoin julkaisemalla "TASSkin kertoo..." -tyyppi-

siä uutisia pikemminkin asetetaan sosialististen maiden tiedonvälitys tarkoituk-sella huonoon valoon.

Demari ja Suomenmaa kirjoittivat "toisinajattelevista" selvästi vähemmän kuin Helsingin Sanomat ja Uusi Suomi. Demarin kohdalla näin oli sekä absoluuttisesti että suhteellisesti, Suomenmaan osalta vain absoluuttisesti. Demari on miltei vältellyt ja väistellyt asiaa. Uutisia on julkaistu äärimmäisen niukasti. Toisaalta kampanjaa ei ole suoranaisesti torjuttukaan. Suomenmaa puolestaan on julkaisut enemmän uutisia. Länsimaisten uutistoimistojen sähköiden lisäksi tai rinnalla on yleensä julkaistu myös TASSin uutisia sekä sosialististen maiden näkemyksiä. Kun Ilta-Sanomat, Helsingin Sanomat ja Uusi Suomi pääkirjoituksissaan yhtyivät sosialististen maiden arvosteluun tai spekuloiivat "socialististen maiden ihmisoikeuksien rajoitusten" vaikutuksista ETYKiin, kirjoitti Suomenmaa 23. 2. pääkirjoituksen otsikolla "Ihmisoikeuksien kampanjako", jossa arvioitiin, että Carterin olisi syytä aloittaa tarttumalla Yhdysvaltojen omiin ihmisoikeuksien loukkauksiin. Tämä poikkesi voimakkaasti edukseen Erkon lehtien ja Uuden Suomen linjasta.

"Toisinajattelevat"-kampanja ja rauhanomainen rinnakkainolo

Ideologinen taistelu kapitalismin ja sosialismin välillä on väistämätön ilmiö. Rau-

hanomainen rinnakkainolo ei merkitse ideologisen taistelun loppumista. Päänsäntö, ideologisesta taistelusta (ja myös taloudellisesta kilpailusta) tulee järjestelmien välisen kilpailun tärkein muoto.

Tämä ei kuitenkaan merkitse, että rauhanomaiseen rinnakkainoloon sopii mitkä tahansa ideologisen taistelun muodot. Toiset ideologisen ja psykologisen sodankäynnin muodot kuuluvat kylmään sotaan ja toiset rauhanomaiseen rinnakkainoloon. Rauhanomaiseen rinnakkainolon politiikkaan ei kuulu koko psykologisen sodankäynnin asevaraston, kuten valheiden, sodan, epäluulojen ja vihamielisyyden lietsomisen käyttäminen. Ideologisessa taistelussa on mahdollista käyttää myös sellaisia muotoja kuten kahden maailmanjärjestelmän edustajien periaatteellinen keskustelu arvoista, aikakautemme tärkeimmistä ongelmista ja parhaista teistä niiden ratkaisemiseksi. Mistään tällaisesta ei "toisinajattelevat"-kampanjassa kuitenkaan ole kysymys. Siksi se on myös sosialististen maiden sisäisiin asioihin puuttumista ja vastoin esimerkiksi ETYK:n periaatteita. Helsingin Sanomien, Uuden Suomen ja muiden porvarillisten lehtien palstoilla Helsingin henki onkin saanut väistyä kansainvälisen sosialististen maiden vastaisen propagandaaallon tieltä.

Reijo Aholainen

Asukasliikkeen kokemuksista

Asukkaiden taistelu etujensa puolesta on eräs joukkokamppailun muoto, joka on kyennyt saavuttamaan merkittäviä voittoja meneillään olevan voimakkaan oikeistohyökkäyksen oloissa. Asukasliikkeen kokemuksen erittelyllä voi olla merkitystä myös muulle demokraattiselle joukkoliikkeelle. Seuraavassa erittelemme asukasliikkeen toimintamuotoja ja sen saavuttamia tuloksia. — Toimitus.

Asukasliikkeen kolmivuotisen olemassaolon aikana on entistä laajemmin pystytty yhdistämään eri paikkakunnilla ja yksittäisissä vuokraloissa tapahtuvia kamppailuja. Kehitykseen on vaikuttanut (1) Asukasliikkeen järjestöllinen kehitys. Kolmessa vuodessa on perustettu lähes kaikkiin kaupunkeihin ja suuriin asutuskeskuksiin vähintään yksi asukasyhdistys. Helsingissä yhdistyksiä on jo 24. Asukkaiden järjestäytyneen yhteistoiminnan ajatus on levinnyt nopeasti myös muun järjestötoiminnan ulkopuolella olevan väestön keskuuteen. Kehitystä on tukenut saavutetuista voitoista tiedottaminen. (2) Vuokrien korotustilanteen erikoisuudet: Vuokrasäännöstelyn päättyminen vaikutti siihen, että kymmenien tuhansien arava-vuokralaisten vuokrat kohosivat lähes saman aikaisesti, helmi- huhtikuussa 1977. Aravavuokralaisten kamppailuvalmiuteen vaikutti myös korotusten suuruus: kun ns. kovan rahan vuokrien yleiskorotus oli 70 penniä neliöltä, oli aravavuokrien enimmäiskorotus keskimäärin 2,10 mk/m² — siis kolminkertainen verrattuna kovan rahan asuntojen korotuksiin.

Ensimmäistä kertaa olivat olemassa edellytykset suunnata asukkaiden yksittäisten korotusten vastaiset esiintymiset yhtenäiseen uomaan, koko aravajärjestelmän epäkohtien paljastamiseen ja valtion lainoittaman asuntotuotantojärjestelmän perusteelliseen korjaamiseen.

Asukkaiden aktiivisuus on lisääntynyt. Esim. tammi-maaliskuussa 1977 pidettiin asukaskokouksia enemmän kuin koko Asukasliiton aiemman olemassaolon aikana. Niihin osallistui tuhansia asukkaita. Järjestäytyminen on edennyt kahteen suuntaan. On perustettu uusia asukasyhdistyksiä noin 2/viikko. Useiden asukasyhdistysten piirissä on järjestäydytty asuma-alueittain ja taloittain. Mm. opiskelija-asuntoloissa on valittu talotoimikuntia tai talo- ja porrasvastaavia. Näin pysytään luomaan yhteydet alueen kaikkiin asukkaisiin.

Demokraattisen valvonnan kehitys

Kamppailua on edistänyt asukkaiden itsensä suorittama valtion lainoittamien ns. aravavuokratalojen tilien tutkiminen. Vuokraisäntien julkisten taloudellisten selvitysten tutkimiseen on osallistunut satoja asukkaita. He ovat tehneet todellisiin tietoihin perustuvat vuokrien rinnakkaislaskelmat, jotka ovat yleensä osoittaneet, että korotustarve on joko pienempi kuin esitetty tai sitä ei ole lainkaan.

Samalla kun asukkaat huomaavat talojen asiapapereista yksittäisiä rahasummia, joiden periminen ei ole välttämätöntä, he huomaavat, että koko aravatuotanto- ja vuokrajärjestelmä on perusteiltaan asukkaiden etujen vastainen.

Tutkimukset ovat paljastaneet puheet aravavuokratalojen "omakustannusperiaatteesta" ja "sosiaalisesta luonteesta" paikkansapitämättömiksi. Aravavuokratalo on varma ja tuottava sijoituskohde. Vuokranantaja hankkii pienellä pääomal-

la lyhyessä ajassa valtavat omaisuudet. Yleensä vuokraisännän alkusijoitus, ns. oma pääoma on noin 1/20 talon rakennuskustannuksista. Vuokralaiset maksavat viimeistään 25 vuoden kuluessa kaikki lainat korkoineen isännän puolesta, kun talojen todellinen käyttöikä on noin 80 vuotta. Lisäksi vuokranantaja saa kokonaan itselleen kiinteistön arvossa tapahtuvan noin 20 %:n vuotuisen nousun.

Helsingissä Kiinteistö Oy Rusthollarintie 10:n asukkaat ovat 14 vuodessa maksaneet vuokraisännälle, Helsingin kaupungille lainojen lyhennyksinä, korokoina, tontin vuokrina ja veroina yhteensä 4,7 miljoonaa. Kiinteistön rakeneminen on maksanut kaikkiaan 9,4 miljoonaa markkaa, josta kaupunki sijoitti omiana pääomana 0,9 miljoonaa ja myönsi lainoina 3,5 miljoonaa. Jo nyt kaupunki on saanut takaisin 14 vuotta sitten sijoittamansa summan. Joka kuukausivuok-rasta noin kolmannes on puhdasta voittoa kaupungille.

Kaikki talojen käyttökustannukset, ns. hoitomenot, menevät sellaisenaan vuokralaisten maksettaviksi. Hoitomenojen keinotekoinen paisuttaminen on hyvä keino kerätä vuokranantajalle ylimääräisiä voittoja. Samaa palvelee myös todellisten tulojen salaaminen.

Espoon Haukilahdessa Kiinteistö Oy Jänkäkoiran asukkaat huomasivat, että saunan ja pesukoneen käyttökorvauksia oli vuokrankorotustarpeen tekemiseksi supistettu todellista pienemmiksi. Vantaalla Vanhusten Kotiapu ry:n ja Vanhusten Kotipusäätön omistaman vanhustentalon vuokratiskonnin perustana taas oli kerhotilojen tuottojen ja vanhusten työterapian tuotteista saatujen myyntitulojen pimitäminen.

Suosittu voitonkiskonnan keino on kantaa asukkailta maksua erilaisista keinotekoisesti aikaansaaduista maksullisista toimenpiteistä. Esimerkiksi Joensuussa

kaupunki myy omistamilleen vuokrataloille tontit. Tämä korottaa vuokria 0,60—1,00 mk/m²/kk. Helsingissä kaupunki perii omistamiltaan vuokrataloilta tontinvuokraa.

Jos vuokria peritään vuoden aikana liikaa niin, että tilinpäätös osoittaa voittoa, joutuvat vuokralaiset maksamaan voitosta menevän veron vuokraisännän puolesta. Molemmat — sekä voitto että vero — korottavat vuokria.

On selvää, että vanhojen aravatalojen asumiskustannukset pienenevät lainojen takaisinmaksun myötä. Mutta vuokraisännille on tärkeää pitää asumiskustannusten yleinen taso mahdollisimman yhtäläisenä, ja keinotekoisesti korottaa vanhojen talojen asumiskustannuksia. Eräänä keinona on valtion asuntolainan koron nostaminen. Tätä varten valtioneuvosto on jatkuvasti korottanut vanhojen aravatalojen lainojen korkoja (10. 10. 1975 vv. 1949—64 lainoitettujen talojen korkoa 3—5 %-yksikköä ja 20. 10. 1976 vuosina 1949—68 lainoitettujen talojen korkoa 1—3 %-yksikköä.) Toinen tapaa nostaa keinotekoisesti vuokria on vuokrantasaus, jolloin vuokraisäntä tasaa vanhojen ja uusien asuntojen vuokrat samalle tasolle perusteena uusien asuntojen kohonneet asumiskustannukset. Hyvin yleistä on myös ns. tappion tasauksen avulla maksattaa vuokratasit muilla kuin niillä asukkailla, jotka ne ovat aiheuttaneet.

Vuokraisäntä ottaa omalle pääomalleen noin 8 %:n koron, joka korottaa vuokria eikä ole tarpeen talojen hoitamiseksi. Mutta korko voi olla suurempikin. Esim. Helsingin Seudun Opiskelija-asuntosäätiö HOAS ei ole sijoittanut penniäkään omia varoja omistamiinsa opiskelija-asuntoihin. HOASin oma pääoma muodostuu kokonaan lainoista, joista asukkaat maksavat vuokrissaan normaalin pankkikoron — siis yli 8 %. Opiskelijat maksavat jokaisen pennin, joka asun-

toloiden rakentamiseen ja ylläpitoon kuuluu ja lisäksi koko uustuotannon pyrittämisen. Nytkemällä opiskelijoita HOAS polkaisee "tyhjistä" jättiomaisuuksia.

Asuntohallitus vuokraisäntien puolella

Asuntohallitus, jonka tulisi valvoa aravavuokratalojen asioita, joko sulkee silmänsä jopa vuokraisäntien suoranaisilta rötöksiltä tai tukee keinottelua ja voitontavoittelua erilaisin ohjein ja määräyksin. Se hyväksyy erittäin pienen oman pääoman vuokraisännille, kehottaa ottamaan korkoa omalle pääomalle, suosittaa vuokrien ja tappion tasausta. Kun asuntotuotantolaisissa sanotaan, että valtion asuntolainan laina-aika on enintään 45 vuotta, on asuntohallitus tehnyt päätöksen laina-ajan supistamisesta 25 vuoteen. Se korottaa luonnollisesti vuokria.

Vuokraisäntien yllyttämisessä rikkomaa lakia asuntohallitus meni äärimmäisyyksiin lähettäessään 14. 10. 1975 Pieksämäen Hakalle kirjeen, jossa se kehottaa tuomioistuinta "tulkitsemaan" huoneenvuokralakia niin, että kohtuuttoman vuokran alentamista koskeva lain kohta ei koskisiakaan aravavuokra-asuntoja, lain selvästä päinvastaisesta määräyksestä huolimatta.

Kiihottaako Asukasliitto asukkaita

Suomen Kiinteistöliiton tiedotuspäällikkö Olli Männikkö (kok) ja eräät lehdet ovat esittäneet Asukasliittoa vastaan syytöksiä, joiden tarkoituksena on ollut asukkaiden kamppailun heikentäminen. He ovat väittäneet, että Asukasliitto yllyttää asukkaita rikkomaa lakia jättämällä vuokrat maksamatta ja että liitto tekee tämän täysin tietoisena siitä, että vuokran maksamatta jättäminen merkitsee aina häätöä asukkaalle.

Olli Männikkö puolestaan tietää varsin hyvin, että Asukasliitto ei ole koskaan yllyttänyt asukkaita jättämään vuokraansa maksamatta. Asukkaat ovat kyllä joukkomittaisesti päättäneet jättää kiistanalaiset saatavat, vuokrankorotukset maksamatta. Samalla he ovat vaatineet epäselvyyksien tutkimista ja virheiden korjaamista. On osoittautunut, että vuokraisännät suostuvat itse noudattamaan lakia ja määräyksiä — oikeudenmukaisuudesta puhumattakaan — vasta, kun asukkaat joukkomittaisesti itse ryhtyvät toimimaan.

Asukkaat ovat laajasti antaneet pontta vaatimuksilleen kieltäytymällä maksamasta vuokrankorotuksia. Yli 2000 perhettä on helmikuun alusta päättänyt maksaa vanhaa vuokraa. Osa asukkaista on kieltäytynyt maksamasta korotusta sillä perusteella, että vuokranantaja ei ole noudattanut lain määräyksiä anomus- tai ilmoitusmenettelyssään. Toisissa tapauksissa asukkaat ovat ilmoittaneet boikotivansa korotuksia, koska joko ei ole varaa maksaa niitä tai korotusperusteissa on epäselvyyksiä, jotka on tutkittava.

Asukkaat ovat käyttäneet vuokran maksupäivän siirtoa myös painostuskeinona vaatimustensa toteuttamiseksi ja vuokranantajan neuvotteluhallukkuuden lisäämiseksi. Esim. HOASin asuntoloissa Helsingin seudulla asukkaat ovat laajasti päättäneet siirtää helmikuussa vuokrien maksun kuun loppuun. Arvioiden mukaan tämän on tehnyt yli 1000 HOASin asukasta.

Toiminta on tuottanut tulosta. Siellä missä boikotoitiin korotuksia yli vuosi sitten, ei ole yleensä nyt tullut korotuksia. Kampppailujen tuloksena on useita vuokrankorotuksia onnistuttu jo nyt kokonaan perumaan, esim. Espoon Haukilahdessa ja Soukassa, Kuopion Särkiniemessä, Vantaan Koivukylässä ja Helsingin Kumpulassa. HOASin asuntoloiden asukkaat onnistuivat kampppailullaan

taivuttamaan vuokranantajan mm. pienentämään keskushallintokuluja romuttamalla isännöitsijäjärjestelmän ja taivuttamaan Vantaan asuntolautakunnan tiukempaan ja perusteellisempaan menettelyyn korotusten käsittelyssä.

Millainen toimintalinja johtaa tuloksiin?

Vain sellainen toiminta, joka kohdistuu voimakkaasti yksittäisiä vuokraisäntiä ja asuntokeinottelijoita vastaan ja liittyy kunnille ja valtiovalalle esitettyihin vaatimuksiin asuntopolitiikan suunnan muutoksesta, voi tuottaa tulosta. Samalla kun tuhanneet asukkaat panevat omatoimisesti lopun yksittäisten vuokraisäntien voitonkiskonnalle, esittää koko yhtenäinen asukasliike sekä tällä tavoin että vaatimuskirjelmän, adressein, lähetystöin ja mielenosoituksin vaatimuksen koko aravajärjestelmän perinpohjaisesta uudistamisesta.

Asukkaat vaativat laina-aikojen pidentämistä talojen käyttöä vastaavaksi, aravavuokra-asuntojen siirtämistä kuntien omistukseen, kaikkien vuokra-aravatalojen asioiden käsittelyä niin, että asukkailla on valvontaoikeus. Tämä edellyttää asukkaiden edustusta taloyhtiön johdossa, asukkaiden valitsemien tilintarkastajien asettamista, oikeutta saada nähtäväkseen kaikki talojen tilin ja muut hoitoon liittyvät asiapaperit ja tositteet.

Asukkaiden toiminnan tavoitteena on asuntopolitiikan suunnan muuttaminen pysyvästi. Se edellyttää, että asukkaat harjaantuvat itse hoitamaan omia asioitaan, valvomaan talojensa taloutta ja asioiden hoitoa ja että he kasvavat vähitellen valvomaan myös muita asuntopolitiikan kysymyksiä — kunnallisia ja valtiollisia asuntopolitiikkaa säänteleviä ratkaisuja. Kyse on asukkaiden oman joukkovalvonnan kehittämisestä. Asukkaiden on kasvettava tuntemaan itsensä asioiden todellisiksi isänniksi.

Nähdessään asukkaiden yhä enemmän ja laajemmin kiinnostuvan vuokriensa määräytymisestä ja talojen asioiden hoidosta, vuokraisännät kehrittelevät todellisen valvonnan vaihtoehdoksi malleja "asukasdemokratiasta". Mallien tavoitteena on asukkaiden itsensä "demokraattisesti" — mieluiten salaisilla vaaleilla valitsemien edustajien integroiminen toteuttamaan keinottelun ja voitonsaalistuksen turvaavaa politiikkaa. Näitä "edustajia" käyttämällä olisi mahdollista parantaa asukkaille suunnattavaa propagandaa, joka tähtää mainitun politiikan jatkamiseen ja syventämiseen.

Ne taantumuksen piirit, jotka ymmärtävät "vuokralaisdemokratian" tarjoamat mahdollisuudet, vaativat näiden elinten valintaa puoluepoliittisin tunnuksin. He yrittävät esittää rohkeuden, ennakko-luulottomuuden ja demokraattisuuden huippuna puoluevärin tunnustamisen. Tässä on koiria haudattuna. Porvaristo haluaa käyttää hyväkseen ihmisten tiettyä sidonnaisuutta puolueisiin, ja luoda näin hajanaisuutta ja kuppikuntaisuutta asukasliikkeen riveihin. Kuitenkin asukasliikkeen kehityksen kannalta on ratkaisevaa vain ovatko ehdokkaat asukkaiden etuja puolustavia vai eivätkö ole. Siksi Asukasliiton toimintaperiaatteena on, että puoluepolitiikkaa ei liikkeessä sallita. Tärkeintä on asukkaiden kokoaminen mahdollisimman laajaan rintamaan asumisella tapahtuvaa keinottelua ja voitontavoittelua vastaan.

15. 2. 1977

Marjut Helminen

Kommentteja

KOJ:n periaatteellisista teeseistä

Kansandemokraattiset Opiskelijajärjestöt on julkaissut luonnoksen periaatteelliseksi teiseksi. Luonnoksen julkaisemisella voi olla kahdenlaisia tuloksia. Toisaalta teesien käsittely voi palvella sosialistisen ja kansandemokraattisen opiskelijaliikkeen yhtenäisyyden edellytysten lisääntymistä, jos luonnoksen pohjalta käydään avointa ja periaatteellista keskustelua SOL:n ja KOJ:n jäsenten ja kannattajien kesken ja pyritään keskustelun avulla olemassaolevien erimielisyyksien voittamiseen. Toisaalta teesit muodostavat myös vaaran hajaannuksen lujittamisesta. Näin voi käydä, jos teesit suuntautuvat KOJ:n järjestölliseen vakiinnuttamiseen ja marxismi-leninisin kanssa ristiriidassa olevien katsomusten voimistamiseen.

Sosialistinen Opiskelijaliitto pyrkii yhtenäisyyden palauttamiseen sosialistiseen ja kansandemokraattiseen opiskelijaliikkeeseen "marxismi-leninisin ja proletaarisen internationalismin pohjalla", kuten SKP:n 17. edustajakokouksen asiaa koskevassa päätöksessä todetaan. Yhtenäisyyteen suuntautuvaa keskustelua voimistaaksemme julkaissamme ohessa teesien eräisiin keskeisiin kohtiin liittyviä arvioita. SOL on julkaissut myös teesit ja niihin liittyviä keskustelupuheenvuoroja SOL:n Punaiset Viikot-sarjan osassa 13. — Toimitus.

Teesiluonnoksen teoreettisista lähtökohdista

KOJ:n "toiminnan aatteellisenä perustana on tieteellisen sosialismin teoria", todetaan luonnoksessa. Tämä antaa luonnollisesti hyvän perustan yhteiselle keskustelulle.

Teesiluonnoksessa on kuitenkin huomattavasti aineksia, jotka eivät käy yhteen marxilais-leninilaisten näkemysten kanssa. Tämän seikan toteaa myös Vesa Saarinen TOS:n lehden Rintaman numerossa 2/1977. Hän kirjoittaa, että teesseissä esiintyy "idealistic" näkemyksiä. Niiden ja "marxilais-leninilaisten" näkemysten väliin jää eräänlainen aukko."

Syynä tällaisen aukon esiintymiseen voi olla Saarisen toteama ja myös teesiluonnoksessa ilmaistu asia, että KOJ:n piirissä esiintyy erilaisia teoreettisia lähtökohtia ja että tästä seuraisi teesien "pluralistisuus". Syytä voi hakea myös toisesta suunnasta. Entinen TuASS:n ja JOKA:n jäsen Pekka Peltonen totesi Soihdunkantajassa 4/1977: "KOJ:n järjestöissä opintotoiminta on lyöty laimin, marxilaisuuden opiskelua ei arvosteta. Tuntuu siltä, että ideologista keskustelua on tietoisesti vältetty..." Myös Vesa Saarinen kirjoittaa mainitussa artikkelissa saman suuntaisesti: "Luonnoksessa esitetyt ajatukset koetaan liikkeemme piirissä varsin yleisesti oikeaksi ilman sen parempia teoreettisia perusteita." Luonnoksen teoreettinen sekavuus saattaisi siis osaltaan johtua todetuista teoreettisen työn heikkouksista.

Luonnokselle on kokonaisuutena ominaista epätarkkuus — joka toki liittyy paperin luonteeseenkin, onhan se vain luonnos — mutta, joka tuntuu ilmentävän puutteellista rajanvetoa tieteellisen sosialismin ja muiden näkemysten välillä.

Tieteellisen sosialismin epätasallista määrittelyä ja puutteellisesta käsit-

telmästä juontaneen juurensa luonnoksessa ilmenevä voimakas tietoteoreettinen ja aatteellinen pluralismi. Luonnos korostaa sinänsä oikein eri aatesuuntien "vapautta". Mutta luonnoksessa menee selvästi sekaisin asiaan liittyvä poliittinen kysymys ja toisaalta marxilaisuuden luonteeseen liittyvä ideologinen kysymys, eli kysymys marxilaisuuden erityisluonteesta tieteellisenä ideologiana. Kun luonnos näkee esimerkiksi tieteen kehittämisessä eri suuntausten merkityksen yhtäläiseksi, peittyy marxilaisuuden asema ihmiskunnan tiedostuksen uutena ja lainmukaisena askeleena.

Jos lähdetään siitä marxilais-leninilaisestä näkemyksestä, että marxilaisuus on koko tieteen ja filosofian historian lainmukainen tulos ja ihmiskunnan henkisen perinnön edelleen kehittämistä, emme voi pitää eri aatesuuntia ja ideologioita tietoteoreettisesti tasavertaisina, vaan marxilaisuudelle kuuluu eri aatteiden joukossa erityisasema ainoana tieteellisenä ideologiana. Sillä onhan selvä, että jos ideologioita on monta ja niiden tietoteoreettiset ja filosofiset lähtökohdat ovat erilaiset, niin ne kaikki eivät voi olla tieteellisiä. Tieteellinen on vain se ideologia, joka on nykyisen tieteen tasalla.

Teesiluonnoksen omaksumassa pluralistisessa asenteessa tieteelliseen sosialismiin on lisäksi se heikkous, ettei siinä lainkaan aseteta kysymystä miksi työväenluokan ideologian, tieteellisen sosialismin tulee olla johtavassa asemassa socialistisessa yhteiskunnassa. Se ei perustu siihen, että kommunistit haluaisivat vain "vallanhimosta" tai jostain sen tapaisesta syystä yksinoikeuden (eikä ylipäätään tarkoita yksinoikeutta) aatteellisiin kysymyksiin, vaan vaatimus nousee siitä, ettei socialistista yhteiskuntaa voida rakentaa miten tahansa. Sosialismin rakentaminen ja siinä onnistuminen ei

ole mielipiteen asia, vaan tieteen, yhteiskunnan tieteellisen ohjaamisen asia.

Engels kirjoittaa: "paljastettujen epäkohtien poistamiskeinojen täytyy myöskin — enemmän tai vähemmän kehittyneinä — olla olemassa itse muuttuneissa tuotantosuhteissa. Nuo keinot eivät suinkaan ole jotain aivoissa keksittävää, vaan ovat aivojen avulla löydettyjä puheenaolevista tuotannon aineellisista tosiasioista" (Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi, s. 70). Ja kuten Lenin korostaa: "Nykyään — Pääoman ilmestymisestä lähtien — materialistinen historiankäsitys ei ole enää hypoteesi, vaan tieteellisesti todistettu toteama. Ja niin kauan kuin meillä ei yritetä toisella tavalla selittää tieteellisesti jonkin yhteiskuntamuodostuman toimintaa ja kehitystä — nimenomaan yhteiskuntamuodostuman eikä jonkin maan tai kansan tahi vaikkapa luokan elintapaa jne — toisella tapaa, joka kykenisi aivan yhtä hyvin panemaan järjestykseen 'vastaavat tosiasiat', niin kuin materialismi on sen kyennyt tekemään, ja joka kykenisi yhtä hyvin kuin tämä antamaan elävän kuvan määrätystä muodostumasta selittämällä sitä tieteellisen tarkasti, niin kauan materialistinen historiankäsitys tulee olemaan yhteiskuntatieteen synonyymi." (Valitut teokset I Moskova 1967, s. 67.)

Marxilaisuuden hegemonian välttämättömyys sosialismia rakennettaessa perustuu siten siihen, ettei mikään muu ideologia kykene löytämään sosialismin rakentamisen lainmukaisuuksia ja hyödyntämään niitä. Näin siksi, että mikään muu ideologia ei sisällä tieteellistä yhteiskuntateoriaa. Kysymys on siis tiettyssä mielessä samasta asiasta kuin lähetettäessä avaruusrakettia kuuhun. Se voi tapahtua vain modernin luonnontieteen perusteella eikä esimerkiksi Aristoteellisten näkemysten perusteella. Jos olemme todella tie-

teellisen sosialismin kannalla kysymys on asetettava näin, vaikka se herättäkin nykyisessä yhteiskunnassa poliittisia intimoja, jotka johtuvat siitä, että tieteellinen sosialismi on tiukasti luokkakantainen tiede.

Teeseissä aivan selvästi sotketaan kaksi asiaa. Onko marxismi-leninismillä oltava hegemonia sosialismissa, jotta sosialismin rakennustyö voisi onnistua ja voiko sosialismissa esiintyä muita ideologioita. Jos osaamme erottaa nämä asiat toisistaan, voimme vastata myönteisesti molempiin kysymyksiin. Jälkimmäisen osalta jo siksi, ettemme tietenkään voi kuvitella ihmisten ennakkoluulojen häviävän kuin taikauskusta vallankumouksen aikana. Ja millään pakotuskoneistolla ei tietysti myöskään hävitetä mielipiteitä, sillä voidaan rajoittaa vain sosialismin vastaisten voimien toimintaa. Kuitenkin on niin, että maailman vallankumousprosessin ja sosialismin rakennustyön etenemisen myötä materialistinen historiankäsitys tulee muodostumaan yhtä vallitsevaksi maailmankatsomukseksi kuin nykyinen aurinkokeskinen luonnokuva. Se tietysti on sidoksissa siihen, että materialistiseen historiankäsitykseen liittyvät poliittiset intohimot katoavat antagonististen luokkien hävitessä maapallolta.

Pluralismi pulpahtelee esiin luonnoksessa muuallakin. Sitä heijastaa, että luonnos näkee SKP:n ja muut SKDL:n sosialismiin pyrkivät voimat ikäänkuin "samanarvoisina" tieteellisen sosialismin kannalta. Luonnos esimerkiksi viittaa SKP:n ja SKDL:n ohjelmiin sosialismiin siirtymistä koskeissa kysymyksissä täysin yhdenvertaisesti, vaikka ohjelmat poikkeavat huomattavasti toisistaan ja vaikka vain toinen niistä edustaa tieteellistä sosialismia. Samainen näkökanta saattaa myös osaltaan olla taustalla niissä näkemyksissä, joissa luonnos tun-

tuu vaativan sivistyneistölle ja opiskelijoille erityisasemaa vallankumouksellisen teorian kehittämisessä. Ellei tieteellistä sosialismia kyetä selvästi määrittelemään aivan ilman muuta lähestytään näkemystä, jonka mukaan eri poliittisten voimien välinen ero perustuu mielipiteiden eroavuuksiin eikä toista mielipidettä voida perustella paremmin kuin toistakaan. Tämä tietenkin hämärtää ideologisen taistelun ja luokkataistelun olemusta yleensäkin ja johtaa myös työväenluokan maailmankatsomuksen ja porvarillisen ideologian välisen rajan hämärtymiseen.

Oikeaan suuntaan teesiluonnos osuu kylläkin yhdessä kohdassa. Vaatiessaan, että "marxilaisuudelle on turvattava tasavertainen asema muiden maiden maailmankatsomusten joukossa". Jos tulkitsemme "maiden"-sanana painovirheeksi, voimme todeta, että pääsuunta on oikea. Meidän on korkeakouluissa, oppilaitoksissa ja koko koulutusjärjestelmässä ja muuallakin yhteiskunnassa vaadittava marxilaiselle tieteelliselle traditiolle tasavertaista esiintymisen oikeutta muiden traditioiden rinnalla. Mutta tämä vaatimus ei kumpuakaan pluralismin perustalta. Se ei pidä sisällä sitä aatteellista kompromissia, että kommunistit lakkaisivat pitämästä omaa maailmankatsomustaan ja filosofiaansa ja siitä kumpuavaa traditiota ainoana loppuun saakka nykyisen tieteen tasolla olevana. Tuo vaatimus sisältää kyllä poliittisen kompromissin, ja sen tarkoituksena on parantaa edellytyksiä työväenluokan aatteelliselle työlle ja aatteelliselle vaikutukselle.

Mutta lause sisältää myös epätasavertaisuuden. Me emme vaadi marxilaisuudelle tasavertaisuutta muiden maailmankatsomusten kanssa, me emme samalla siis vaadi kaikkien uskonnollisten ym. maailmankatsomusten asemien turvaamista, vaan marxilaisen tieteellisen ideologian hyväksymistä mukaan annettavaan opetukseen ja tiedonvälitykseen.

Sivistyneistö ja työväenluokka

Luonnoksessa korostetaan aivan oikein työväenluokan ja opiskelijoiden liiton merkitystä, onhan yksi kappaleista ot-sikoitu "Suomen opiskelijaliikkeen paikka on työväenluokan rintama". Kommunististen ja työväenluokan kansainvälinen neuvottelukokous Moskovassa 1969 tote-sikin, että "vain kiinteä yhteys työväenliikkeen ja sen kommunististen etujoukon kanssa voi avata nuorisolle todella val-lankumouksellisen näköalan". Luonnok-sen mukaan taas "vain liitto työväenliik-keen kanssa voi avata opiskelijoille nä-köalan heidän etujensa mukaisten yhteis-kunnallisten uudistusten toteuttamiselle". Voidaan tietysti kysyä, jättääkö työväenliikkeen korostaminen ilman sen sito-mista kommunistisen etujou-
kon tunnustamiseen tien avoimeksi re-formismille. Esiintyyhän sosialidemokraat-tien piirissä asennetta, jonka mukaan työ-väenliike samaistettaisiin ennen kaikkea ammattiyhdistysliikkeen johtotasoon, jol-loin myös "yhteys työväenliikkeeseen" voisi toteutua vain SDP:n oikeiston eh-doilla.

Vakavampia ongelmia sisältyy kuiten-kin työväenluokan ja sivistyneistön luok-kaliiton ongelmien käsittelyyn. Luonnok-sessa todetaan, kuinka "opiskelijanuoriso ja lukeneisto (voi) antaa oman merkit-tävän panoksensa työväenliikkeelle omilla erityisvalmiuksillaan tuottamalla tärkeää poliittista tietoa sekä har-joittamalla teorian luovaa kehittämistä työväenliik-keen johdolla" (korostus M.H.). Tässä on sekoitettu kaksi asiaa: sivisty-neistö työväenluokan rinnalla ja työ-väenluokan oma sivistyneistö.

Sivistyneistö on työväenluokalle mer-kittävä ensiksikin kasvavan laajuutensa, määrällisen tekijän vuoksi. Toiseksi kou-lutuksensa vuoksi sivistyneistö voi todel-lakin monin tavoin auttaa, helpottaa ja

laajentaa uusille alueille työväenluokan käymää taistelua. Esimerkkejä tästä antaa lääkärien, työsuojeluinsinöörien, sairaanhoitajien ja työläisten yhteisesiintymiset työterveyden ja työsuojelun alueella sekä opettajien ja lasten vanhempien yhteistoiminta työläisten lasten parempien koulutusmahdollisuuksien puolesta.

Sen sijaan mikäli teorian kehittämällä tarkoitetaan vallankumouksellisen teorian kehittämistä, se ei ole mikään opiskelijoiden ja sivistyneistön erityistehvä — ei vaikka todettaisiin sen tapahtuvan ”työväenliikkeen johdolla”. Ja miten voisi olla mahdollistakaan, että työväenluokkaa siirtäisi työväenluokan ideologian, työväenluokan tieteellisen maailmankatsomuksen kehittämisen jollekin muulle ryhmälle, vaikkapa lukeneistolle? Mikäli vallankumouksellisen teorian luova kehittäminen annetaan lukeneiston erityistehväksi, niin miten 1. työväenluokka voi johtaa tätä prosessia, 2. miten ylipäätään voi toteutua työväenluokan johtava osuus yhteiskunnallisessa taistelussa, kun työväenluokan aseenaan käyttämä teoria on lukeneiston kehittämä?

Kannattaa vielä muistaa, että kapitalismissa sivistyneistöllä on vielä lisäongelmana se, että kapitalististen maiden sivistyneistö saa koulutuksensa porvarillisissa yliopistoissa, joiden eräs tarkoitus on juuri kehittää ja uusintaa porvarillista ideologiaa. Teorian kehittämisen antaminen porvarillisen koulutuksen saaneelle sivistyneistölle voi siis merkitä vain työväenluokan ideologian asteettaista vaihtamista porvarilliseen ideologiaan. Marx ja Engels korostivatkin työväenliikkeeseen tulevan sivistyneistön ideologisen ’puhdistumisen’ merkitystä: ”Jos proletariaaseen liikkeeseen liittyy muiden luokkien edustajia, niin ennen kaikkea heiltä vaaditaan, etteivät he toisi mukanaan porvarillisten, pikkuporvaril-

listen ja muiden sen tapaisten ennakkoluulojen jätteitä, vaan omaksuisivat ehdottomasti proletariaanin maailmankatsomuksen”.

Ongelma ei ole aivan yksinkertainen — jokainenhan voi havaita lukeneistoon kuuluvien yksittäisten tovereiden osuuden marxilais-leniniläisen tutkimuksen kehittämisessä. Jokainenhan muistaa että Marx ja Engels olivat porvarillisesta sivistyneistöstä lähteneitä tiedemiehiä. Kysymys on vanhasta sosialismin ja työväenliikkeen yhdistämisestä. Työväenliike ei kehity vaistonvaraisesti ja omasta keskuudestaan tieteellisen sosialismin teoriaa. Tieteellinen sosialismi on tieteen kehityksen johdonmukainen tulos ja siten todella syntynyt kapitalismin kehitystä ja kapitalismin luokkataisteluja tutkineiden tiedemiesten keskuudessa.

Leninin esittämä ratkaisu on intelligentti-sosialistien ja eturivin työläisten yhdistäminen: ”Nyt, kun sosialidemokraattinen toiminta on jo saanut liikkeelle melko laajat piirit niin intelligenttisosialisteja kuin tietoisia työläisiäkin, on tuiki välttämättä lujitettava heidän välistä yhteyttään ohjelmalla ja annettava siten kaikille heille vankka perusta jatkuvaa, entistä laajempaa toimintaa varten” (teokset 4, s. 185). Sosialismin ja työväenliikkeen yhdistäminen tapahtuu Leninin mukaan uudentyttypisessä puolueessa. Tämä uudentyttypinen puolue on tietysti kommunistinen puolue, jolle siis tänä päivänä kuuluu myös tehtävä ”teorian luovasta kehittämisestä”. Näin toteutuu myös teesien kirjoittajan mielessä ilmeisesti pyörinyt ajatus: työväenluokan puolueessa voi intellektuellitoverin teoreettinen työskentely tapahtua todella ”työväenliikkeen johdolla”.

Me siis kutsumme opiskelijoita ja lukeneistoa työtätekevien etuja palvelemaan asiantuntijia työhön. Mutta jos emme halua ruokkia sivistyneistön mes-

siasteoriaa — käsitystä työtätekeville ja koko kansakunnalle tietä tulevaisuuteen näyttävästä sivistyneistöstä — silloin emme puhu sivistyneistöstä valankumouksellista teoriaa luovana ja suuntaa näyttävänä väestökerroksena.

Matti Hyvärinen
Pertti Rovamo

Kirjoja

Suomalaisen yleisradio-toiminnan historian erittelyä

Radioamatööreistä tajuntateollisuuteen — puoli vuosisataa suomalaista yleisradiotoimintaa, toimittanut Pirkko Tulppo, muut kirjoittajat Raimo Arhela, Pertti Hemanus, Kaarle Nordenstreng ja Päiviö Tommila, WSOY 1976, 390 sivua.

Ennenkuin käyn käsiksi kirjan ansioihin ja mahdollisiin puutteisiin, haluan täsmentää näkemykseni siitä, mikä merkitys yleisradiotoiminnan historian erittelyllä on.

Yleisradiotoiminnan historia tutkimuskohteena

Tarve yleisradiotoiminnan historian selvittämiseen syntyy ennen muuta siitä, että yleisradiotoiminta ei ole vain, tai edes ensisijaisesti, luokkataistelun kulun heijastaja. Yleisradiotoiminnalla on välitön vaikutus työtätekevien tietoisuuden kehitykseen (suuntaan tai toiseen) ja sen kautta koko luokkataisteluun. Yleisradiotoiminnan sisältö on eräs luokkataistelun kulkua selittävä tekijä ja siten yleisen historian kirjoituksen aineosa. Tämän perusteella sen historian tutkimuksessa pää tavoitteena tulee pitää ohjelmatoiminnan kunkin vaiheen joukkoihin omaaman ideologisen ja sivistyksellisen vaikutuksen suunnan ja laajuuden erittelyä.

Tehtävän suorittamisessa on luonnollisesti avuksi itse ohjelmiston erilaisten aineosien erittely. Radio- ja televisio-ohjelmien kokonaisvaikutus työtätekevien taisteluun muodostuu monimutkaisella tavalla tuhansien ohjelmaminuuttien ja -tuntien ristiriitaisista aineksista.

Erittelijän tehtävänä on yleistää näistä moninaisista ja ristiriitaisista aineksista tärkeimmät tendenssit. Eräänä vaikeutena tutkijalle on, että menneitten vuosikymmenten ohjelmistojia ei ole tallennettu autenttisesti eikä kirjallisena kuin väheiseltä osin.

Ohjelmistojen arvioinnissa jää tutkijan käytettäväksi tallenteiden ohella lähinnä kaksi lähdettä:

- eri henkilöiden ja lehtien lausunnot ja arviot ohjelmistosta sekä
- ohjelmaluettelot ja -esittelyt.

Ensimmäisen lähteen käyttökelpoisuutta rajoittaa se, että eri henkilöiden ja lehtien lausunnot ja arviot ovat enemmän tai vähemmän poliittisen taktiikan tarpeiden sekä enemmän tai vähemmän harhautneiden ideologisten ja kulttuurinäkemyksien vääristämiä. Esimerkiksi 1960-luvun jälkipuoliskon Uudesta Suomesta saa kuvan siitä, mihin yksittäisiin edistyksellisiin ohjelmiin viitaten suurpääoma väitti koko Yleisradion perussuuntauksen olevan "punaisen", mutta minkälaisista ohjelmisto kokonaisuudessaan oli — siitä ei Uuden Suomen sangen runsaasti Yleisradiota käsittelevästä aineistosta voida saada edes alustavaa kuvaa.

Yleisradiotoiminnan historian tutkimuksessa toisena tavoitteena tulee olla sen paljastaminen, mikä osuus ohjelmistokokonaisuuden muotoutumisessa on ollut eri puoluepoliittisilla ja muilla painostusryhmillä. Minkälaisia ohjelmapoliittisia pyrkimyksiä eri voimilla on ollut.

Kysymyksen selvittäminen edesauttaa eri poliittisten suuntien ym. koko yhteiskunnallisessa taistelussa omaaman roolin täsmentämisessä.

Kolmantena syynä yleisradiotoiminnan ja siitä käydyn taistelun historian erittelyyn voidaan pitää sitä, että erittely voi antaa tarpeellisia opetuksia demokraattisen liikkeen tämän päivän taistelulle yleisradiotoiminnan demokratisoimiseksi.

Yleisradiotoiminnan historian tutkimi-

sella ja kirjoittamisella joidenkin muiden tavoitteiden pohjalta on mielestäni yhtä paljon merkitystä kuin millä tahansa itseisarvoisella historian penkomisella.

Mikä on ollut radion vaikutus työtaitekeviin vv. 1926—44?

Esittelyvuorossa olevassa kirjassa ei suoranaisesti etsitä ja pyritä antamaan vastausta otsikon kysymykseen. Ehkä Kaarle Nordenstreng tarkoittaa juuri tätä, kun hän saatesanoissaan kirjan alussa kirjoittaa: "Käsillä olevassa teoksessa ei yleisradiotoimintaa 'sijoiteta' suomalaiseen yhteiskuntaan siten kuin tämä tulisi tieteellisesti täysipainoisessa historiankirjoituksessa ja tiedostusopissa tehdä" (s. 10).

Kuitenkin ohjelmatoiminnan monen vaiheen kuvauksessa tarjotaan runsaasti aineksia perustavaa laatua olevien päätelmien tekemiselle.

Vuosien 1926—44 jaksolta yleinen käsitys ohjelmatoiminnan oikeistolaisuudesta, antikommunistisuudesta, neuvostovastaisuudesta ja osuudesta sodan valmisteluun vahvistetaan kirjan alkujaksossa.

Eräs huomautus kuitenkin on tarpeen: kirjoittaja on paikoitellen nielaissut varauksetta Yleisradion joidenkin elinten pöytäkirjoihin sisältyviä lausuntoja. Lausunnot ovat kuitenkin enemmän toisaalta äärioikeiston, toisaalta SDP:n johdon edustajien poliittisen taktiikan sävyttämää propagandaa kuin edes objektiivisiksi tarkoitettuja yrityksiä analysoida ohjelmien sisältöä. Nyt kirjan lukijalle paikoitellen piiritty 1930-luvun ohjelmapoliittisesta taistelusta kuva, jossa vastakkain ovat "fasismia vastaan" taistelevat "marxilaiset sosialidemokraatit" (SDP:n johdon edustajat) sekä porvarilliset voimat, jotka taistelivat radion liiallista "marxilaisuutta" vastaan. Onko näin?

On helpompi ajatella tällaista luonnehdintaa jonkin kokouksen kielenkäy-

töksi kuin yleisradiotoiminnan 30-luvun todelliseksi tilanteeksi.

SDP:n johdon rooli osoitetaan täsmällisemmin sota-aikaa käsittelevässä jaksossa. Mm. joulukuun puolivälistä 1939 lähetettiin ohjelmasarjaa "Työväenliikkeen miehet puhuvat", jossa SDP:n ja SAK:n johtohenkilöiden puheiden otsikkoja olivat "Tämä kansa ei koskaan alistu ruoskaa suutelemaan", "Yhdestä asiasta olemme kaikki yksimielisiä", "Työläiset ovat yksimielisesti mukana taistelussa", "Jokainen vartiopaikallaan" ja "Jokainen työläisnainen on valmis puolustamaan meidän vapauttamme" (s. 148). Ruoskala ei tuolloin tarkoitettu kapitalistien ruoskaa, yksimielisyydellä ei suurpääoman vastaista taistelua.

— Näemme, että sota-ajan väitettyä "yksimielisyyttä" esiintyi — jos ei muualla niin ainakin — julkisessa propagandassa. "Yksimielisyyden" todisteena "työväenliikkeen miehet" puhumassa "yksimielisyydestä" ja "jokaisesta".

Olisi omituista, ellei tämä vv. 1926—44 vallinnut täysin yksipuolinen radio-propaganda olisi vaikuttanut osaan työtätekevää väestöä ja olisi siten taustavoimineen ja -tekijöineen osaltaan syypää kansamme onnettomuuksiin.

Radiopropagandan suurta ulottuvuutta työtätekevien keskuudessa jo toiminnan alkuvuosikymmeninä todistaa mm. seuraava tilasto, joka kertoo voimassa olleiden radiolupien määrästä:

vuosi	kpl
1929	97 742
1934	129 123
1939	332 943
1944	496 732

Wuolijoki ja Repo — edistyksellisten ohjelma-ainesten kaksi läpimurtoa

Kirjassa esitetään mielenkiintoisia lu-

kuja eri poliittisten suuntien esiintymismääristä radiossa ennen sotia ja niiden jälkeen, jolloin Hella Wuolijoki oli vastikään tullut pääjohtajaksi. Luvut ovat peräisin SKP:hen lukeutuneen ministeri Yrjö Murron vastauksesta eräiden porvarillisten ja sosialidemokraattisten kansanedustajien eduskuntakysymykseen, jossa väitettiin Yleisradion noudattaneen ennen sotaa tasapuolisuutta ja "politiikasta vapaata kulttuuritoimintaa".

Murron mukaan vuonna 1939 Yleisradion puheohjelmissa esiintyivät eri puolueiden edustajat seuraavasti: sosialidemokraatit 665 minuuttia, IKL 290 minuuttia ja muut porvarilliset suuntaukset 6 995 minuuttia.

Ajalla 1. 6.—31. 10. 1945 olivat eri puolueet esiintyneet seuraavasti: 32 sosialidemokraattia, 35 SKDL:n edustajaa ja 230 porvarillisiin puolueisiin lukeutunutta henkilöä (s. 212). Yksin nämä muuttamat luvut osoittavat sekä sodan edellisen täydellisen yksipuolisuuden että sodan jälkeisen muutoksen rajoitetun luonteen.

Hemanus vakuuttaa omassa kirjoitusjaksossaan (vv. 1965—76), että toimittajakunta oli kylmän sodan jäljiltä ennen vuotta 1965 "lähes täydellisen porvarillista" (s. 297).

Edistyksellisten eli suurpääoman propagandassaan "punaisiksi" leimaamien ohjelmien osuus ei muodostunut myöskään Revon kaudella ratkaisevan suureksi. Suurena niiden osuus esiintyi vain suurpääoman propagandan maalaamisissa porvariston painajaisunissa.

Hemanuksella on tätä koskeva ajatus, jolla on koko "Reporadion" aikaisen taistelun ymmärtämisen kannalta olennainen merkitys.

Hemanus kirjoittaa: "Mutta niin ohjelmaneuvostot valvontaeliminä kuin lehdet julkisen keskustelun foorumeina tahtuivat nimenomaan yksittäisiin ohjelmiin, jotka näin saivat suhteettoman pai-

non ja tämä johti helposti täysin väärin käsitysten syntymiseen ohjelmiston kokonaisuudesta" (ss. 295—6).

Missään vaiheessa radio ja televisio eivät ole ideologisen vaikutuksen pääsuunnalta olleet työtätekevien asialla. Hemanus toteaa yksikantaan: "Seitsenkymmenluvun Yleisradio on vakiintunut hallitsevaa ajattelutapaa palvelevaksi joukkotiedotusinstituutioksi" (302). "Yleisradiosta on 70-luvulla päivänpoliittisissa kysymyksissä alettu kehittää hallituksen radio" (ss. 303—4). Toisin on tietenkin laita lukuisten yksittäisten ohjelmien kanssa, jotka eivät toistaiseksi kuulu eivätkä alistu tähän valtiomonopolistiseen pakkokomentoon.

"Yhtiön budjettipoliittikka, henkilöstöpolitiikka ja välitön ohjelmanpoliittinen päätöksenteko on pantu toimimaan siten, että yhtiöstä on määrätietoisesti tehty hallitsevaa ajattelutapaa palveleva joukkotiedotusinstituutio" (s. 303), jatkaa Hemanus tulkintaansa, jossa ei hallitsevia kumarretta.

Revon kauden edistyskellisten ohjelmien ja pyrkimysten kohtalosta oikeistohyökkäyksen maalitauluna Hemanus ironisoi: "Jos Reporadion aikaiset poikkeamat ymmärretään rikkomuksiksi, jotka ovat vaatineet rangaistusta, voidaan sanoa rangaistuksen olleen epäsuhteessa rikkomuksiin" (s. 303).

Valitettavasti kirjoittajat eivät kohdista huomiotaan siihen tosiasiaan, että oikeistohyökkäyksen määrätystä etenemisestä huolimatta suurpääoma ei ole kyennyt sulkemaan esilletuloväyliä kaikelta edistyskelliseltä ohjelma-ainekselta. Yleispoliittisessa taistelussa näiden aineiden tukemisella on suuri merkitys.

Nimeäisin lähinnä kolme ilmiötä: 1. Neuvostoliittoa ja muita sosialistisia maita sekä Suomen YYA-sopimukseen perustuvia suhteita Neuvostoliittoon käsitellään ohjelmissa pääsääntöisesti työtätekeviä hyödyttävällä tavalla ja vastoin taan-

tumuksen toiveita. 2. Kulttuurin alueella lähetetään edistyskellisiä ohjelmia (elokuvia, esitelmiä, haastatteluja ym.), vaikka ne eivät olekaan valta-asemassa kulttuuriohjelmistossa. 3. Esiintyvien poliittisten voimien joukossa ovat myös kommunistit ja muut demokraatit, vaikka ovatkin selvästi syrjityssä asemassa. Useissa kapitalistisissa maissa on demokraattisen liikkeen esillepääsy ohjelmistossa lähes tyystin estetty.

Mm. nämä kolme ilmiötä — jo yksin ne — tekevät radio- ja televisiotoinnan vaikutuksen ristiriitaiseksi. Pääsuunta nykyisessä tilanteessa on vanha — se palvelee suurpääomaa tukiessaan tulopoliittikkaa, Suomen länsisidonnaisuutta ja massakulttuurin köyhien tuotteiden kansansuosiota sekä mainostaessaan valtavalta voimalla reformistisia ja oikeistolaisia poliittikkoja ja muita yhteiskunnallisia toimihenkilöitä.

Eri poliittisten voimien rooli yleisradiotoiminnassa

Pirkko Tulpon toimittama teos tarjoaa runsaasti aineistoa johtopäätösten tekemiseksi eri poliittisten voimien pyrkimyksistä yleisradiotoiminnassa. Aineisto on kuitenkin hajallaan. Kokoava ja yleistävä työ odottaa vielä tekijäänsä.

Eräs seikka on silmiinpistävä. Jokaisessa vaiheessa suurpääoma ja sitä välittömästi edustavat poliittiset voimat ovat asettaneet kokonaan kyseenalaiseksi minikälaisen ja missä määrässä tahansa edistyskellisten ohjelmien lähettämisen.

Suurpääoman poliittiset edustajat voivat joukkojen edessä puhua "moniarvoisuudesta" tai "tasapuolisuudesta" kuten esimerkiksi edellä mainitussa eduskuntakysymyksessä. Mutta ohjelmanpoliittisessa käytännössä niillä ei ole sijaa, koska nehan merkitsisivät yleisradiotoiminnan taannuttavan ideologisen vaikutuksen neutraloitumista tai vähintään heikkene-

mistä. Suurpääoma laskee, että tähän ei sillä ole varaa. Valtiomonopolistisen heruusmekanismin kokonaisuudessa radion ja television ideologisesti taannuttavalla pääsuunnalla on tärkeä sija.

Eri poliittisten voimien ohjelmapoliittisen linjan kartoittamisessa tekijöille on sattunut harmillinen kömmähdyksensä, että kommunistien osuus on jäänyt liki kokonaan syrjään. Kuitenkin esimerkiksi Neuvostoliittoa ja Suomen Neuvostoliiton suhteita käsittelevien ohjelmien edistysellisyys on suurelta osin seurausta siitä taistelusta, jota kansamme SKP:n johdolla on ulkopoliittikan alalla käynyt. Tutkimusta jatkettaessa on varmasti mahdollisuus valaista pääpiirteissään myös SKP:n linjaa ja roolia yleisradiotoiminnan kehityksessä.

Paksuun kirjaan, jossa käydään läpi lukuisia tosiasioiden ja arvostelmien joukko, mahtuu muitakin keskustelua herättäviä kohtia. Käsiteltäköön niitä toisissa yhteyksissä.

Juhani Arto

Ekologismin pauhua

Pertti Seiskari, Ihmisen ekologia — luonnonvaramme ja niiden käyttö, Weilin+Göös Helsinki 1976, s. 188.

Ympäristönsuojeluongelmien kärjistymisen 1960-luvun jälkipuoliskolta lähtien on toiminut virikkeenä uuden kirjallisen perinteen syntymiselle; markkinoille ovat ilmaantuneet ”ympäristökirjat”. Eräs uusja kotimaisia tuotoksia on viime vuonna ilmestynyt Pertti Seiskarin kirja ”Ihmisen ekologia”. Kirja itssessään on ilmeisen huiatasten kirjoitettu ja melko mitätön. Sen sisältämät ajatuskulut ovat kuitenkin osoitus laajemmasta ilmiöstä ja ansaitsevat siksi tarkastelun.

Kirjan nimi, ”Ihminen ekologia”, viittaa uudenlaiseen ihmistieteen ja luonnontieteen yhdistämiseen ja nostaa kysymyksen, miltä perustalta tämä on suoritettu. Kirjoittaja itse toteaa esipuheessa: ”Tarkoitus on esittää ekologin kannalta keskeiset ihmisen toiminnan ympäristölle aiheuttamat ongelmat ja ne suunnat, joihin yhteisöjen kehitystä olisi — ehkäpä hitaasti — pyrittävä suuntaamaan.”

Mihin tieteelliseen perinteeseen ja aikaisempaan tutkimukseen Seiskari nojaa kirjassaan? — Tähän tarjoaa vastauksen teoksen kirjallisuusluettelo. Siinä on yhteensä 53 nimikettä. Niistä yksi on yleistä ekologiaa käsittelevä teos, kahdeksan on väljästi tulkiten luonnontieteellis-ekologisia yksittäistutkimuksia ja kaksi nimikettä edustaa yhteiskuntatiedettä. Loput mainitut lähdeuokset ovat muuta, ne edustavat samaa ”ympäristökirjallisuutta” kuin Seiskarin kirjakin. Kyseessä on oma ekologista terminologiaa käyttävä ympäristöongelmia käsittelevä kirjallisuuden lajinsa, joka on perinteenä itse-riittoinen ja jolta puuttuvat yhteydet ni-

hin tieteenaloihin, jotka se väittää yhdistävänsä.

Ekologisen kirjallisuuden puuttuminen lähdeluettelosta on ihmeellistä siksi, että ekologia on tieteenä erittäin voimakkaassa kehitysvaiheessa. On perin vähän sellaisia ekologisia itsestäänselvyyksiä, joita ei tarvitsisi lähdeviittein perustella silloin, jos tarkoituksena on vakavasti etsiä tieteellistä tarkastelutapaa ekologian soveltamiselle johonkin muuhun tieteenalaan.

Ekologia on lähinnä esillä kirjan ensimmäisillä neljälläkymmenellä sivulla. Niiden sisällöstä päätellen kirjallisuusviitteiden puuttuminen on seurausta siitä, että kirjoittaja ei tunne uutta ekologista tutkimusta. Monet kirjan myöhempien ajatuskulkujen kannalta olennaisetkin väitteet ovat itse asiassa ristiriidassa ekologisen tietämyksen kanssa. Olennaisia puutteellisuuksia on mm. seuraavien jaksojen yhteydessä:

— Kirjoittaja väittää (s. 26—27), että eri lajien ekologiset lokerot ovat niin tiukasti määrättyjä, että "ristiriitoja eri lajien välillä syntyy ekologisista lokeroista hyvin harvoin". Tämä ei ole lainkaan yhtäpitävää sen kanssa, mitä tiedetään lajien välisen kilpailun yleisyydestä ja merkityksestä ekosysteemien lajikoostumukselle.

— Kirjoittaja samaistaa sumeilematta ekosysteemien vähäisen lajimäärän ja suurten kannanvaihtelut toisiinsa (s. 29). Tämän voi tehdä vain henkilö, joka ei tunne ekosysteemin monimutkaisuuden ja stabiilisuuden keskinäissuhdetta koskevia systeemiteoreettisia tutkimuksia.

— Kirjoittaja esittää "akilliset ja täysin sattumanvaraiset" perintötekijöiden muutokset ainoana mekanismina, jonka välityksellä eliöt sopeutuvat muuttuvaan ympäristöön (s. 33). Tutustuminen tutkimuksiin, joissa on selvitetty perinnöllisen muuntelun esiintymistä eliöpopulaatioissa ja merkitystä populaatioiden me-

nestymiselle, toisi tähän mekanistiseen samaistukseen melkoisesti vivahteita.

— Kirjoittaja esittää biologisen evoluution kulusta merkillisen "umpikuja"-ajatuksen (s. 48): "Periytyvällä informaatiolahan voidaan vain sopeutua mitä eriskummallisimpiin olosuhteisiin. Tämän vuoksi eliömaailma oli ihmisen ilmestyessä jakautunut lukemattomiksi lajeiksi. Näiden kohtalona olisi kuitenkin geneettisen ohjauksen vallitessa ollut erikoistua yhä pitemmälle ja pitemmälle. Tämä olisi ja on merkinnyt eloyhteisön yhä suurempaa kriisiherkkyyttä." Elollisen evoluution yleinen trendi on toki kulkenut kohti suurempaa lajirunsautta ja monimuotoisuutta. Mutta tämän tulkitseminen "kohtalona", joka johtaa kohti suurempaa kriisiherkkyyttä, sivuuttaa evoluution mekanismin: perimän ja ympäristön vuorovaikutuksen, jota luonnon valinta välittää. Sitä paitsi väitetty "kriisiherkkyys" on ristiriidassa ekosysteemin kannanvaihteluja koskevien ajatusten kanssa, joita Seiskari esittää kirjassa muuttamaa sivua aikaisemmin.

Kirjan ekologista jaksoa kokoava, tavan takaa toistuva väite on, että ekosysteemin toiminnan määrää yksinomaisesti siihen kuuluvien lajien perintöaines. Tämä vastaa tekijän yleistä käsitystä "systeemistä": Systeemin olennainen tunnusmerkki on "ohjaus", joka "ainoastaan tekee systeemistä todellisen systeemin" (s. 167). Eliölajien perimän DNA-rakennetta nimitetään ekosysteemin "ohjaussysteemiksi", josta voidaan suoraan lukea ekosysteemin rakenne.

Tämä käsitys on virheellinen sekä systeemistä yleensä että ekosysteemistä erityisesti. On mekanistinen yksinkertaistus erottaa systeemistä erillinen "ohjaussysteemi" ja selittää sen nojalla kokonaisuuden toiminta. Käsite systeemi tarkoittaa nimenomaisesti sitä, että erillistä "ohjausta" ei ole vaan kyse on alkioidensa vuorovaikutussuhteiden perusteella itse-

ohjautuvasta kokonaisuudesta. Tällainen on myös ekosysteemi: Ekosysteemin eri osien, kasvi- ja eläinlajien sekä elottoman ympäristön vuorovaikutussuhteet määräävät sen rakenteen ja toiminnan. Ekosysteemin kokonaisuus vaikuttaa vallinnan välityksellä siinä olevien lajien populaatioiden perintöainekseen. Koko ekosysteemin rakenteen johtaminen lajien DNA-koostumuksesta on ehdottomasti virheellistä.

Seiskarin kirjan ekologiaa koskeva jakso on ilmeisesti kirjoitettu kehystämään väittämiä, jotka ovat tarpeellisia kirjan myöhempien osien kannalta. Ekologista tietoa siihen ei sisälly, joukko väärinkäsityksiä kylläkin. Kuvaavaa on, että kolmessa kohdassa on ekologisten tapahtumien täsmällinen (ja tieteellisesti vaikea) selittäminen sivuutettu viittaamalla "luonnonjärjestykseen".

Kirjan loppulukujen volyymistä valtaosa koostuu siitä, että kirjoittajan ekologisia ennakkoluuloja sijoitetaan erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden selityksiksi. Kirjan näitä jaksoja voi syystä nimittää "ekologismiksi" — siis ekologian (tai jonkin, mitä kuvitellaan ekologiaksi) mekaaniseksi soveltamiseksi yhteiskunnallisiin prosesseihin. Tuloksena on mielettömyyksiä, joita on vaikea uskoa vakavassa mielessä kirjoitetuiksi. Valaisevina esimerkkeinä poimittakoon seuraavat:

Kirjoittaja esittää väitteen, että historian kuluessa kokonaiset kulttuurit ovat kilpailleet keskenään "ekologisuutensa" perusteella (s. 78): "... usein väitetään, että esimerkiksi metsäeläyhteisön varassa elävät kulttuurit ovat väistyviä ja edellyttävät harvaa asutusta".

— Kirjoittaja selittää kapitalistiselle yhteiskunnalle ominaiset lamakaudet eläinkantojen vaihtelulla (s. 45): "Elo-yhteisössä niin tyypillisiä kantojen vaihtelua edustaa teollisessa yhteisössä nousu- ja laskukausien joukko."

— Kirjoittaja esittää biologisen evo-

luution esikuvana tuotantovoimien kehitykselle (s. 48): "Auton ja automerkkien kehitys on aivan kuin kaava vaikapa petoeläinten lahkoon kehittämistä." Tämän perusteella löytyy vahvistus sille, että teknologia tuottaa itsestään tuhoisia seurauksia (s. 164) — koska "mutaatioiden testausjärjestelmää vastaavaa ilmiötä ei teknoyhteisössä ole juuri lainkaan". Kirjoittaja esittää mm. aseituksen mutaatiota vastaavana ilmiönä (s. 161): "Asevarustelun itsestään mahdollisuutta voitaneen pitää eräänlaisena teknosysteemin tiedon sairaalloisena muutoksena, joka vastaa esimerkiksi ekosysteemin sattumanvaraisia periytyvän aineksen muutoksia."

— Kirjoittaja antaa koko ihmiskunnan historialle käden käänteessä "ekologisen" tulkinnan (s. 63): "Viime aikojen ekologisen tiedon lisääntyminen on osoittanut, että kulttuuri on tosin hyvinä aikoina laajentunut, mutta sen sijaan murroksia ja uusien kulttuurien syntyä ja kehitystä on voinut tapahtua vain ahdinkokausina."

Yksityiskohtainen Seiskarin kirjan lukeminen osoittaa siis, että sen perustana olevissa ekologisissa ja yhteiskunnallisissa näkemyksissä ei ole päätä eikä häntää. Kirja on yhtenäiseksi esitykseksi puettu sirpaleisilla tosiasioilla tuettu ekologistisen maailmankuvan yhteenvedo. Tämän "ajattelun" lähtökohdaksi asetetaan Malthus, jota esitellessään kirjoittaja toteaa (s. 153): "Nykyinen luonnonvaroihin perustuva ajattelutapa otaksuu kehityksen pysähtyvän niukkenevien raaka-aine- ja energialähteiden takia. Tämä usein uusmalthusilaiseksi opiksi nimitetty ajattelutapa on erityisen tyypillinen ekologeille ja biologeille. Usmalthusilaiset näkevät ongelman ensimmäisenä ratkaisuna teollisen yhteisön kulutuksen ja tuhlauksen vähentämisen."

Koko kirjan perusteluksi asetetaan näin dogmiksi kohotettu kasvun rajat —

ideologia. Kirja on kirjoitettu ikään kuin koko ekologinen tietämys ja ihmiskunnan historia tukisivat tätä väittämää. Tosiasissa dogmi on ollut lähtökohtana ja kirja on sovitettu siihen. On itse asiassa yllättävää, että tätä ei ole kyetty tekemään ilman näin räikeää väkivaltaa luonnon ja yhteiskunnan tosiasioille.

Millainen on sitten Seiskarin ohjelma?

Ohjelmaa käsittelee seitsemän sivun mittainen viimeinen luku "uudet tavoitteet". Sen alussa esitetään "eräitä keskeisiä ekologisia näkemyksiä, jotka rajoittavat teollista toimintaa", eli koetaan laskea yhteen ekologisia ennakkoluuloja ja yhteiskunnallisten ennakkoluulojen kanssa. Vaihtoehdoksi "nykyiselle teolliselle yhteisölle" esitetään "ekologisesti kestävää pehmeää tekniikkaa". Kirjoittaja mainitsee sen lähtökohtana kolme perusajatusta: ensiksi siirtymisen uudistuvien luonnonvarojen käyttöön (uusiutumattomien sijasta), toiseksi siirtyminen käyttämään luonnonvaroja niin paljon kuin tarvitaan (sen sijaan että niitä nyt muka käytetään "niin paljon kuin mahdollista"), sekä kolmanneksi ihmisyhteisön toiminnan sopeuttaminen luonnon rytmiin

Näistä perusajatuksista ei paljoa jää käteen. Ensimmäisen periaatteen kammo uusiutumattomien luonnonvarojen hyväksikäyttöä kohtaan on käsittämätön. Onhan uudistumattomien mineraalien käyttö toki välttämätöntä myös uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämiselle — maatalouden, metsätalouden, kalastuksen jne. kehitykselle. Olennaista on käytötapa, ei uudistuvien ja uusiutumattomien luonnonvarojen käytön asettaminen sinänsä vastakkain. Toinen perusajatus on tietenkin sellaisenaan kannatettava. Mutta ollakseen vakuuttava se vaatisi tuekseen jonkin analyysin siitä, miksi nimenomaan nykyisin luonnonvaroja käytetään "niin paljon kuin mahdollista" (tai siitä, pitääkö tämä väite yleensä

paikkansa). Kolmas ajatus luonnon rytmistä on lähinnä mystiikkaa — jostakin syystä se on saanut kirjoittajalta nimityksen "inhimillisemmän yhteisön tavoite".

Näille perusajatuksille rakentuva kirjoittajan "ekologinen toimintamalli" jää kokonaisuudessaan löysän sanailun tasolle. Tavoitteina esitetään mm. "omavaraisuutta" ja "asenteiden muutosta", ja onpa ajatus sopeutumisesta luonnon rytmiinkin kuvassa mukana: Kirjoittaja suosittelee, että "teollisuuden seisokit ja työttömyys voidaan ajoittaa luonnon rytmin mukaisesti"!

Seiskarin kirjasta jää kouraan ensinäkin epäilemättä aito huoli tuhoutuvan elinympäristön ja ihmiskunnan tulevaisuuden puolesta. (Vaikkakin dramatisoituna; on jotenkin kuvaavaa, että yksin tällä perusteella kirja on saanut lehdissä myönteisen vastaanoton — kaikkea, mikä pitää ympäristön tuhoutumista pahana, pidetään hyvänä.) Toiseksi täydellinen kyvyttömyys edes lähestyä ihmisen ja luonnon välisen vuorovaikutuksen tieteellistä selittämistä. Kolmanneksi irrationalistinen ja epämääräinen toimintaohje. Neljänneksi näennäisen neutraali asenne ympäristönsuojelun toteuttamista vastustavien yhteiskunnallisten voimien suhteen ja asettuminen irralleen konkreettista kamppailukysymyksistä. Tässä suhteessa erityisen räikeätä on se, että Seiskari ei edes mainitse tehtävänä taistelua sodan vaaraa ja kilpavarustelua vastaan, vaikka tämä on globaalisten ympäristöongelmien ratkaisemisen ja luonnonvarojen tuhlauksen lopettamisen ehdoton edellytys. Tämä "neutraali" asenne on vaikutukseltaan varmasti haitallinen. Kirjan tuloksena ei voi olla muu kuin apatia ja epätoivo kirjoittajan kehittelemien "ekologisten tosiasioiden" edessä. On toivottavaa, että kirjoittaja itse käytännön työssään määrittelee tehtävät ympäristönsuojelun puolesta konkreettisemmin.

Seiskarin kotimainen tuotos on osa laajempaa länsimaissa leviävää ajatussuuntaa, sen osoittavat mm. viime vuonna ilmestyneet kaksi alan käännöskirjaa, Robert L. Heilbronerin "Ihmiskunnan uhkapeli — teollisen kulttuurimme kehitysnäkymiä" ja E. F. Schumacherin "Pieni on kaunista — ihmisen talous ihmistä unohtamatta".

Molempia tekijöitä mainostetaan kirjojen kansilehdillä "taloustieteilijöinä" (Heilbronneria on lisäksi pidetty "filosofina"). Molempien tuotteet edustavat vähintään yhtä alkeellista yhteiskunnallista mystiikkaa kuin Seiskarin kirja. Lisäksi molemmat teokset ovat yleiseltä logiikaltaan keskenään hämmästyttävän samankaltaisia.

Molemmat kirjoittajat asettavat tehtävänsä kokonaisvaltaisesti, kyseessä ei väitetä olevan enempää eikä vähempää kuin koko teollistuneen kulttuurin kriisin analyysi. Heilbroner kirjoittaa (s. 8): "Aloitakaamme siis ihmiskunnan tulevaisuutta koskeva tutkimuksemme erittelemällä nykyistä levottomuuttamme", ja ryhtyy etsimään syitä "sille tympääntymiselle, joka on saanut meidät valtaansa". Schumacherin lähtökohtateesi on tutumpi, mutta yhtä maailmojasyleilevä (s. 10): "Nykyihminen ei koe itseään osaksi luontoa vaan ulkopuoliseksi voimaksi, joka on määrätty valloittamaan se ja hallitsemaan sitä."

Tarkastelunsa varrella molemmat kirjoittajat sanoutuvat irti tieteestä, väittävät sitä merkityksettömäksi tai asettavat sen jopa suoranaiseksi yhdeksi syyksi vallitseville ongelmille. Heilbroner kirjoittaa (s. 44): "...täytyy vielä nimetä yksi.. perustavanlaatuinen ainesosa.. haasteena, joka liittyy lähtemättömästi kaikkien tutkittavaksi erittelemiemme vaarojen olemukseen. Tarkoitan luonnontiedettä ja teknologiaa aikamme käyttövoimina." Schumacher esittää saman erottamalla käsitteen "viisaus" tieteen ulko-

puolelle (s. 28): "Me saatoimme sulkea viisauden pois taloustieteen, luonnontieteiden ja teknologian piiristä..".

Ja viimein molemmat kirjoittajat esittävät ratkaisuna ongelmille jotakin mystistä, ihmisen sisältä löytyvää, uutta asennoitumistapaa — joka erityisesti on kaukana mistään konkreettisista yhteiskunnallisista ratkaisuista. Heilbroner kirjoittaa (s. 117): "Onkin esitetty, että jälkiteollinen yhteiskunta kääntyy monien esiteollisten yhteiskuntien suuntaan ja tutkii mieluummin sisäistä kokemusta kuin ulkomaailman faktoja ja aineellisia saavutuksia. Traditio ja rituaali, nuo elämän tukipylväät lähes kaikissa muissa paitsi teollisissa yhteiskunnissa, nousevat luultavasti vielä kerran ikivanhaan arvoonsa elämän oppaina ja lohtuna." Schumacher pelkistää ajatuksen kirjansa viimeisiin lauseisiin (s. 272): "Kaikkialla ihmiset kyselevät: Mitä minä voin tehdä? Vastaus on yksinkertainen mutta samalla hämmästyttävä: Jokainen meistä voi panna oman sisimpänsä järjestykseen. Siinä meitä ei voi opastaa tiede eikä teknologia, joiden arvo riippuu kokonaan niistä päämääristä, joita ne palvelevat; mutta meitä voi opastaa ihmiskunnan peritty viisaus."

Heilbronerin ja Schumacherin kirjoissa haisee tietoinen huijaus. "Taloustieteilijän" nimikkeellä kulkevien herrojen laajan kansainvälisen levikin saavuttaneet tämän tasoiset tuotteet selittyvät vain tietoisena pyrkimyksenä johdattaa ympäristöongelmien levottomiksi tekemiä ihmisiä harhaan. Imperialismi paljastuu yhä selvemmin ympäristöongelmien ratkaisuun tähtäävien toimenpiteiden esteeksi. Aina voidaan toki marssittaa areenalle ideologeja, jotka kehottavat ihmisiä kääntymään "omaan sisimpäänsä", jotta tämä paljastuminen voitaisiin välttää.

Kapitalismin oloissa virheellistä ideologiaa sekä syntyy että synnytetään. Muutama vuosi sitten oli tapana puhua

"nollakasvusta". Mutta kun nollakasvu toteutui — kapitalistisessa maailmassa — ja sen seurauksena ongelmat vain kärjistyivät, tuli tarve kehittää uutta; jotta, mikä on yhtä pessimististä kuin kapitalismin tulevaisuuden näköalat. Niin Seiskari kuin Heilbronner — Schumacherkin edustavat uudentyyppistä virtausta ympäristökirjallisuudessa. Viime kädessä heidän esittämänsä maailmankatsomusta vastaan on asetettava koko materialistinen maailmankatsomus, yhteiskunnan ja luonnon vuorovaikutuksen tieteellinen selvittäminen, ja se perusteltu optimismin, jonka työväenluokan ja kansanjoukkojen aktiivinen rooli ihmiskunnan tulevaisuuden muovaamisessa mahdollistaa.

Yrjö Haila

Neuvostoliitto ja Pohjola

Juri Piskulov, Neuvostoliitto ja Pohjola, Kirjayhtymä 1976 (alkuteos 1975), 146 s.

SNTL:n ulkomaankauppaministeriön länsikaupan hallinnon apulaisjohtajan, Juri Piskulovin teos Neuvostoliitto ja Pohjola — tai kuten kirjan venäjänkielinen nimi kuuluu "Monivivahteinen Skandinavia" — on kaikinpuolisesti tervehdyttävä kirja.

Piskulovin analyysi ilmestyy ajankohtana, jolloin pohjoismaista yhteistyötä kehitetään voimakkaasti. Ensimmäinen "EEC-kierros" on Pohjoismaiden osalta ohi. "Toisen kierroksen" eräänä pääsuuntana näyttää nyt olevan EFTA:n ja EEC:n suhteiden lujittuminen sekä ilmeisesti Norjan ja Ruotsin EEC-vapaakauppasopimuksen muuttaminen täysijäsenyyssojimuksiksi. Näiden maiden EEC-sopimuksethan sisältävät ns. kehittämissopikalan — toisin kuin Suomen sopimus.

Toiseksi Piskulovin kirja ilmestyy ajankohtana, jolloin päiväjärjestykseen on astunut ETY-kokouksen päätösasiakirjan kaikinpuolinen toteuttaminen. Piskulov tulee kirjassaan kartoittaneeksi yleiseurooppalaisen yhteistyön kehittämisen mahdollisuuksia sekä Pohjoismaiden kesken että Neuvostoliiton ja Pohjoismaiden välillä. Piskulov kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että Suomea lukuunottamatta Pohjoismaat rajoittavat edelleen neuvostokauppaa.

Kolmanneksi kirja avartaa Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin tutkimusperspektiiviä täsmentäessään pienten kehittyneiden kapitalististen maiden yleisiä piirteitä.

Kirja etenee loogisesti konkreettisesta yleisempään. Lähtökohtana on Pohjoismaiden kansainvälisen aseman erityispiirteiden kuvaaminen. Pääoman keskitty-

mistä ja monopolisoitumista kuvataan yksityiskohtaisesti eri maiden osalta. Tuotannon kansainvälistymiseen kiinnitetään runsaasti huomiota, kuten myös taloudelliseen harvainvaltaan ja pankkien rooliin. Piskulov esittelee myös refosmismmin ja sosialidemokraattien keskeistä merkitystä valtiomonopolistisen sääntelyn aatteellisena perustana. Toisessa luvussa tarkastellaan pohjoismaista yhteistyötä sekä yksityismonopolistisena integraationa että valtiomonopolistisena integraationa. Tässä luvussa Piskulov tekee sen merkittävän johtopäätöksen, että nimenomaan yksityismonopolistinen integraatio, muodostaa pohjoismaisen yhteistyön pääsisällön. Kolmannessa luvussa tarkastellaan Skandinavian osallistumista länsieurooppalaiseen integraatioon sekä yhteistyötä kehitysmaiden kanssa. Neljännessä luvussa avataan perspektiivit tulevaisuuteen: tarkastellaan Skandinavian ja SEV:n yhteistyömahdollisuuksia. Piskulov painottaa voimakkaasti tuotannollista yhteistyötä ja erikoistumista. Piskulov toteaa Suomen ja Neuvostoliiton yhteistyöstä, että vaikka se onkin viety pisimmälle muihin pohjoismaihin verrattuna niin "tässäkin ollaan varsinaisesti vasta laajapohjaisen yhteistyön alkuvaiheessa" (s. 129).

Piskulovin esittämistä monista mielenkiintoisista päätelmistä esitän seuraavassa muutamia.

Piskulov toteaa pääoman keskittymisen ja monopolisoitumisen edenneen pitemmälle Pohjoismaissa kuin muualla kapitalistisessa lännessä. Tämä prosessi on taas kehittynyt voimakkaan yksityismonopolistisen integroitumisen myötä, joka ilmenee yhteispohjoismaisten tuotantolaitosten syntymisenä, pohjoismaisina kartteina sekä yritysten välisenä laajana yhteistyönä. Valtiomonopolistinen integraatio ei sen sijaan ole edennyt niin pitkälle, koska eri Pohjoismailla on niin erilaiset ulkopoliittiset lähtökohdat. Tästä huolimatta on lainsäädäntö Pohjolassa

harmonisoitunut monilta osin (työvoiman ja pääoman liikkuvuus, sosiaalilainsäädäntö) huomattavasti pitemmälle kuin esimerkiksi USA:n eri osavaltioiden välillä tai EEC:n eri jäsenmaiden välillä. Pääoman nopean keskittymisen ja kansainvälistymisen syynä on Piskulovin mukaan se, että Pohjoismaat pyrkivät tällä tavoin vahvistamaan kilpailuasemiaan EEC:hen ja USA:han nähden. Piskulov kiinnittää huomiota kahteen toisistaan poikkeavaan tapaan yhdistää kansainvälinen ja kansallinen pääoma: "Ruotsalais-suomalaiselle" tavalle on ominaista rajoitettu ulkomaisen pääoman houkutteleva kansallisen pääoman tueksi. Yhteistyöhön kansainvälisen pääoman kanssa menevät pääasiallisesti suurimmat monopolit. "Tanskalais-norjalainen" tapa taas perustuu ulkomaisen pääoman huomattavasti suurempaan, jopa hallitsevaan asemaan omassa maassa. Osittain tämä selittyy siitä, että Tanskan ja Norjan monopolit ovat erikoistuneet paljolti ei-teollisille aloille (merenkulku, maatalous, kansainvälinen kauppa).

Piskulov osoittaa vakuuttavasti ruotsalaisen pääoman hallitsevan aseman Pohjolassa. Ruotsalaiselle suurpääomalle yhteistyö on myös ollut kaikkein edullisinta: Ruotsalaiset monopolit ovat saaneet halpaa työvoimaa Suomesta, edullisia raaka-aineita Norjasta sekä päässeet hyötymään Tanskan suhteista EEC:hen nähden. Ruotsalaisen pääoman kansainvälistymistä osoittaa mm. Piskulovin esittämä tieto, että vuosina 1965—70 ruotsalaisten vientiyhtymien ulkomaiset investoinnit kasvoivat vuosittain 23 %, mutta itse emämaassa alle 10 %. Piskulov toteaa myös, että kymmenestä suurimmasta yrityksestä kahdeksalla ruotsalaisella yrityksellä on ulkomainen liikevaihto suurempi kuin kotimainen.

Eräässä mielessä kaikkein mielenkiintoisinta on Piskulovin pohdinta Skandinavian pääomien ja valtioiden asemasta suhteessa monikansallisiin yrityksiin sekä

EEC:hen ja USA:han nähden. Yhteistyön perusteiden vahvistaminen ja sen konkreettiset tulokset merkitsevät Pohjoismaiden taloudellisen ja poliittisen suvereniteetin tiettyä vahvistumista suhteessa kapitalistisen maailman tärkeimpiin keskuksiin, huolimatta Pohjoismaiden voimistuneesta integroitumisesta maailmantalouteen, kirjoittaa Piskulov. Nähdäkseen Piskulov kuitenkin torjuu mm. eräiden sosialidemokraattien näkemyksen "demokraattisen Pohjolan" muodostumisesta. Piskulov lähinnä vain viittaa Skandinavian muodostumiseen eräiksi uudeksi kapitalismin keskuksiksi.

"Neuvostoliitto ja Pohjola" tukee ehdottomasti niitä johtopäätöksiä pohjoismaisen yhteistyön kehittymisen suunnasta ja sen vaikutuksista Suomeen, mitä SKP on päätöksissään todennut. Piskulov toteaa juuri Suomen työätekevien kärsineen eniten pohjoismaisen yhteistyön seurauksista. Siitä hetkestä lähtien kun sopimus yksistä työmarkkinoista allekirjoitettiin vuonna 1954, on tähän mennessä runsaasti yli 300 000 ihmistä muuttanut Suomesta Ruotsiin. Tanskan ja Norjan muuttotappio on tähän nähden ollut aivan minimaalinen.

Piskulovin kirja antaa tausta-aineistoa moniin pohjoismaista yhteistyötä koskeviin kysymyksiin. Kaikkein ajankohtaisimpiin kysymyksiin kirjassa ei luonnollisestikaan ole voitu puuttua ja niihin olisikin tarpeellista saada valaistusta laajemmin. Tällaisia kysymyksiä ovat mm. Pohjoismaisen investointipankin alkanut toiminta, EFTA:n tulevaisuus, pohjoismaiden yhteistoiminta kansainvälisissä taloudellisissa järjestöissä, Norjan talouselämän odotettavissa oleva ekspansio.

Kaiken kaikkiaan pohjoismaiseen yhteistyöhön tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota ja toivottavaa olisi että Piskulovin kirja innoittaisi tutkijoita ja opiskelijoita perehtymään tähän ongelmaryhmään.

Christian Blom

Oppikirja tieteellisestä kommunismista

Konstantin Zarodov, Leninismi ja kapitalismista sosialismiin siirtymisen nykyongelmat, Edistys, Moskova 1975, 291 s.

Neuvostoliiton kommunistisen puolueen keskuskomitean varajäsen, "Rauhan ja sosialismin ongelmia" — lehden päätoimittajan, historiatieteiden tohtorin Konstantin Zarodovin muuttaman vuoden takaisen teoksen kääntäminen suomeksi osuu varsin hyvään ajankohtaan. Kirjassa käsitellyillä kysymyksillä on tällä hetkellä suuri merkitys, sillä onhan suomalaisten kommunistien ajankohtainen tehtävä Lokakuun vallankumouksen juhlavuotena oikean ja monipuolisen tiedon levittäminen sosialistisesta vallankumouksesta, sosialismin ja kommunismin rakennustyöstä.

Kirja jakautuu kuuteen lukuun, joissa tarkastellaan nykyisen aikakauden olemusta ja sisältöä, vallankumouksen lakeja ja vallankumouksellista luomistyytiä, sosialistiseen vallankumoukseen ja sosialistiseen rakennustyöhön liittyviä ongelmia sekä vallankumousprosessin näköaloja.

Jälkisañoissa Zarodov tarkastelee proletariaatin internationalismia, jota hän pitää "avainkysymyksenä". Tässä kappaleessa Zarodov osoittaa ne syyt, joiden takia "kommunistisen liikkeen yhtenäisyyden aikaansaamisessa on tiettyjä vaikeuksia". Mutta hän ei jää tähän, vaan osoittaa myös ne menetelmät joilla kommunistiset puolueet kamppailevat liikkeen yhtenäisyyden puolesta. Zarodovin mukaan kamppailua käydään kolmella suunnalla: "Kommunistien yhteistoimet imperialismia vastaan yhä laajenevat ja niiden myötä lujittuu luonnollisesti kommunistisen liikkeen yhtenäisyys ja yhteistoiminta. Veljespuolueiden väliset yhtey-

det ja kosketukset niin ikään lujittuvat, niillä on osuutensa toimien koordinoimisessa ja yhteisten katsoimusten kehittämisessä. Jatkuvasti laajenee myös yhteistyö, jonka tarkoituksena on eri puolueiden teoreettisen panoksen yleistäminen ja marxilais-leniniläisen teorian kehittäminen tältä pohjalta." (s. 281)

Kirjan punaisena lankana kulkee koko ajan ajatus, että "tuskin ainoatakaan vallankumousteorian kysymystä pystytään ratkaisemaan ottamatta huomioon historiallista kokemusta." (s. 107—108). Ilman historiallisen kokemuksen tutkimista emme voi kouluttaa ja kasvattaa vallankumouksellista armeijaa emmekä laatia vallan puolesta käytävän taistelun selkeitä ja hyväksyttäviä tunnuksia. Lenin korosti aina, että Marx ei pyrkinyt milloinkaan keksimään utopioita eikä arvailemaan sitä mitä on mahdollon tietää. Marx rakensi teoreettiset väittämänsä ja poliittiset tunnuksensa sekä kehitti kommunistisen liikkeen strategian ottaen huomioon jo tosiasiallisen historian kokemuksen. Samaa opettaa Zarodov kirjassaan. Historiallisen kokemuksen erittelyn päätarkoituksena on luokkataistelun tärkeimpien lainmukaisuuksien selvittäminen. Tämän asian korostaminen ja julkittaminen on tällä hetkellä erittäin ajankohtaista, sillä esiintyyhän kaikenlaisia "sananselittäjiä", jotka julistavat, että Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kokemuksesta ei ole muuta kuin painolastia vallankumouksellisen liikkeen teorian ja käytännön kehittämisessä.

Tarkastelen seuraavassa Zarodovin analyysia Lokakuun vallankumouksen ope-
tuksista.

"Teoksessaan 'Vasemmistolaisuus' lastentautina kommunismissa' Lenin kirjoitti, että Lokakuun vallankumouksen kansainvälisestä merkityksestä voidaan puhua sekä sanan laajassa että ahtaamassa mielessä. Sanan laajassa mielessä sen merkitys on siinä, että katkaistuaan en-

simmäisenä imperialismin renkaan se vaikutti maailman kaikkiin maihin. ... Sanan ahtaassa mielessä Lenin tarkoitti Lokakuun vallankumouksen kansainvälisellä merkityksellä 'meidän tapahtumiemme kansainvälistä kantavuutta eli niiden toistumisen historiallista välttämättömyyttä kansainvälisessä mitassa'. Hän katsoi, että 'proletaarisen vallankumouksen eräissä varsinkin oleellisissa kysymyksissä kaikki maat joutuvat kiertämättä käymään läpi sen, minkä Venäjä on käynyt.'" (s. 139) Zarodov tuo esiin myös sen toiseikan että "helmi- ja lokakuun välisenä aikana 1917 Lenin kirjoitti yli 250 erilaista teoreettista teosta, joissa hän kehitti luovasti mm. vallankumouksen ja sen kehitysteiden, vallan rauhanomaisen valtaamisen ja uuden järjestelmän pystyttämismuotojen ongelmia. Nuo teokset ovat nykyisille kommunistiselle liikkeelle ehtymättömänä aarreaittana". (s. 140)

Zarodov käsittelee neljää opetusta, jotka hänen mukaansa "ovat erittäin ajankohtaisia nykyajan kommunistisen liikkeen kannalta". (s. 144)

Ensimmäinen näistä on se, että "vallankumouksen alkamishetken valinta on hyvin tärkeä. Puolue valitsi vallankumouksen alkamishetken vasta eritellyään tarkoin niitä yleisiä ja konkreettisia tekijöitä, joista määräytyvät vallankumouksellisen tilanteen kehitysaste ja kypsyyt". (s. 144) Yleisillä tekijöillä Zarodov tarkoittaa niitä, joiden perusteella Lenin teki päätelmän että "edistyneimpiin maihin verraten venäläisten oli helpompi aloittaa suuri proletaarinen vallankumous". Konkreettisilla tekijöillä Zarodov taas tarkoittaa sitä, että "päättävien toimien ajankohtaa valittaessa tarvittiin ehdotonta tarkkuutta, sillä tilanne muuttui nopeasti ja yhdenkin päivän erehdys saattoi johtaa tappioon". Eli niinkuin Lenin kirjoitti artikkelissaan "Kriisi on kypsynyt": "Venäjän vallankumouksen koko tulevaisuus on pantu yh-

den kortin varaan."

"Lokakuun vallankumouksen kokemuk-
sen toisena puolena on bolševikkien tai-
to eritellä tarkasti luokkavoimien
sijainti ja ratkaista tilanteen arvioimiseen
liittyvät vaikeat tehtävät", kirjoittaa Za-
rodov. Erityisesti Zarodov käsittelee Le-
ninin suhtautumista talonpoikaistoon ja
sen eri ryhmiin vallankumouksen eri vai-
heissa.

"Kolmas opetus, jonka kansainvälinen
vallankumousliike saa Venäjän vallanku-
mousten kokemuksesta, on: taktiikan
joustavuus; vallankumouksellisten tun-
nusten nopea ja ajankohtainen vaihtami-
nen; nopeus ja joustavuus joita tarvitaan
vallankumoustaistelun konkreettisia teh-
tävää ratkaistaessa ja niiden ratkaisemis-
teitä valittaessa; rauhanomaisten ja ei-
rauhanomaisten taistelukeinojen rinnak-
kainen käyttö." (s. 148) Zarodov osoit-
taa erityisesti miten taitavasti bolševikit
yhdistivät rauhanomaiset ja ei-rauhan-
omaiset keinot kokonaisuudeksi, joka vei

voittoon. Mitään absoluuttista rajaa nii-
den välillä ei ole. Tästä kysymyksestään
on paljon keskusteltu Chilen kokemus-
ten pohjalta. Samoin Zarodov osoittaa
tunnuksen "Kaikki valta neuvostoille"
vaiheet: miten siitä välillä luovuttiin ja
miten se tilanteen muuttuessa nostettiin
jälleen esiin.

"Lokakuun neljäntenä opetuksena oli:
sosialistisen vallankumouksen on saman-
aikaisesti ratkottava sekä demokraattisia
että sosialistisia tehtäviä", toteaa Zaro-
dov. (s. 152)

Zarodov esittää kaiken kaikkiaan sel-
keästi sosialistiseen vallankumoukseen
liittyviä teoreettisia ja käytännöllisiä on-
gelmia. Kirja sopii hyvin opintokerhojen
oppikirjaksi. Kirjan lukemista varmasti
vaikeuttaa jossain määrin suomennoksen
laatu. Kieli on paikoitellen verrattain
jäykkää kaavamaista, jopa vanhahtavaa.
Vieraskielisiä termejä on väännetty väki-
valtaisesti suomeksi ja saatu aikaan sa-
nahirviöitä.

Timo Linsjö

Soihtu 2/1977

Svenskt sammandrag

Storkapitalets EVA (NärDel)

Urho Jokinen, medlem i FKP:s centralkommitté, analyserar "Näringslivets delegations" (EVA, svensk förkortning NärDel) verksamhet. EVA grundades 1974 som en ideologisk generalstab för det finländska storkapitalet. Jokinen framför som sin bedömning att EVA strävar till att varsebli och analysera nya samhällsföreteelser för att storkapitalet skall kunna lösa de nya sociala, ekonomiska och politiska uppgifter som den statsmonopolistiska kapitalismen ställer. Han visar, att EVA:s verksamhet är ett uttryck för en kraftig tillskärpning av klasskampen.

Kampen om utbildningspolitikens riktning

Avsikten med SOL:s generalsekreterare Juhani Lehtos artikel är att befrämja en så vidsträckt behandling som möjligt av det utbildningspolitiska dokument som skall godkännas på SOL:s 11:e förbunds-kongress. Lehto presenterar dokumentutkastets bedömningar av den utbildningspolitiska kampens utveckling från 1960-talet fram till dagens läge samt de viktigaste aktuella kampriktningarna och uppgifterna.

Den antimonopolistiska fronten och städernas mellanskikt

Toivo Autiosaari granskar vilken betydelse städernas traditionella mellanskikt (småföretagare, hantverkare) samt nya mellanskikt (funktionärer, ämbetsmän, intelligentsian) har som arbetarklassens bundsförvanter i Finland. Han påvisar vikten av FKP:s linje, som går ut på att bygga upp en antimonopolistisk front, och de konkreta åtgärder som krävs vid uppbygget av denna front.

Bedömning av freudianismen

Jukka Heiskanen analyserar Freuds neurosteori och psykoanalys samt Erich Fromms freudomarxism. Heiskanen konstaterar, att de problem som de lyfter fram i och för sig är viktiga, men visar att dessa inte kan lösas genom att rätta uppmärksamheten på människans biologi och psykologi isolerat från den samhällsliga verkligheten.

Soihtu grundades i november 1931. Soihtu är Socialistiska Studentförbundets teoretisk-politiska språkrör. Adress 3. linjen 7 B 37, 00530 Helsingfors 53, tel. 736 112.

English Summary

"The Commission of Commercial and Industrial Life" of Big Capital

Urho Jokinen, member of the CPFI Political Bureau analyzes the activities of "the Commission of Commercial and Industrial Life", which was founded in 1974 to serve as the headquarters of Finnish monopoly-capital. Jokinen suggests that "the CCIL" attempts to recognize new phenomena in order to be able to solve the new social, economic and political tasks set by monopoly-capitalism to the big capital. Jokinen shows that the activities of "the CCIL" is a manifestation of sharply intensified class-struggle.

The Struggle for the Direction of Educational Policy

The purpose of the article by the Secretary General of SOL, Juhani Lehto is to secure the widest possible discussion on the document on educational policy to be adopted next autumn at the 11th congress of SOL. Lehto presents some appraisals from the document on the

struggle for the direction of educational policy from the 1960's up till now and puts forward the urgent tasks and slogans.

The Front against monopolies and the Urban Middle-class

Toivo Autiosaari studies the significance of the traditional urban middle-class (small-class enterprisers, artisans) and the new middle-class (white-collar workers, civil servants, intellectuals) as allies of the working-class in Finland. He shows the importance of the line of building up a front against monopolies as adopted by the CPFi as well as the concrete measures in building this front.

Some estimates of Freudian Thinking

Jukka Heiskanen analyzes the Freudian theory of neurosis and psychoanalysis as well as the Freudomarxism of Erich Fromm. Heiskanen concludes that the problems they bring up are important as such, but they can't be solved by paying attention to the biology and psychology of man apart from social reality.

Soihtu was founded in November 1931. Soihtu is the theoreticopolitical organ of the Socialist Student Union SOL of Finland. Address 3. linja 7 B 37, 00530 Helsinki 53, tel. 736 112.

Русское резюме

ЭВА крупного капитала

Член политбюро КПФ Урхо Екиннен анализирует деятельность основанного в 1974 году штаба финского монополистического капитала «Делегация деловой жизни» (ЭВА).

Борьба о направлении политики образования

Статья генерального секретаря Социалистического Союза Учащихся Юхани Лехто содействует широкому обсуждению проекта документа по политике школьного и высшего образования, который будет принят будущей осенью на 11-ом съезде ССУ. Лехто представляет входящие в проект документа оценки развития борьбы за направление политики образования в стране начиная с 60-ых годов по сей день и важнейшие направления и задачи в этой борьбе сегодня.

Фронт против монополий и средние слои городского населения

Тойво Аутиосаари рассматривает значение традиционных слоев городского населения (мелкие предприниматели, ремесленники) и новых средних слоев (служащие, деятели, интеллигенция) как союзника рабочего класса в Финляндии. Он указывает на важность линии КПФ, которая направлена на строение антимонополистического фронта и конкретные мероприятия в строении союза.

Оценка фрейдизма

Юкка Хейсканен анализирует теорию неврозов и психоанализ Фрейда и фрейд-марксизм Эриха Фромма. Хейсканен отмечает, что поднятые ими вопросы важны, но указывает одновременно и на то, что их нельзя разрешить оторванно от действительности общества сосредоточив внимание на биологию и психологию человека.

«Сойхту» основан в ноябре 1931 году. «Сойхту» является теоретическим и политическим органом Союза социалистических учащихся (СОЛ). Адрес: ул. 3-линия 7 Б 37. 00530 Хельсинки 53. Тел. 736612.

PSYKOLOGIA 3/77

Työsuojelupsykologisen tutkimuksen ja kirjallisuuden esittelyä

Helena Hänninen: Teollisuusmyrkyt psykologisen tutkimuksen kohteena

Anneli Lehtonen: Stressitutkimus työsuojelututkimuksen kohteena

DDR:n työpsykologisesta tutkimuksesta

Auli Kanninen: Osatyökykyisten kuntoutuksesta Puolassa
Kirja-arvioita: W Hacker: Allgemeine Arbeits- und Ingenieurpsychologie, M-L Rantala & A Honkasalo: Työsuojelu — työn voimaperäisyys, B Gardell: Arbetsinnehåll och livskvalitet, K Suonio & P Sorri (toim.) Mielenterveys työelämässä, P Warr & T Wall: Work and well-being, sekä Työterveyslaitoksen työpsykologisen bibliografian esittely

Vuoden 1976 psykologipäivien aineistoa

Totte Vaden: Psykologit, yhteiskunnallinen päätöksenteko ja suunnittelu

Yrjö-Paavo Häyrynen: Psykologian merkitys ihmisen työlle ja kehitykselle

Timo Järvilehto: Psykologian tutkimuspolitiikasta ja tutkimuksen ongelmista

Lisäksi kirja-arviot: Wilenius R: Filosofian kysymyksiä, Tuomela R & Patoluoto I: Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet

Tilaukset ps-tili 9544-2 tai lehden taloudenhoitaja Rasmus Lilja 90-698 4467 tai 90-7021/. Tilaushinnat: Suomen psykologisen seuran jäsenet 40 mk (opiskelijat 30 mk), muut 50 mk. Julkaistaviksi aiotut artikkelit, katsaukset ym: toimitussihteeri Klaus Helkama, Sosiaalipsykologian laitos, Helsinginkatu 34, 00530 Hki 53, 90-765 911.

30 VUOTTA LUOTETTAVAA AUTOKAUPPAA

30-vuotisen toimintansa aikana Oy Konela Ab:stä on kehittynyt yksi maamme johtavista autojen maahantuojista. Vuonna 1949 solmittu sopimus neuvostoliittolaisten autojen maahantuonnista myötävaikutti merkittävästi Konelan toiminnan laajenemiseen. Tähän mennessä Suomeen on tuotu jo lähes 170.000 neuvostoliittolaista moottoriajoneuvoa. Konelan osuus Suomen koko automyynnistä on lähes 11 prosenttia. Päivittäin Suomen maanteilla ajaa noin 70.000 neuvostovalmisteista moottoriajoneuvoa. Ratkaisevasti neuvostoliittolaisten autojen suosion jatkuvaan kasvuun on vaikuttanut Konelan ajanmukainen valtakunnallinen huoltoverkosto. Viime vuosien aikana on rakennettu suomalais-neuvostoliittolaisena yhteistyönä eri puolille maata useita autotaloja, joissa huolletaan maahantuodut autot nykyaikaista tekniikkaa hyväksi käyttäen.

30 toimintavuotensa aikana Konelalla on ollut merkittävä osuus myös Suomen työllisyyden turvaajana ja Suomen ulkomaankaupan tasapainottajana.

Konelan 30. toimintavuosi merkitsee toiminnan edelleen laajenemista: vuoden aikana tulee myyntiin uusia automalleja, mm. Elite 1500 Pick Up, Lada 1500 SL ja Lada 1600 SL. Malmin autotalo ja uusi pääkonttorirakennus valmistuvat juhla-vuoden aikana.

Suomen ja Neuvostoliiton välillä allekirjoitetun kauppasopimuksen mukaan tuodaan vuonna 1977 maahan 12.000-13.000 autoa.

Konelan maahantuomien moottoriajoneuvojen jatkuvasti kasvava suosio on osoitus suomalaisen autoilijan luottamuksesta neuvostoautoihin. Uusien mallien markkinoilletulo on kerta kerralta lisännyt suomalaisten autoilijoiden luottamusta neuvostovalmisteisten autojen taloudelliseen ja varmaan toimintaan. Kiinteä ja molempia osapuolia tyydyttävä yhteistyö neuvostoliittolaisen pääosakkaan V/O Avtoexportin kanssa on luonut Konelan jatkuvan kasvun edellytykset. Neuvostoliiton ajanmukainen autoteollisuus on Konelan kehityksen tae, toiminnan perusta.

